

Evaluering av Nærmiljøprosjektet i Vestfold fylke

Ingun Stang
Catherine Lorentzen

SANDEFJORD
KOMMUNE

Ingun Stang og Catherine Lorentzen

Evaluering av Nærmiljøprosjektet i Vestfold fylke

© 2019 Ingun Stang og Catherine Lorentzen
Universitetet i Sørøst-Norge
Faggruppe helsefremmende arbeid, Institutt for helse-, sosial- og velferdslag
Horten, 2019

Skriftserien fra Universitetet i Sørøst-Norge nr. 25

ISSN: 2535-5325 (Online)

ISBN: 978-82-7860-368-0 (Online)

Utgivelser i publiseres som Creative Commons*
og kan kopieres fritt og videreformidles til andre
interesserte uten avgift. Navn på utgiver og
forfatter(e) angis korrekt. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.no>

Forord

Universitetet i Sørøst-Norge fikk i 2016 i oppdrag av Vestfold fylkeskommune å være dialogpartner og regional evaluator i det treårige nasjonale prosjektet «Nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse» - også omtalt som Nærmiljøprosjektet. Vestfold fylkeskommune var en av åtte fylkeskommuner som fikk innvilget tilskudd til dette prosjektet fra Helsedirektoratet. Horten, Larvik, Sandefjord, Tjøme, Tønsberg og etter hvert Færder, utgjorde prosjektkommunene i Vestfold.

Evalueringsrapporten bygger på kvalitative data innsamlet fra deltakere i medvirkningsprosesser og prosjektmedarbeidere i prosjektkommunene og fylkeskommunen, samt foreliggende prosjektdokumenter, tilstedeværelse på prosjektmøter og på nasjonale og regionale samlinger. Nærmiljøprosjektet slik det har foregått i prosjektkommunene i Vestfold, er relativt detaljert beskrevet. Dette av hensyn til mulighet for innsikt og læring for framtidige innbyggermedvirkningsbaserte folkehelseprosjekter.

Det rettes en stor takk til alle som har bidratt med data til evalueringen, til alle våre samarbeidspartnere i prosjektet gjennom tre år og til Vestfold fylkeskommune som ga oss oppdraget!

Horten april 2019

Ingun Stang

Catherine Lorentzen

Sammendrag

I perioden 2016-2018 var Vestfold fylkeskommune og seks Vestfoldkommuner med i Nærmiljøprosjektet sammen med 7 andre fylker og 34 andre kommuner. Kommunene fra Vestfold var Færder, Horten, Larvik, Sandefjord, Tjøme og Tønsberg. Nærmiljøprosjektet ble initiert av Helsedirektoratet og var en del av et nasjonalt strategisk arbeid for styrket lokalt folkehelsearbeid og et ledd i implementeringen av folkehelseloven. Hovedmålet med prosjektet var å styrke kommunene i utviklingen av helsefremmende nærmiljøer og lokalsamfunn basert på gjennomføring av ulike innbyggermedvirkningsmetoder. Hensikten var å innhente kvalitativ lokalkunnskap fra innbyggerne som skulle inngå i kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget i kommunale folkehelseoversikter og planer. Universitetet i Sørøst-Norge fikk oppdraget med ha en «følge-med-rolle» og å evaluere prosjektet i Vestfold.

Evalueringen er basert på kvalitative data innhentet gjennom spørreskjemaer som ble besvart av deltakerne i medvirkningsprosessene og prosjektmedarbeiderne i kommunene og fylkeskommunen. I tillegg er evalueringen basert på diverse tilgjengelige dokumenter, deltakelse på prosjektledermøter, deltakelse på nasjonale og regionale samlinger og seminarer, samt samtaler med prosjektmedarbeiderne.

Resultatene viser at prosjektkommunene iverksatte mange ulike aktiviteter og prosesser. Flere forskjellige medvirknings- og datainnsamlingsmetoder ble utprøvd både i form av kartlegging og dialogbaserte medvirkningsprosesser. Det lyktes å rekruttere bredt i alle aldersgrupper og fra mange ulike målgrupper, selv om det i noen tilfeller var mangler i rekrutteringsprosessene som resulterte i lav deltakelse. Både i rekrutteringsarbeidet og i etterkant av gjennomførte medvirkningsmetoder framstår informasjon til deltakere og innbyggere som essensielt. I rekrutteringen danner informasjonen selve grunnlaget for deltakelse, og i etterkant har informasjon om anvendelse av resultatene betydning for demokratisk deltakelse og myndiggjøring. Ved å bidra med innspill og å være med å bestemme opplevde deltakerne seg betydningsfulle og uttrykte at medvirkningsprosessene var demokrati i praksis.

Prosjektkommunene fikk gjennom medvirkningsprosessene et bredt kvalitativt kunnskapsgrunnlag som ble integrert i folkehelseoversikter og planer. Resultatene fra medvirkningsmetodene ga også grunnlag for å iverksette umiddelbare tiltak. Prosjektmedarbeiderne arbeidet systematisk og langsiktig med integrering av den kvalitative kunnskapen i folkehelseoversikter og planer, men graden av integrering i ulike planer og plannivåer varierte i de ulike kommunene. Resultatene viser tydelig at Nærmiljøprosjektet styrket kommunenes kvalitative kunnskapsgrunnlag og utgjorde et viktig supplement til eksisterende kvantitativ kunnskap.

Evalueringen viser videre at aktivitetene i Nærmiljøprosjektet stimulerte det tverrsektorielle samarbeidet innad i kommunene og la et godt grunnlag for å styrke kommunenes langsiktige og systematiske nærmiljøutviklingsarbeid. Det framkom at samarbeidet med kommunenes planavdelinger var viktig i alle faser av prosjektet, men særlig i forhold til integrering av resultatene fra medvirkningsprosessene i planutviklingsarbeidet. Planleggere ble inspirert av og så nytteverdien av innbyggermedvirkning og ga uttrykk for at de ønsket å implementere dette i planutviklingsarbeidet og i sine rutiner.

Underveis i prosjektperioden utfylte Vestfold fylkeskommune sin rolle som kompetansebygger og bidro med viktige og systematiske kompetansehevende tiltak, samt veiledning og støtte for prosjektmedarbeiderne og kommunene. Fylkeskommunen bidro i stor grad til at prosjektmedarbeiderne og kommunene kunne gjennomføre Nærmiljøprosjektet på en velfungerende måte.

Resultatene viser at medvirkningsarbeidet er viktig for å fremme befolkningens helse – gjennom tiltak og planer basert på et styrket kunnskapsgrunnlag og gjennom helsefremmende og bemyndigende prosesser både på individ- og samfunnsnivå. Resultatene gir også grunn til å tro at medvirkningsprosesser bidrar til å styrke fellesskapsfølelse og tilhørighet i nærmiljøer og lokalsamfunn.

Innholdsfortegnelse

1.0	Bakgrunn for Nærmiljøprosjektet	5
1.1	Nærmiljøprosjektets nasjonale mål	5
1.2	Vestfold fylkeskommunes rolle i Nærmiljøprosjektet	6
1.3	Rapportens oppbygging	10
2.0	Teoretisk innramming	11
2.1	Kommunalt folkehelsearbeid	11
2.2	Planer og tiltak i kommunalt folkehelsearbeid	12
2.3	Medvirkning fra berørte parter i folkehelsearbeid og kommunal planlegging	13
3.0	Metodetilnærming for evalueringen	19
4.0	Resultater fra Nærmiljøprosjektet i Vestfoldkommunene	22
4.1	Færder	22
4.2	Horten	33
4.3	Larvik	40
4.4	Sandefjord	51
4.5	Tjøme	67
4.6	Tønsberg	76
5.0	Drøfting	88
5.1	Erfaringer med medvirkningsprosessene	88
5.2	Å legge til rette for et langsiktig og systematisk folkehelse- og nærmiljøarbeid	98
5.3	Refleksjoner knyttet til evalueringsarbeidet	104
6.0	Avslutning og oppsummering	105
	Referanser	107
	Vedlegg	109

1.0 Bakgrunn for Nærmiljøprosjektet

Prosjekt Nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse – kalt *Nærmiljøprosjektet* – var et treårig nasjonalt prosjekt som inngikk i Helsedirektoratets strategiske plan knyttet til lokalt folkehelsearbeid for perioden 2014-2018. Hovedmålet med Nærmiljøprosjektet var å styrke kommunene i utviklingen av helsefremmende nærmiljøer og lokalsamfunn. Medvirkning, som er et viktig prinsipp i både Folkehelseloven [1] og Plan- og bygningsloven [2], har hatt en sentral plass i Nærmiljøprosjektet. Det ble derfor satt som premiss og formål å iverksette og teste ut ulike innbyggermedvirkningsmetoder for å innhente kvalitativ kunnskap om forhold i nærmiljøet som oppleves å fremme eller hemme helse og trivsel. Intensjonen var at denne kunnskapen skulle inngå som en del av kunnskapsgrunnlaget i oversiktsdokument for folkehelse og i kommunale plan- og beslutningsprosesser. I folkehelselovens § 5 vises det til at folkehelseoversiktene skal baseres på kunnskap om faktorer og utviklingstrekk i miljø og lokalsamfunn som kan ha innvirkning på befolkningens helse, mens det i § 6 vises til at kommunen i planstrategi og kommuneplaner etter plan- og bygningsloven skal fastsette strategier som møter utfordringer som folkehelseoversikten og påvirkningsfaktorer avdekker. Nærmiljøprosjektet skulle således vise vei for hvordan kvalitativ og innbyggermedvirkningsbasert kunnskap kan komplementere den kvantitative kunnskapen som kommunenes planverk og folkehelseoversikter hovedsakelig har vært basert på fram til nå.

Fylkeskommunen har i henhold til folkehelselovens § 20 ansvar for å understøtte kommunenes folkehelsearbeid. Nærmiljøprosjektets tilskuddsordning var derfor beregnet for fylkeskommuner som skulle samarbeide med minimum tre kommuner i sitt fylke. Nærmiljøprosjektet ble forvaltet av Helsedirektoratet, og nasjonalt deltok totalt 8 fylkeskommuner og 40 kommuner. I tillegg deltok 7 høgskoler/universiteter og 1 forskningsinstitutt som regionale samarbeidspartnere og evaluatorene. I Vestfold har Universitetet i Sørøst-Norge (USN) foruten å evaluere prosjektet, hatt en «følge-med-rolle» gjennom hele prosjektperioden. Denne rollen innebar å følge utviklingen av prosjektet og være dialogpartner for fylkeskommunen og prosjektkommunene. USN var gjennom «følge-med-rollen» også aktive deltakere på nasjonale samlinger i regi av Helsedirektoratet og på regionale seminarer i Vestfold, hvorav ett var i regi av Vestfold fylkeskommune og to i regi av Vestfold fylkeskommune i samarbeid med USN. Forfatterne av denne rapporten har vært representantene for USN i begge roller.

1.1 Nærmiljøprosjektets nasjonale mål

Helsedirektoratet ønsket at evalueringsarbeidet skulle resultere i anbefalinger om hvordan arbeidet på dette feltet kan forbedres og videreutvikles. Helsedirektoratet formulerte følgende tre hovedspørsmål som de ønsket besvart gjennom den eksterne evalueringen:

1) *Hvilke ulike kvalitative metoder er brukt for å få frem ny kunnskap om hva som fremmer og hemmer trivsel og helse i lokalmiljøet?*

a) Hva kjennetegner disse metodene? Hvordan er medvirkning/deltakelse ivaretatt?

b) Hva er erfaringene ved bruk av disse metodene for informasjonsinnhenting; utfordringer og muligheter?

c) Hvordan blir kvalitative data integrert i oversikt over folkehelsen?

2) *Hvordan blir den kvalitative kunnskapen brukt inn i planer og tiltak?*

a) Hva kan fremme bruk av kvalitativ kunnskap?

b) Hva er utfordringene?

c) Hvor mange kommuner har kvalitativ kunnskap i sine folkehelseoversikter? Hvilke?

3) *Hvordan har fylkeskommunen ivaretatt kompetansebygging i kommunene og i fylkeskommunen, herunder støtte og veiledning i kommunene?*

1.2 Vestfold fylkeskommunes rolle i Nærmiljøprosjektet

Vestfold fylkeskommune var prosjekteier og hadde koordinerings- og rapporteringsansvar for Nærmiljøprosjektet i Vestfold. Det innebar å ha det overordnede ansvaret for prosjektets framdrift og å være økonomisk og administrativt ansvarlig overfor Helsedirektoratet. Fylkeskommunen var også ansvarlig for tilrettelegging av kompetanseutvikling for kommunenes prosjektmedarbeidere og for forberedelse og gjennomføring av møter for prosjektets overordnede styringsgruppe og prosjektgruppe.

I Vestfold ble kommunene utvalgt på bakgrunn av en åpen søknadsprosess. De utvalgte kommunenes søknader dannet grunnlaget for Vestfolds søknad til Helsedirektoratet.

Prosjektkommunene i Vestfold var Horten, Larvik, nye Sandefjord (Stokke, Andebu og Sandefjord), Tjøme og Tønsberg. Som et resultat av kommunesammenslåing av kommunene Nøtterøy og Tjøme 1.januar 2018, avsluttet Tjøme sitt arbeid med Nærmiljøprosjektet i slutten av 2017, mens den nye kommunen Færder ble innlemmet i prosjektet i 2018.

I Nærmiljøprosjektets oppstartsfasen engasjerte fylkeskommunen to eksterne aktører – Cititek¹ og Citiplan – til å holde henholdsvis et prosesslederkurs og et todagers seminar om sosio-romlig kartlegging som var relevant for metoden Helsefremmende sted. Prosjektmedarbeidere fra alle prosjektkommunene deltok, unntatt de fra Færder som kom sent inn i Nærmiljøprosjektet. I tillegg

---

¹ Cititek heter nå CoUrban. I rapporten brukes det opprinnelige navnet.

arrangerte fylkeskommunen et seminar om metoden Gjestebud, et seminar med Skadeforebyggende forum om Risikorydding, et seminar i samarbeid med KS om «Planlegging for bedre folkehelse» med innledere fra NIBR, Lala Tøyen, Nordconsult og Cititek, to dialogkonferanser om nærmiljøutvalg og samskaping i samarbeid med USN, samt et seminar med Cititek om analyse og formidling av kvalitative data. Sentralt for kompetanseheving og samarbeid var også prosjektledergruppen som fungerte som et nettverk gjennom hele prosjektperioden. Prosjektgruppen fulgte dessuten revideringen av Regional plan for folkehelse, Regional plan for bærekraftig arealpolitikk og Regional transportplan. Nærmiljøprosjektet hadde også gjensidig kompetanseoverføring med EU-prosjektet Vital Cities (URBACT II), gjennomført i samme tidsrom som Nærmiljøprosjektet og sammen med Horten kommune.

Prosjektorganisering i Vestfold – roller og ansvar

Prosjektets overordnede styringsgruppe besto av rådmennene i hver av prosjektkommunene og rådmannen i Vestfold fylkeskommune. Overordnet styringsgruppe møttes ca. 2 ganger årlig i prosjektperioden og hadde ansvar for vurdering av prosjektets framdrift og gjennomføring i henhold til prosjektplanen og milepælene i prosjektperioden.

Overordnet prosjektgruppe, også kalt prosjektledergruppen, ble ledet av fylkeskommunen. På møtene for denne gruppen deltok prosjektlederne, fylkeskommunen og USN. Etter behov ble det gjennomført 4-6 møter per prosjektår. Kommunene hadde det operative gjennomføringsansvaret i sin kommune, og i hver kommune ble det etablert en prosjektgruppe som ble ledet av prosjektleder og, i de fleste kommunene, også en styringsgruppe. De kommunale prosjektgruppene sørget for nødvendig forankring i egen organisasjon. Som en del av de eksisterende Partnerskapsavtalene ble det inngått samarbeidsavtaler om Nærmiljøprosjektet mellom fylkeskommunen og hver av prosjektkommunene.

Aktiviteter, innbyggermedvirkningsmetoder og kompetansebygging i Vestfold

Aktiviteter og innbyggermedvirkningsmetoder i Nærmiljøprosjektet i Vestfold ble organisert og gjennomført som to løp – et kartleggingsløp og et prosessløp. I kartleggingsløpet var intensjonen å innhente lokalkunnskap ved hjelp av metodene *Helsefremmende sted* og *Risikorydding*. Disse metodene inkluderte innbyggerdeltakelse i varierende grad. I prosessløpet var intensjonen å innhente kvalitativ kunnskap som kunne brukes i kommunenes oversiktsdokumenter for folkehelse og i kommunale plansystemer. Her skulle medvirkningsmetoden *Gjestebud* og *Nærmiljøutvalg* som omfattet ulike medvirkningsmetoder, brukes. Disse metodene inkluderte høy grad av innbyggerdeltakelse og la opp til aktiv medvirkning fra innbyggerne. Kommunene valgte selv hvilke metoder de skulle bruke for gjennomføring av prosjektet i sin kommune. En kort beskrivelse av

medvirkningsmetodene gis her, mens en mer inngående beskrivelse og gjennomføringen av dem og slik de ble brukt i de enkelte kommunene, presenteres i rapportens kapittel 4.

Helsefremmende sted

Kartleggingsmetoden kalt *Helsefremmende sted* utføres etter en metodikk med fokus på innbyggernes opplevelser og kunnskaper innenfor et utvalgt geografisk område. Kartleggingen omfatter observasjonsstudier av hvordan innbyggerne bruker området, intervjuer med informanter og medvirkning i kartleggingen. Deretter sammenstilles kartleggingsmaterialet for bruk i videre planprosesser, og for å kunne sammenligne funnene med andre områder. *Helsefremmende sted* representerer en menneskesentrert tilnærming til stedsutvikling hvor en anser at det er en tett sammenheng mellom det fysiske miljøet og de sosiale relasjonene.

Risikorydding

Risikorydding er en metode som er utviklet av Skadeforebyggende forum, og som i Vestfold er knyttet til arbeidet med Trygge lokalsamfunn. Metoden innebærer aktiviteter for å identifisere og kartlegge risikofaktorer som hindrer bruk av områder, samt forslag til tiltak for å fjerne disse. Risikorydding består derfor av både kartlegging og mobilisering for å fjerne risikoforhold, dels på kort sikt (utbedres med én gang) og dels på lang sikt (gjennom planprosesser). Kartlegging og innsats fokuserer på det fysiske nærmiljøet så nært det faktiske dagliglivet for folk flest som mulig. Kartlegging gjennom risikorydding kan komplementere annen lokalkunnskap og andre kartlegginger. Risikorydding er identisk med det som senere i rapporten kalles risikorydding/trygghetvandring.

Gjestebud

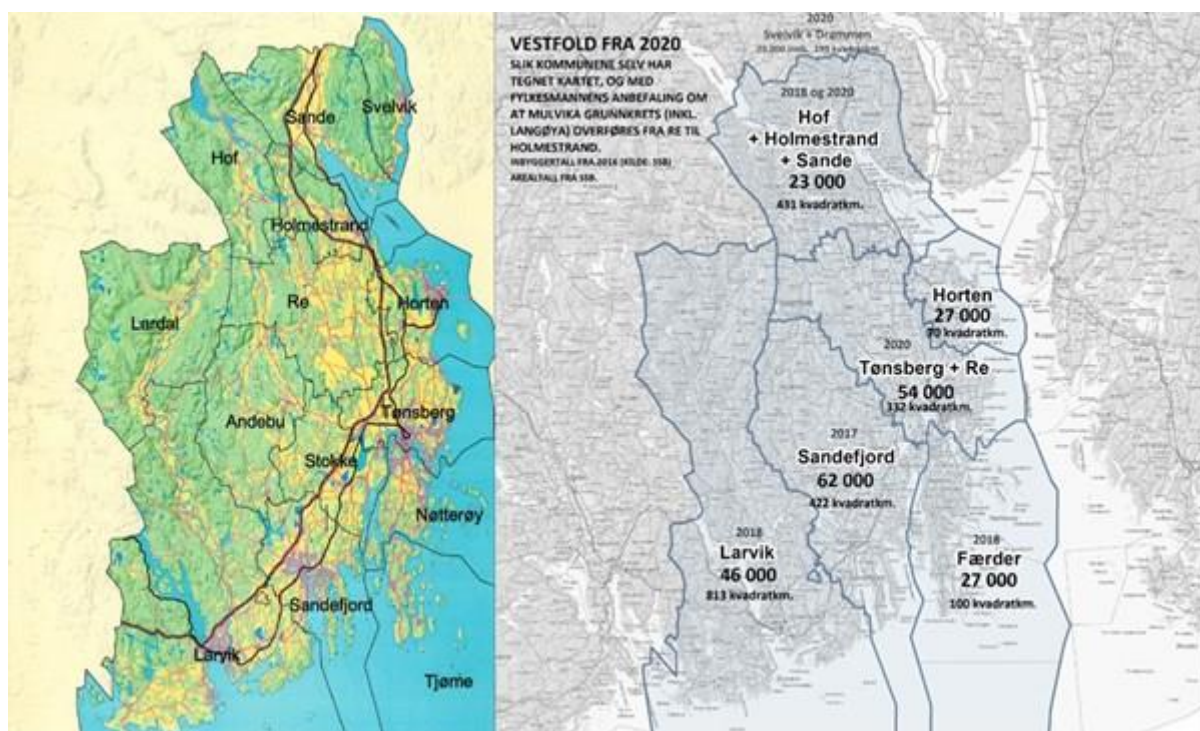
Gjestebudmetoden ble opprinnelig utviklet av Svelvik kommune for å sikre bred involvering av innbyggere i kommunens planprosesser [24]. Metoden har senere blitt videreutviklet og anvendes også for andre saksforhold i kommuner, og er nasjonalt en hyppig brukt medvirkningsmetode. Hensikten er å legge til rette for en uformell og inviterende dialog for grupper som ellers ikke engasjerer seg i spørsmål knyttet til kommunale saksforhold og/eller planprosesser. Gjennom gjestebud kan innbyggerne gi innspill til og reflektere over ulike saksforhold i kommunen, gjerne knyttet til temaer i kommuneplanarbeid. Gjestebud gjennomføres ved at kommunen ber utvalgte innbyggere i kommunen om å være vertskap for et gjestebud. Gjestebudvertene inviterer så naboer, venner, bekjente og familie til gjestebud som holdes enten hjemme hos gjestebudverten eller et annet egnet sted.

Nærmiljøutvalg

I prosessløpet skulle permanente eller ad hoc-etablerte nærmiljøutvalg fungere som arenaer for gjennomføring av innbyggermedvirkningsmetodene. Nærmiljøutvalg er derfor ikke en medvirkningsmetode, men en medvirkningsarena. Nærmiljøutvalg og nærdemokrati ble vektlagt i etableringen av nye Sandefjord, og i Nærmiljøprosjektet var det ønskelig at nærmiljøutvalg også

skulle etableres enten som ad hoc og/eller permanente utvalg i de øvrige kommunene i prosjektet. Intensjonen var å dele erfaringer fra de eksisterende nærmiljøutvalgene i Sandefjord og å skape gode refleksjonsprosesser om disse i nye nærmiljøområder i Sandefjord og for de øvrige kommunene. Nærmiljøutvalg er ofte, som i Sandefjord, geografisk knyttet til kommunens skolekretser. En sentral oppgave for Nærmiljøutvalgene er det fysiske oppvekstmiljøet og «livet mellom husene», hvor sosiale nettverk og aktivitetstilbud har en viktig plass. «Livet mellom husene» er et perspektiv som brukes innen stedsutvikling, og fokus rettes spesielt mot hva som skal til for å gjøre fellesområder attraktive for aktivitet og bruk, både kulturelt og sosialt. Slike fellesområder kan for eksempel være lekeplasser, biblioteker og flerbrukshus, turstier og badeplasser.

Konteksten for Nærmiljøprosjektet i Vestfold

Prosjektkommunene i Vestfold er både kystnære og landlige. Per 1.januar 2019 hadde disse kommunene til sammen en befolkningsmasse på 208.827 personer som fordeler seg slik: Færder 26.734, Horten 27.317, Larvik 46.801, Sandefjord 62.615 og Tønsberg 45.360. Disse kommunene utgjør et sammenhengende geografisk område med Larvik lengst sør og Horten lengst nord. Vestfold har et rikt kulturliv, mange fornminner og vikingsskatter, sjøfarts- og hvalfangsthistorie, et utstrakt innslag av turisme, spesielt i form av hytteliv, og et variert næringsliv inkludert fiske og store landbruksområder.

1.3 Rapportens oppbygging

Etter dette innledningskapitlet følger en teoretisk del hvor teori, litteratur og forskning som er relevant for vurdering av prosjektet, presenteres. I det neste kapitlet gis en beskrivelse av metodene som er benyttet i evalueringsarbeidet. Deretter beskrives selve gjennomføringen av Nærmiljøprosjekt slik det forløp i prosjektkommunene i Vestfold, inkludert deltakernes og prosjektmedarbeidernes erfaringer med de ulike prosessene. I neste kapittel vurderes og drøftes hovedfunn opp mot relevant teori, litteratur og forskning. Rapporten avsluttes med en oppsummering av innsikten som har framkommet gjennom evalueringen.

2.0 Teoretisk innramming

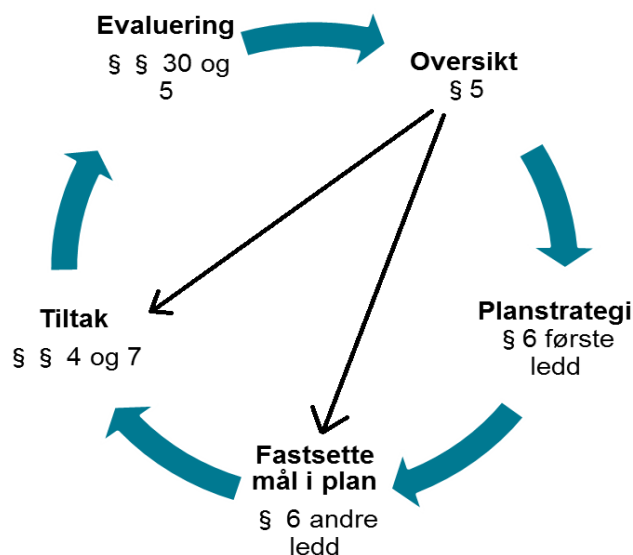
Arbeidet i Nærmiljøprosjektet kan sees i lys av ulik litteratur, teori og forskning knyttet til folkehelse-, planleggings- og medvirkningsarbeid. Nedenfor presenteres utvalgt teori, forskning og lovgivning som er relevant for evalueringen av Nærmiljøprosjektet.

2.1 Kommunalt folkehelsearbeid

Folkehelsearbeid omfatter både forebyggende og helsefremmende arbeid. For Nærmiljøprosjektet var fokus i hovedsak rettet mot det helsefremmende perspektivet som blant annet innebærer å identifisere, utvikle og styrke ressurser og muligheter hos både individer og samfunn. I tråd med dette var Nærmiljøprosjektets intensjon å bidra til å videreutvikle nærmiljøer og lokalsamfunn som fremmer folkehelse. Nærmiljøet omfatter både de fysiske og de psykososiale rommene som omgir menneskene der de bor. De fysiske nærmiljøene omfatter for eksempel boligområder, parker, handelsområder og skoler. De psykososiale nærmiljøene omfatter for eksempel kulturaktiviteter og sosiale møteplasser.

Folkehelsearbeidet er forankret i Folkehelseovens fem prinsipper: 1) utjevning, 2) helse i alt vi gjør, 3) bærekraftig utvikling, 4) føre-var, og 5) medvirkning [1, 3]. Prinsippet «helse i alt vi gjør» viser til at folkehelsearbeidet og ansvaret for folks helse ikke lenger bare er helsesektorens, men hele kommunens ansvar [1, 4]. Dette gjenspeiler at et vellykket folkehelsearbeid krever at alle kommunale sektorer vurderer de helsemessige konsekvensene av sine beslutninger, og at ulike sektorer og fagområder jobber sammen om folkehelse. Videre understreker både Folkehelseoven og Plan- og bygningsloven at det kommunale folkehelsearbeidet må skje som et samarbeid mellom ulike interne og eksterne aktører, og at det tverrsektorielle samarbeidet i kommunen, samarbeidet med fylkeskommunen og medvirkning fra berørte parter, vektlegges [1, 2].

Fasene i kommunenes systematiske folkehelsearbeid er illustrert i figur 1. I tillegg til å kartlegge folkehelsesituasjonen og påvirkningsfaktorer, samt forankring av mål og tiltak i planer, viser figuren at folkehelsearbeidet også forutsetter evaluering av implementerte tiltak.

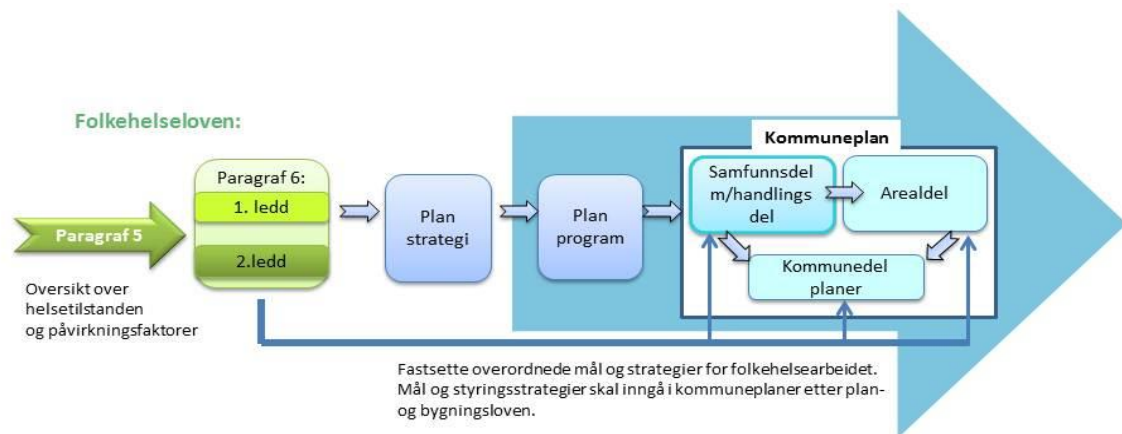
Figur 1. Fasene i Folkehelsearbeidet [4, side 159]

Et vellykket folkehelsearbeid krever at den er kunnskapsbasert, og at varierte kvantitative og kvalitative kunnskapskilder bør ligge til grunn for beslutningene som tas [3, 6]. Slike kilder omfatter informasjon og innspill fra befolkningen om for eksempel nærmiljøkvaliteter og ønsker om tiltak for forbedring av nærmiljø og lokalsamfunn, slik Nærmiljøprosjektets siktemål var. Videre bør også kunnskap om den lokale konteksten, fagpersoners erfaringer og den beste tilgjengelige kunnskap fra forskning inkluderes [5, 6]. Det er særlig relevant å få oversikt over eksisterende forskningsbasert kunnskap om påvirkningsfaktorer for ulike helsetilstander og evalueringer av tidligere utprøvde tiltak for å oppnå et sammensatt kunnskapsbilde for å danne et godt beslutningsgrunnlag for folkehelsepolitikken.

2.2 Planer og tiltak i kommunalt folkehelsearbeid

Folkehelseloven understreker at kommunene har ansvar for å iverksette nødvendige tiltak for å møte kommunens folkehelseutfordringer, og stiller krav til at kommunenes folkehelsearbeid skal være systematisk og langsiktig [1]. Selv om tiltak kan planlegges og implementeres utenom en formell planprosess, blir forankring av kunnskap fra folkehelseoversikten i kommunenes planer i form av mål og strategier anbefalt for å sikre et grundig og langsiktig folkehelsearbeid. Kommunale plandokumenter omfatter blant annet planstrategi, kommuneplan med samfunnsdel og arealdel, samt kommunedelplaner. Kommuneplanens samfunnsdel er av overordnet og langsiktig karakter. Kommunedelplaner utarbeides for bestemte områder, temaer eller virksomhetsområder basert på samfunnsdelen, og er mer konkrete og kortsiktige. Både samfunnsdelen og kommunedelplanene skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp, inkludert prioritering av ressurser og konkretisering av tiltak og samarbeidsoppgaver [2]. Kommunestyret har ansvar for den kommunale planleggingen, og skal sikre at kommunen har tilgang til nødvendig planfaglig kompetanse. Plan- og

bygningsloven beskriver prosessene for utarbeiding av de enkelte planene, og § 3-1 henviser spesifikt til behovet for å ta hensyn til folkehelseperspektivet i planarbeidet [2]. I tillegg skal planleggingen «... legge til rette for god forming av bygde omgivelser, gode bomiljøer og gode oppvekst- og levekår.» og «... fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller ...» [2]. Under viser figur 2 relevansen av både Folkehelseloven og Plan- og bygningsloven for det langsiktige og systematiske folkehelsearbeidet.

Figur 2. Folkehelse i kommunal planlegging (Kommunetorget.no)

2.3 Medvirkning fra berørte parter i folkehelsearbeid og kommunal planlegging

Det vektlegges både i Folkehelseloven og i Plan- og bygningsloven at berørte parter skal få anledning til å medvirke i saker som angår dem, og at de skal involveres i henholdsvis folkehelsearbeidet og i den kommunale planleggingen [1, 2]. I Folkehelselovens § 4 står følgende om medvirkning: «Medvirkning skal skje blant annet gjennom råd, uttalelser, samarbeid og deltakelse i planlegging. Kommunen skal legge til rette for samarbeid med frivillig sektor» [1]. Plan- og bygningsloven framhever medvirkningsaspektet både gjennom generelle formuleringer slik som: «Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter» (§ 1-1), og gjennom et eget kapittel om medvirkning (kapittel 5) hvor det står at planstrategier og planforslag skal sendes ut på høring til berørte aktører, samt legges ut til offentlig ettersyn [2].

Hvorfor medvirkning i folkehelsearbeidet?

Det er mange grunner til at medvirkning anses som viktig i folkehelsearbeidet. En av disse er ønsket om et optimalt beslutningsgrunnlag [7]. Gjennom medvirkningsprosesser som legger til rette for at berørte aktører kommer til orde, kan en få flere perspektiver inn i diskusjonene. Dette kan bidra til et mer nyansert og helhetlig kunnskapsbilde som grunnlag for beslutninger. Kunnskap fra et aktivt medvirkningsarbeid som også ivaretar stemmene til aktører som har lite makt, og som ofte blir

oversett, kan komplettere annen kunnskap som beslutninger ofte baseres på, det vil si kunnskap fra mer ressurssterke innbyggere og ekspertkunnskapen [7, 8]. Slik vil beslutninger i større grad kunne ta hensyn til flere og ulike berørte aktørers interesser, ønsker og behov, barrierer og ressurser [10, 11]. I tillegg til bedre informerte beslutninger, vil medvirkning fra berørte aktører styrke muligheten for aksept for, eierskapsfølelse til og engasjement i avgjørelsene som tas. En slik forankring kan lette det videre arbeidet med saken, samt implementeringen og bruken av tiltakene [7, 12].

Sist, men ikke minst, er opprettholdelse og utvikling av demokratisk deltakelse en viktig grunn for å ivareta medvirkningsperspektivet. Vårt styringssystem som i stor grad er basert på et representativt og indirekte demokrati, utelukker ikke, slik lovverket viser, aktiv befolkningsdeltakelse og direkte demokrati. Direkte og indirekte demokrati er ikke motstridende, men snarere komplementære faktorer i et velfungerende demokrati. Medvirkningsprosesser kan ha en opplærende funksjon i forhold til demokrati, spesielt for marginaliserte grupper eller barn og unge som var en viktig målgruppe for mange medvirkningsprosesser i Nærmiljøprosjektet i Vestfold [9, 13].

Medvirkning og empowerment

I tillegg til potensielle helsegevinster via et mer vellykket folkehelsearbeid, kan involvering av innbyggerne i et lokalsamfunn i seg selv være helsefremmende [14]. Medvirkningsprosesser der innbyggerne opplever reell innflytelse, har potensial til å styrke deres opplevelse av kontroll og troen på egne ressurser og evner, samt muligheter til å påvirke viktige forhold i sine liv. I et helsefremmende perspektiv beskrives dette som empowerment – på norsk også kalt bemyndigelse og myndiggjøring [14, 15, 16]. Empowerment, som er et kjernebegrep i helsefremmende arbeid [14], er nedfelt i WHO's Ottawa-charter [17] og defineres som: «*den måten folk, organisasjoner og lokalsamfunn oppnår mestring i sine liv*» [18, s. 3]. Bemyndigelsesprosesser er dynamiske og kan ta ulike uttrykk eller former hos forskjellige personer, organisasjoner, kontekster og samfunn [11], og karakteriseres som en læringsprosess hvor bevisstgjøring og kritisk refleksjon utgjør sentrale kjernefaktorer [13, 19, 20].

Empowerment eller bemyndigelse er det motsatte av maktesløshet, men både bemyndigelse og maktesløshet har sitt utspring i makt [15]. Der hvor bemyndigelse knyttes til å ha makt gjennom opplevelse av kontroll og mulighet til å påvirke handlinger og omstendigheter som har betydning for eget liv og egne omgivelser, knyttes maktesløshet til det motsatte. Gjennom stimulering og motivering av ressurser og muligheter, bevisstgjøring og kritisk refleksjon, kan mennesker øke sin mestringsevne og opplevelse av kontroll [19, 20]. Gjennom bemyndigelsesprosesser kan en tilegne seg deltakende kompetanse og endre sin posisjon fra å være en tilskuer til å bli en deltaker [21]. Deltakende kompetanse innebærer å ha «*evnen til å bli hørt av dem som har makt*» [22, s. 1208] og omfatter positiv selvoppfatning og opplevelse av egenkompetanse, kritisk eller analytisk forståelse av

sosiale og politiske omgivelser, samt evne til å benytte individuelle og kollektive ressurser i sosiale og politiske handlinger [13, 14].

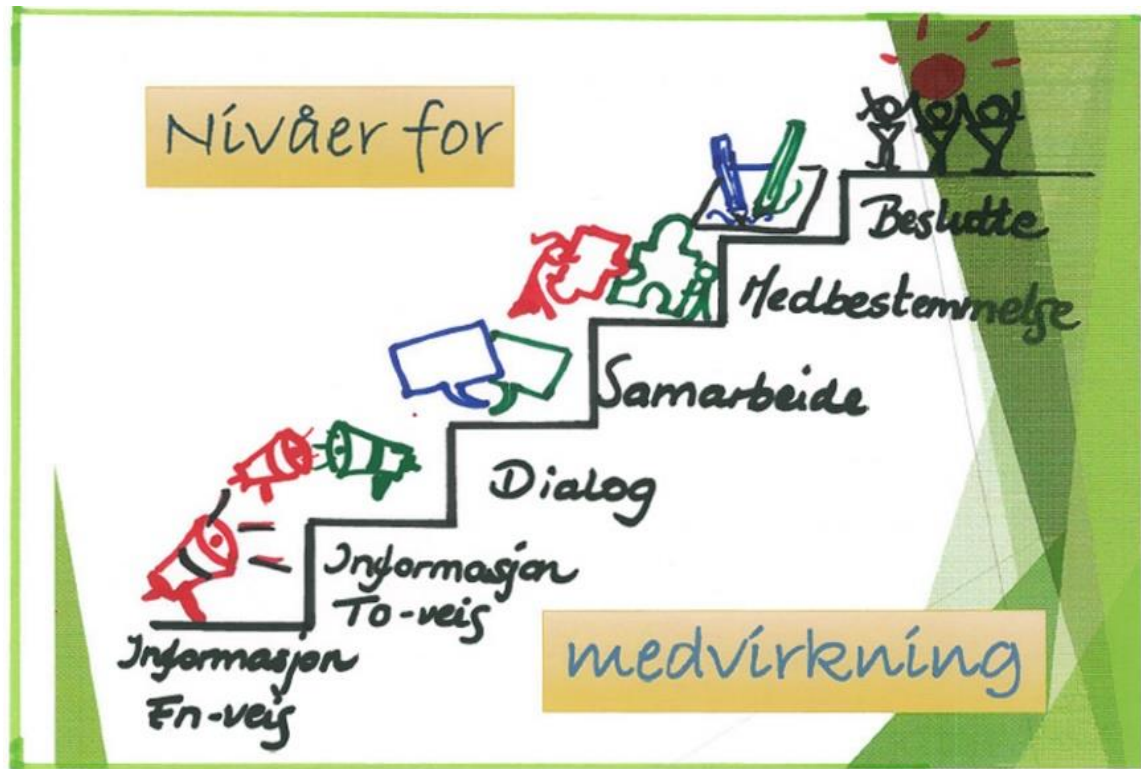
Utover individuell bemyndigelse kan ulike medvirkningsprosesser bidra til *community empowerment* – forstått som bemyndigelsesprosesser og resultater fra disse prosessene i nærmiljø og lokalsamfunn [14, 23]. Dette kan innebære felles refleksjonsprosesser med personer i et nærmiljø som bidrar til å styrke en felles opplevelse av kontroll, gi en opplevelse av felles identitet og tilhørighet, og å styrke nettverk [7, 14]. Myndiggjorte enkeltmennesker og nærmiljøer representerer i seg selv en positiv helsefaktor og kan legge grunnlag for et bredere engasjement for eget lokalsamfunn og nærmiljø [14].

Ulike former for medvirkning

Mange har diskutert og forsøkt å forklare begrepet «*reell medvirkning*» og i den sammenhengen vist til ulike grader av medvirkning. Flere har forsøkt å illustrere ulike former for medvirkning gjennom en trapp eller stige, der medvirkning kan plasseres på ulike trinn avhengig av involveringsgrad og mulighet for innflytelse i beslutningsprosessene [8, 9]. På laveste trinn plasseres ordninger eller prosesser der innbyggerne informeres. Arnstein [8] understreker at informasjon til innbyggerne om deres rettigheter, ansvar og muligheter er et nødvendig første steg mot innbyggerdeltakelse, men at informasjon om planlagte aktiviteter uten mulighet for å respondere ikke kan anses som medvirkning. Neste trinn omfatter ulike former for konsultasjonsordninger og -prosesser. Det innebærer innhenting av informasjon om innbyggernes synspunkter om bestemte saker. I følge Klausen og medarbeidere [9] kan slike ordninger og prosesser betraktes som enveiskommunikasjon fra innbyggere til myndigheter. Slike ordninger er ofte tidseffektive og rimelige, og kan egne seg for innhenting av synspunkter på konkrete spørsmål fra mange innbyggerne, som igjen kan danne grunnlag for videre beslutningsprosesser i kommunene. Den typen ordninger gir dog ikke rom for å utforske begrunnelsene og forklaringene for synspunktene. Neste trinn i trappen omfatter dialogbaserte medvirkningsordninger eller -prosesser. Det innebærer utveksling av informasjon og meninger mellom berørte parter og myndighetene. Synspunkter vil i større grad kunne begrunnes, noe som gir større mulighet for kreative prosesser grunnet diskusjoner mellom personer med ulike interesser og kunnskaper. Noen har integrert et neste trinn i trappen som omfatter ordninger som gjør det mulig å sette saker på den politiske dagsorden [9]. Formålet med slike ordninger er å få fram nye idéer, innspill og løsninger, heller enn å diskutere allerede foreliggende forslag.

I alle overnevnte medvirkningskategorier er det fortsatt myndighetene som er de endelige beslutningstakerne [8]. Siste trinn i trappen omfatter ordninger og prosesser som i større grad gir innbyggerne og berørte parter en direkte innflytelse på beslutninger [8, 9]. I motsetning til de fleste tidligere nevnte medvirkningsordninger, er ordninger og prosesser på det øverste trinnet ofte

permanente og institusjonaliserte. Eksempler på dette er Barne- og Ungdomsråd og permanente Nærmiljøutvalg. I figur 3 vises de ulike medvirkningsformene i én variant av medvirkningstrappen.

Figur 3. Variant av medvirkningstrappen (www.mittnumedal.no)

Det understrekes at trappen gir en forenklet framstilling av medvirkningsordninger, og at grensene mellom dem i praksis ofte vil være glidende [8, 9]. Farner og Farner [1: 24] poengterer at medvirkning ikke trenger å foregå høyest mulig i trappen, men at rammene for prosessene må være avklart med innbyggerne slik at man ikke risikerer forventningsbrudd og demobilisering. Klausen og medarbeidere [9] understreker imidlertid at medvirkning impliserer toveiskommunikasjon mellom myndighetene og innbyggerne, der myndighetene får en dypere forståelse av innbyggernes tanker om et tema eller sak. Slik sett kan dialogbaserte og andre ordninger lenger opp i trappen defineres som reell medvirkning.

Hva skal til for å lykkes med medvirkning?

Det pekes på en rekke forhold som kan styrke mulighetene for å lykkes med kommunalt medvirkningsarbeid, inkludert en god forankring i kommuneorganisasjonen og tiltak for å nå ønsket målgruppe og for å oppnå langvarig engasjement.

Forankring i kommuneorganisasjonen

Forankring i kommuneorganisasjonen av medvirkningstilnærming generelt, og medvirkningsprosesser spesielt, anses viktig av flere grunner. Beslutningstakere vil lettere ta hensyn

til innkomne innspill om de er involvert og positivt innstilt til medvirkningsprosessene [7, 9]. Reell innflytelse for innbyggerne, og dermed motivasjon til videre deltakelse, forutsetter god forankring hos de som tar avgjørelsene. Fordi mange temaer i en kommune, inkludert helse, har nær sammenheng og er avhengig av samarbeid mellom ulike fagmiljøer og sektorer, er det nødvendig at medvirkningsarbeidet er godt forankret på tvers i kommuneorganisasjonen [7]. For å styrke sjansen for at folkehelse relaterte beslutninger følges opp i for eksempel skole- eller samferdselssektoren, må ansatte her ha et eierforhold til gjennomførte medvirkningsprosesser og tilhørende innspill. Av samme grunn er det spesielt verdifullt at plansektoren er involvert og engasjert i folkehelse relatert medvirkningsarbeid.

Tiltak for å nå ønsket målgruppe og for langvarig engasjement

Terskelen for å delta kan ofte oppleves som høy. Det kan skyldes praktiske årsaker som mangel på tid, transport, barnepass eller økonomi, eller at man opplever å ikke ha nok kunnskap og kompetanse [9, 29]. Eller det kan være fagterminologi oppleves som vanskelig å forstå, opplevelse av å ha lite kunnskap om hvordan offentlig byråkrati og politikk fungerer, eller at arenaen for medvirkningsprosessen kan oppleves som formell og fremmed. For mange er det spesielt utfordrende å si sin mening i store forsamlinger, og noen lar være å delta fordi de ikke har tro på at deres deltakelse vil utgjøre noen forskjell [7, 14]. For å lykkes med medvirkningsarbeid må disse faktorene vurderes og tas hensyn til.

For å styrke medvirkning må en også være bevisst på hvilke målgrupper en ønsker å nå, og hvordan en best kan nå disse målgruppene [7]. Målrettet, direkte og personlig invitasjon kan lettere motivere til deltakelse, og det er viktig å være bevisst på at ulike arenaer kan være inkluderende eller ekskluderende, eller appellere ulikt til ulike grupper [7]. For eksempel kan digitale medvirkningsverktøy passe noen målgrupper, men ekskludere andre. Det kan derfor være nyttig å benytte flere metoder for å sikre representativitet, og også å ta spesielle hensyn for å rekruttere grupper som kan være vanskelig å rekruttere og få i tale [9]. Å anvende et mangfold av medvirkningsmetoder kan også styrke innbyggernes tillit til beslutningstakerne. Klausen og medarbeidere [9] fant at innbyggerne er mer tilfredse med politikernes lydhørhet i kommuner med mange medvirkningstiltak, selv om mange slike tiltak ikke nødvendigvis gjør at de deltar mer i slike prosesser. Det å tilby mange kanaler for medvirkning signaliserer at de er interessert i hva folk mener.

Samtidig er det en fordel om temaet er konkret og avgrenset, at tidsperspektivet ikke er for langt og at det oppleves meningsfullt å delta [9]. Det må videre gis tydelig informasjon i forkant av medvirkningsprosesser, om hva som er formålet, om medvirkningsopplegget, om tidsrammen for medvirkningsprosessen, om hvordan innspill følges opp videre, og om påvirkningsmulighetene [7-9].

Å legge til rette for realistiske forventninger til hva deltakelse i medvirkningsprosessen kan bety for utfallet, kan styrke tillit til slike prosesser og bidra til langvarig engasjement og deltakelse.

Likeledes er det av stor betydning å gi deltakerne tilbakemelding om resultater av de enkelte medvirkningsprosessene og hvordan disse er anvendt videre som grunnlag for vedtak [7-9]. Klausen og medarbeidere [9] viser til at den største utfordringen er knyttet til å implementere funn fra medvirkningsprosessene. De fant at få av de case-kommunene som var inkludert i deres forskning, hadde gode nok rutiner for å bringe innspill fra medvirkningsprosessene i videre beslutningsprosesser, og å tydeliggjøre og melde tilbake til deltakerne hvordan innspillene blir brukt og hva som ble utfallet av saken.

Langvarig engasjement kan styrkes gjennom en opplevelse av reell medvirkning. Arnstein [8] framhever i denne sammenhengen betydningen av at medvirkningsprosesser med målgruppen gjennomføres også når tiltak er besluttet, for eksempel knyttet til videre beslutninger om lokalisering av og innhold i tiltakene.

Klausen og medarbeidere [9] viser til ulike tiltak som kan styrke kommunenes systematiske medvirkningsarbeid og gjøre dette fokuset mindre avhengig av tilfeldige ildsjeler i organisasjonen. En overordnet medvirkningsstrategi i kommunene kan bidra til å holde et kontinuerlig fokus på denne tilnærmingen. De understreker at det samtidig bør avsettes ressurser til å iverksette strategien. De foreslår også en egen demokratikoordinator, slik en del svenske og danske kommuner har. Det ser ut til at kommuner som har slike stillinger i større grad lykkes med å holde et vedvarende fokus på temaet og med å styrke bevisstheten om nødvendigheten av en slik tilnærming blant andre i kommuneorganisasjonen. De anbefaler også å etablere skriftlige prosedyrer for innbyggermedvirkning med fokus på når det skal brukes og hvordan man bør gå frem.

3.0 Metodetilnærming for evalueringen

På bakgrunn av hovedspørsmålene og ulike prosjektdokumenter fra Helsedirektoratet, har USN tolket sitt mandat for evalueringen til å ha et spesielt fokus på:

- 1) Erfaringer med medvirkningsmetodene for innhenting av kvalitativ kunnskap fra innbyggerne
- 2) Erfaringer med prosessene med å anvende data fra slike metoder i utforming av helseoversikt, planer og tiltak
- 3) Erfaringer med fylkeskommunens rolle som kompetansebygger for prosjektkommunene

Evalueringen av Nærmiljøprosjektet i Vestfold fylke er basert på ulike typer data. For å få en dypere innsikt i prosjektet og erfaringene med prosjektets ulike deler ble det anvendt en kvalitativ tilnærming i datainnsamlingen. For å gi svar på de tre hovedspørsmålene fra Helsedirektoratet i tillegg til egne spørsmål, oppfattet USN det slik at en optimal besvarelse av evalueringsspørsmålene forutsatte data fra følgende målgrupper: 1) innbyggerne som deltok i medvirkningsprosessene, 2) kommunalt ansatte med ansvar for planlegging og gjennomføring av medvirkningsprosessene, og 3) fylkeskommunalt ansatte som var hovedansvarlig for prosjektet. Dataene fra disse tre målgruppene ble samlet inn via kvalitative spørreskjemaer, det vil si skjemaer med åpne spørsmål som skulle besvares skriftlig, enten på papir eller elektronisk, for å gi kvalitative data. Spørreskjemaene ble kalt Læringsnotater – Læringsnotat 1 ble besvart av innbyggerne, Læringsnotat 2 (a og b) ble besvart av de kommunale prosjektmedarbeiderne, og Læringsnotat 3 ble besvart av de fylkeskommunale prosjektmedarbeiderne.

Målgruppene

Målgruppe 1

Innbyggerne som deltok i medvirkningsprosessene fikk spørsmål om hvilke erfaringer de hadde med deltakelsen i medvirkningsprosessene. De ble spurt om hvordan de opplevde deltakelsen, hva ved metoden de mente fungerte bra, hva som fungerte dårlig, om de hadde tips til forbedringer og om de trodde at deres innspill ville bli tatt hensyn til av de som bestemmer i kommunen (se vedlegg 1). Spørsmålene ble i enkelte tilfeller justert av prosjektmedarbeiderne for bedre tilpasning til målgruppen. For eksempel ble spørsmålsformuleringer forenklet når målgruppen var barn og unge. De kommunale prosjektmedarbeiderne som hadde ansvar medvirkningsmetodene fikk også ansvar for å samle inn dataene fra deltakerne og videresende disse til USN. De ble spurt om å gjennomføre datainnsamlingen så raskt som mulig etter gjennomført medvirkningsmetode for i størst mulig grad unngå at deltakerne glemte vesentlige erfaringer med deltakelse i medvirkningsmetodene. De ble

derfor anbefalt å sette av de siste 10-15 minuttene av medvirkningsmetoden til dette formålet. For at datamengden fra deltakerne skulle være håndterlig ble arrangørene oppfordret til å legge opp til felles besvarelse fra mindre grupper av deltakere dersom det var mange deltakere på en medvirkningsmetode. De skulle poengtere for deltakerne at gruppebesvarelsene skulle reflektere alle deltakernes ulike perspektiver og synspunkter. Noen medvirkningsprosesser ble ikke evaluert av deltakerne fordi medvirkningsprosessene allerede var gjennomført før prosjektmedarbeiderne ble kjent med evaluatorenes ønske om tilbakemelding fra deltakerne. En del besvarelser var fra enkeltpersoner, en del av besvarelsene var gruppebesvarelser, mens andre var oppsummeringer av deltakernes besvarelser gjennomført av prosjektmedarbeiderne.

Målgruppe 2

De kommunalt ansatte fikk spørsmål om erfaringene de hadde knyttet til planlegging og gjennomføring av medvirkningsprosessene, og hvordan de hadde arbeidet for å innarbeide resultatene fra medvirkningsprosessene i folkehelseoversikter, planer og tiltak. De fikk spørsmålene i to omganger, avhengig av hvilken prosjektfase de var i. I løpet av 2017 fikk prosjektmedarbeiderne spørreskjemaet som gjaldt deres erfaringer relatert til medvirkningsprosessene (se vedlegg 2). Her skulle de blant annet beskrive erfaringene med planlegging, gjennomføring av og etterarbeid med medvirkningsmetodene de hadde arrangert. De ble bedt om å besvare skjemaet så raskt som mulig etter de hadde gjennomført medvirkningsmetodene, slik at essensiell informasjon ikke ble glemt. Forsommeren 2018, da de fleste medvirkningsprosessene var gjennomført og arbeidet med å anvende innhentet kunnskap i utforming av tiltak, folkehelseoversikt og planer var påbegynt, fikk prosjektmedarbeiderne tilsendt et nytt spørreskjema (se vedlegg 3). Her skulle de beskrive hvilke tiltak som eventuelt hadde blitt iverksatt på grunnlag av den kvalitative kunnskapen de hadde samlet inn gjennom medvirkningsprosessene, hvorvidt den innsamlede kunnskapen var blitt integrert i folkehelseoversikt og planer, og om deres erfaringer med disse prosessene. De ble også spurt om hvordan de opplevde fylkeskommunens rolle som kompetansebygger for prosjektkommunene. Besvarelsene skulle fortrinnsvis skje i grupper med aktuelle medarbeidere som hadde vært involvert i de ulike prosessene. Det ble poengtert at besvarelsen skulle reflektere mangfoldet av perspektiver og synspunkter innad i prosjektgruppen og andre involverte i Nærmiljøprosjektet i kommunen. Besvarelsene ble nedtegnet elektronisk og tilsendt USN via e-post. Etter prosjektslutt ble det nødvendig å innhente ytterligere data fra prosjektmedarbeiderne angående gjennomførte medvirkningsprosesser og implementering av resultatene i folkehelseoversikter og planverk. Prosjektlederne fikk da tilsendt et utkast til rapportens beskrivelse av kommunens arbeid med Nærmiljøprosjektet og tilhørende spørsmål.

Målgruppe 3

De fylkeskommunale prosjektmedarbeiderne fikk høsten 2018 tilsendt et spørreskjema med spørsmål om deres erfaringer knyttet til samarbeidet med prosjektkommunene, inkludert hvorvidt og hvordan de hadde bidratt til kompetanseoverføring, veiledning og oppfølging av kommunene (se vedlegg 4). USN mottok en felles besvarelse fra de fylkeskommunale prosjektmedarbeiderne via e-post.

Øvrig datagrunnlag for analyse og rapport

I tillegg til datagrunnlaget innsamlet gjennom kvalitative spørreskjemaer fra de tre målgruppene, er evalueringsarbeidet også basert på annen informasjon og en rekke prosjektdokumenter USN har hatt tilgang til underveis og etter prosjektperioden – eksempelvis fylkeskommunens og kommunenes prosjektbeskrivelser, referater fra overordnet prosjektgruppe, avisartikler, områdereguleringsplaner, rapporter og informasjon utarbeidet for innbyggerne. USN har gjennom «følge-med-rollen» vært aktive deltakere på en rekke møter – i den overordnede prosjektgruppen med fylkeskommunen, regionale seminarer og på nasjonale og regionale samlinger.

Totalt utgjorde informasjonen fra spørreskjemaene, alle tilgjengelig dokumenter og de ulike arenaene USN har deltatt på, datagrunnlaget for evalueringen.

Analyse

Utgangspunktet for analysen var evalueringsspørsmålene som Helsedirektoratet ønsket besvart. Begge evaluatorene har lest all innsamlet data fra de kvalitative spørreskjemaene og ulike prosjektdokumenter, og deltatt på de fleste omtalte prosjektrelaterte møteplassene. Førsteforfatter og prosjektleder fra USN for Vestfold har ledet arbeidet med å analysere tilgjengelige data. Evaluatorene har jevnlig drøftet prosessene i prosjektkommunene opp mot evalueringsspørsmålene fra Helsedirektoratet, det vil si funnene i evalueringen, både underveis i prosjektperioden og i fasen med rapportskrivning.

Validering

For å validere eller kvalitetssikre beskrivelsene og prosjektmedarbeidernes erfaringer med de ulike prosjektrelaterte prosessene i kommunene, ba USN de lokale prosjektlederne om å lese og gi korrigerende innspill til beskrivelsene.

4.0 Resultater fra Nærmiljøprosjektet i Vestfoldkommunene

I denne delen presenteres prosjektkommunenes arbeid og aktiviteter som ble gjennomført i løpet av de tre årene Nærmiljøprosjektet pågikk. Beskrivelsene av prosjektkommunene gjøres i alfabetisk rekkefølge.

4.1 Færder

Forankring og formål for Færder kommunes deltakelse i Nærmiljøprosjektet

Færder kommune kom sent inn som prosjektkommune i Nærmiljøprosjektet. Bakgrunnen for dette var kommunesammenslåingen av Tjøme og Nøtterøy kommuner 1.januar 2018. Tjøme kommune deltok i Nærmiljøprosjektet fra starten i 2016, men som et resultat av kommunesammenslåingen, valgte Tjøme å avslutte prosjektet i utgangen av 2017. Vestfold fylkeskommune oppfordret derfor den nye kommunen – Færder – til å sende en søknad om deltakelse til Helsedirektoratet for å videreføre prosjektet. Søknaden ble innvilget, og i september 2018 igangsatte Færder arbeidet med Nærmiljøprosjektet. Prosjektperioden som varte fram til utgangen av 2018, var derfor meget kort.

Med Nærmiljøprosjektet ønsket Færder kommune å forsterke fokuset på å bygge inkluderende og støttende miljøer for barn, unge og familier på ulike arenaer – eksempelvis barnehage, skole, fritidsaktiviteter og hjem. Tidligere Nøtterøy kommune etablerte i 2016 Familiens hus som omfatter samlokalisering av hjelpetjenester for barn, unge og familier. Erfaringene derfra viste at en av utfordringene med å bygge inkluderende og støttende miljøer, var etablering av gode systemer som ivaretar bruker- og innbyggerperspektivet i tjenestetilbudene. For at Familien hus og virksomhetsområdene som var samlokalisert her, skulle kunne bidra til å forbedre dette, var det behov for å finne fram til løsninger og tjenestetilbud som ivaretar og fremmer innbyggernes deltakelse og medvirkning. Som et ledd i dette arbeidet valgte derfor Færder kommune at Nærmiljøprosjektet skulle ha sitt hovedfokus rettet mot utviklingen av gode medvirkningssystemer, blant annet i forbindelse med utviklingen av tiltak og tjenestetilbudet i Familiens hus.

I Færder ble Nærmiljøprosjektet knyttet sammen med ett av kommunens andre folkehelseprosjekter – *Programkommune folkehelse*, også kalt *Folkehelseprosjektet* – et utviklingsarbeid som i likhet med Nærmiljøprosjektet ble initiert av Helsedirektoratet, og som utføres i nært samarbeid med Vestfold fylkeskommune. Intensjonen med *Folkehelseprosjektet* er å bidra til en langsiktig styrking av kommunens arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Prosjektet hadde oppstart i 2017 med en varighet på inntil 10 år. Færder kommune valgte å bruke midlene fra Nærmiljøprosjektet til oppstart av arbeidet med *Folkehelseprosjektet* med fokus på folkehelse og

innbyggermedvirkning. Etter at Nærmiljøprosjektet ble avsluttet, videreførte kommunen arbeidet herfra som en del av *Folkehelseprosjektet*.

Hovedfokus for Nærmiljøprosjektet i Færder kommune var som nevnt å etablere en modell for innbyggermedvirkning, og Nærmiljøprosjektets målsettinger i Færder kommune var:

- Mer fokus på å bygge gode og støttende miljøer
- Flytte fokus fra tiltak og behandling til bygging av gode miljøer
- Utvikle systemer for innbyggermedvirkning
- Engasjere barn og unge direkte i arbeidet med å styrke psykisk helse
- Utvikle Familiens hus for å tilby mer brukervennlige tjenester

Utvikling av Familiens hus ble relatert til følgende spørsmål: 1) Hva ønsker innbyggerne at Familiens hus skal være? 2) Hvordan ønsker innbyggerne å komme i kontakt med Familiens hus? 3) Hvordan kan Familiens hus være en støtte i utviklingen av inkluderende lokalmiljøer?

Styringsgruppen i Færder besto av kommunaldirektør for oppvekst og kunnskap (OK), kommunaldirektør for administrasjon, kultur og levekår (AKL), tverrfaglig koordinator barn og unge, samt prosjektleder for prosjektgruppen. *Prosjektgruppen* hadde følgende sammensetning:

Prosjektgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Prosjektleder (var også delprosjektleder Ungdomsmedvirkning) • Leder forebyggende helsetjenester • Folkehelsekoordinator • Representant fra Tjenesten for forebyggende rus og helse • Representant fra RMU² 	<ul style="list-style-type: none"> • Representant fra PPT • Representant fra Barneverntjenesten • Representant fra Kulturavdelingen • Delprosjektleder Familiens hus • Delprosjektleder Frivillighet

I Nærmiljøprosjektet i Færder kommune deltok en rekke interne og eksterne samarbeidspartnere. Dette var:

Interne og eksterne samarbeidspartnere	
<ul style="list-style-type: none"> • PPT • Barnevern 	<ul style="list-style-type: none"> • Barnehager • Skoler

² RMU – Ressurssenter for mennesker med utviklingsmuligheter

<ul style="list-style-type: none"> • Psykisk helseteam • Kultur • Rus- og psykiatritjenesten • Flyktning- og innvandrertjenesten • Innbyggere – barn, unge og voksne • Frivillige 	<ul style="list-style-type: none"> • Forebyggende helsetjenester for barn og unge (inkludert Helsestasjon/ungdomshelsestasjon) • Færder fritid • RMU
---	---

Utvalgte nærmiljøområder for prosjektet

Færder utpekte ingen spesielle nærmiljøområder, men valgte hele kommunen som arena for Nærmiljøprosjektet.

Medvirkningsmetoder brukt i Færder kommune – gjennomføring og resultater

Prosjektgruppen i Færder kommune valgte å bruke medvirkningsmetoden *Gjestebud*³, men lagde en egen variant av metoden ved å bruke det de kalte *Færderproffer* som gjestebudverter. Begrepet Færderproffer ble hentet fra erfaringen med en gruppe ungdommer som fungerte som Færderproffer i samarbeidet med barneverntjenesten i kommunen for å utvikle sin egen barneverntjeneste. Hensikten var å lytte til hva barn, unge og deres familier sier, hva de erfarer som nyttig og hva de mener må forandres, og hvor hensikten er å utvikle systemer som gir bedre og mer adekvat hjelp gjennom medvirkning fra de det gjelder. Prosjektgruppen mente at begrepet Færderproffer reflekterer en type innbyggermedvirkning som var relevant for Nærmiljøprosjektet.

Forberedelser

Færderproffene var innbyggere og ressurspersoner som ville bruke sin kompetanse og egen livserfaring og/eller yrkeserfaring inn i prosjektet, og som ville delta i medvirkningsprosessene. Færderproffene ble rekruttert gjennom invitasjon til et åpent informasjonsmøte som ble arrangert i september 2018, hvor de frammøtte fikk informasjon om Nærmiljøprosjektet og satsingen på innbyggermedvirkning. Overskriften på møteinvitasjonen var: «Ønsker du å bidra? Kommunen ønsker dine råd om hvordan tilbud og tjenester for barn kan bli bedre.»

Møtet ble annonsert i lokalavisen og på kommunes hjemmeside og facebook-side – «Mitt Færder». Kun syv innbyggere møtte opp og fem ble med i den videre prosessen som Færderproffer og gjestebudverter. Færderproffene ga tilbakemelding om at de var fornøyd med møtets innhold, form, informasjonen som ble gitt og muligheten til å bli kjent i en liten gruppe. Sammen med prosjektgruppen skulle Færderproffene planlegge, gjennomføre og evaluere gjestebudene. Etter informasjonsmøtet hadde prosjektgruppen oppfølgende møter med hver enkelt av Færderproffene.

³ Prosjektgruppen kalte *Gjestebud* også for *Innbyggerråd*.

Hensikten var å bli bedre kjent og å gi Færderproffene mulighet til å fortelle hva de var særlig opptatt av i forhold til barn og unge. I etterkant av møtene oppsummerte prosjektgruppen og kom fram til følgende temaer som skulle være utgangspunkt for gjestebudene:

- Unge og rus
- Foreldreveiledning
- Støtte til foreldre som har barn med diagnoser
- Barn og psykisk helse
- Ekskludering og mobbing

Færderproffene fordelte seg etter interesse for temaene. Eksempelvis var Færderproffen som deltok i gjestebudet med temaet *Unge og rus*, ansatt i et kommunalt tiltak der en del av målgruppen var unge med erfaring med rusmisbruk. De to Færderproffene som deltok i gjestebudet med temaet *Foreldrerollen*, deltok her fordi de var opptatt av hvordan kommunen kunne støtte og styrke foreldre i deres rolle som foreldre. De to Færderproffene som deltok i gjestebudet med temaet *Støtte til foreldre som har barn med diagnoser*, hadde egenerfaring og var særlig opptatt av hvordan kommunen kunne ivareta og støtte disse foreldre og familiene på en bedre måte. Færderproffen som deltok i gjestebudet med temaet *Ekskludering og mobbing* var særlig opptatt av dette temaet.

Noen av Færderproffene var interessert i flere temaer og valgte derfor å følge flere av prosessene. Det ble arrangert fem gjestebud – ett for hvert av de fem temaene. I fellesskap bestemte prosjektgruppen og Færderproffene tid og sted for gjestebudene, hvordan de skulle rekruttere deltakere, og at 5- 10 deltakere var et hensiktsmessig antall deltakere i hvert gjestebud. Selv om Færderproffene fungerte som gjestebudverter, og i de fleste tilfeller som leder og ordstyrer for gruppene, deltok de på lik linje med de andre deltakerne i diskusjonene og besvarelsene av spørsmålene.

Rekruttering av deltakere til gjestebudene

Prosjektgruppen hadde hovedansvaret for rekrutteringen, men delte ansvaret med Færderproffene. I forkant av gjestebudene holdt prosjektgruppen en stand på et lokalt torg i kommunen og delte ut en flyer for å invitere deltakere til gjestebudene. Det ble også sendt ut en questback til alle foreldre med barn i barnehage for å rekruttere deltakere. I tillegg inviterte Færderproffene deltakere fra sine egne nettverk. Innbyggere som var interessert i å delta i gjestebud, ble registrert på det som ble kalt «interesselisten». Denne listen ble brukt som utgangspunkt for invitasjon til deltakelse i gjestebud. Invitasjonen ble også lagt ut på den nyopprettede facebook-siden «Mitt Færder» med mulighet for

påmelding til deltakelse der. Nærmiljøprosjektet og satsingen på innbyggermedvirkning ble også presentert i lokale aviser.

Rekruttering og prosessen fra idé til gjestebud var relativt lik for fire av gjestebudene bortsett fra gjestebudet med temaet *Unge og rus*, hvor deltakerne allerede var rekruttert og gruppen etablert. Totalt deltok ca. 40 deltakere i de fem gjestebudene hvorav flesteparten var innbyggere, to var kommunalt ansatte og et par, tre var prosjektmedarbeidere.

Spørsmålene som ble stilt i de fem gjestebudene

Kommunen ønsket å forbedre innsatsområdet og tematikken *Unge og rus*, og hadde derfor igangsatt arbeidet med å lage en ny kommunal plan for rus. I den sammenhengen ønsket de svar på hva innbyggerne mente og følgende spørsmål ble stilt til Gjestebudet med temaet *Unge og rus*: 1) Hvordan kan kommunen legge til rette for at ingen unge skal begynne å ruse seg? 2) Hva bør kommunen gjøre når noen har begynt å ruse seg?

For de øvrige gjestebudene ble følgende spørsmål stilt: Gjestebudet med temaet *Foreldrerollen*: 1) Hva tenker du at du trenger veiledning på i foreldrerollen? 2) Hvordan kan kommunen jobbe for å legge til rette for å få til denne type veiledning? Gjestebudet med temaet *Barn og psykisk helse*: 1) Hvordan kan kommunen jobbe for å fremme god psykisk helse? 2) Hva er gode tiltak for barn? 3) Hva er gode tiltak for å styrke og støtte foreldre? 4) Hva er en god måte å bli møtt på? Gjestebudet med temaet *Støtte til foreldre som har barn med diagnoser*: 1) Hvordan kan kommunen jobbe for å styrke og støtte foreldre til barn med diagnoser? 2) Hvordan kan kommunen jobbe for å samarbeide best mulig med den enkelte familie? 3) Hvordan ønsker foreldre å bli møtt? Gjestebudet med temaet *Ekskludering og mobbing*: 1) Hvorfor er det fortsatt slik at mange barn opplever mobbing og ekskludering? 2) Hva kan vi gjøre annerledes for at alle barn skal ha en bedre hverdag?

Gjennomføring av gjestebudene

Gjennomføringen av hvert gjestebud foregikk i tre faser. Innledningsvis var prosjektmedarbeiderne tilstede og ønsket velkommen, og hadde en innledning hvor de informerte om temaet og spørsmålene som var aktuelle i det respektive gjestebudet. Deltakerne kunne stille spørsmål dersom det var ting de lurte på. I tillegg fikk de utdelt et hefte som inneholdt spørsmålene, plass til egne notater og evalueringsskjemaer, ett fra prosjektgruppen og ett fra USN. Deltakerne skulle så velge en leder som skulle styre diskusjonen og sørge for at alle kom til orde. I alle gruppene bortsett fra en som valgte ikke å ha leder/ordstyrer, var det Færderproffene som ble valgt til å ha denne rollen. En

referent ble valgt for å notere svar, råd og innspill som framkom i gjestebudet. I gjestebudet med temaet *Ekskludering og mobbing* var en prosjektmedarbeider referent.

I andre fase var planen at prosjektmedarbeiderne skulle forlate gjestebudgruppen og overlate til deltakerne og Færderproffene å gjennomføre selve gjestebudet. Denne planen ble fulgt i to av gjestebudene, mens prosjektmedarbeiderne var tilstede i de tre andre. Planen var at gjestebudene skulle vare i ca. to timer. Dette ble gjennomført i de første gjestebudene, men fordi deltakerne opplevde at tiden ble for knapp, ble det bestemt at deltakerne i de tre øvrige gjestebudene selv skulle bestemme varigheten av gjestebudet. Gjennomføringstiden ble da ca. tre timer istedenfor to. Alle spørsmålene ble besvart i de fem gjestebudene, men deltakerne i gjestebudet med temaet *Ekskludering og mobbing* valgte å ha et særlig fokus på spørsmål nummer to. En innbygger som ble forhindret i å delta i et av gjestebudene, ble invitert til et eget møte sammen med en Færderproff som sørget for at denne innbyggerens erfaringer, innspill og råd ble inkludert i den endelige oppsummeringen av det aktuelle gjestebudet.

I tredje og siste fase hvor referentens oppsummering ble lest opp, kom prosjektmedarbeiderne inn igjen i de to gruppene hvor de ikke hadde deltatt i selve gjennomføringen av gjestebudet. Deltakerne fikk mulighet til å supplere oppsummeringen, og prosjektmedarbeiderne kunne stille oppklarende spørsmål, men uten å gå inn på diskusjonene om det som hadde framkommet. Etter gjennomført gjestebud ble deltakerne oppfordret til å fylle ut evalueringsskjemaene. Noen svarte individuelt, noen svarte gruppevis, mens andre svarte både individuelt og gruppevis.

Gjestebudene foregikk enten på dagtid eller kveldstid avhengig av hva som var mest hensiktsmessig for deltakerne. Gjestebudene ble avholdt i forskjellige kommunale lokaler og på en barneskole. Noen av disse var mer velegnet enn andre. Både Færderproffer og prosjektmedarbeiderne mente at servering var viktig, og bestemte derfor at det skulle være servering med mat og drikke i gjestebudene.

Deltakernes vurdering av deltakelse i gjestebudene

Deltakerne mente at invitasjon til deltakelse i gjestebud på facebook-siden «Mitt Færder» var en god idé fordi det ga mulighet for å rekruttere mange. Samtidig understreket de som hadde blitt oppringt fordi de sto på «interesselisten», at dette var en god og personlig rekrutteringsmetode. Når det gjaldt vanskeligheter med å rekruttere deltakere i noen tilfeller, mente noen deltakere at det skyldtes folks travle hverdagsliv. Andre påpekte at det muligens hadde vært noe mangelfull informasjon om gjestebudene i forkant, noe de mente fikk negative konsekvenser for rekruttering av deltakere. De

som hadde fått direkte informasjon fra prosjektleder i forkant, mente at dette var viktig for å vite hva deltakelse i gjestebud innebar.

Deltakerne i noen av gruppene mente at antall deltakere var passe og hensiktsmessig, mens andre mente at det hadde vært en fordel med flere deltakere. En deltaker mente at det ikke burde være mer enn 5-7 deltakere i et gjestebud. Når det var relativt få deltakere ble terskelen for å si noe lavere og gjorde det også lettere for alle å komme til orde. Noen deltakere kjente hverandre fra før og det ga trygghet. De mente at det bidro til gode diskusjoner, og at det var lettere å åpne seg og si hva man mente. Andre mente at det ikke hadde noen betydning om de kjente hverandre fra før eller ikke. Noen mente at sammensetningen med kvinner og menn, og at de kom fra ulike samfunnslag, var positivt. Deltakerne i gjestebudet med temaet *Foreldrerollen* mente at gruppen hadde hatt en god sammensetning av foreldre med både store og små barn. De hadde også ulik botid i kommunen og kunne dermed bidra med forskjellige perspektiver.

Noen deltakere mente prosjektmedarbeidernes innledning til gjestebudene var bra, nyttig, nødvendig, passe og ikke for lang. Andre deltakere derimot, syntes innledningen var litt lang. Mange opplevde å få god informasjon om det aktuelle temaet i sitt gjestebud, for eksempel om hva som finnes av tilbud i Familiens hus. Noen deltakere foreslo at innledningen kanskje kunne kombineres med at de spiste og ble litt kjent.

Noen deltakere mente at ansvarsdeling med rollene referent og leder var hensiktsmessig og fungerte bra. De poengterte at det var en fordel å ha ordstyrer for å unngå at noen dominerte samtalen, og at «det er viktig at noen holder styr, og at en skriver, så det ikke blir mikset historier». En av gruppene valgte å ha kun referent, og mente at det hadde fungert bra uten ordstyrer. Derimot mente de at det kanskje ville vært en fordel om det var to referenter for å få notert mer fra diskusjonene.

Flere deltakere mente det var bra at prosjektmedarbeiderne ikke deltok på selve gjestebudet. Uten prosjektmedarbeiderne tilstede følte de at de kunne snakke fritt og at samtalen dermed ble friere. Det ga dem mulighet til å si sine meninger uten at prosjektmedarbeiderne avbrøt med spørsmål underveis. Andre deltakerne mente derimot at prosjektmedarbeiderne gjerne kunne vært tilstede i gjestebudet. De mente at prosjektmedarbeidernes deltakelse var positivt og ga et signal om at deltakerne ble tatt på alvor.

Deltakerne som hadde to timer til disposisjon for gjennomføring av gjestebudet, syntes at tiden gikk for fort. De fikk sagt det de ville, men ga uttrykk for at de hadde hatt behov for og ønske om lengre

tid til diskusjonene og besvarelse av spørsmålene. Deltakerne som fikk bestemme selv hvor lenge de ville holde på, mente det var fint å ha så god tid til gjennomføring.

Deltakerne opplevde spørsmålene som meningsfulle, viktige og gode, og at spørsmålene hjalp dem til å holde fokus. Men de mente det gjerne kunne ha vært flere. Noen mente at spørsmålene var litt for åpne og at de med fordel kunne vært mer spesifikke. Noen deltakere mente at de burde fått forberedt seg til spørsmålene før gjestebudet. Spørsmålene som ble stilt ble opplevd som relevante, men de kunne godt tenkt seg en kort gjennomgang av spørsmålene før samtalen og diskusjonen startet.

Noen mente at gjestebudet var spennende, at det er fint å bidra og å høre andres tanker, og at det hadde vært mange gode diskusjoner. Det var en positiv opplevelse å møte andre i samme situasjon og å få innblikk i andres utfordringer og erfaringer, for eksempel det å ha barn med ulike diagnoser. De som deltok i gjestebudet med temaet *Unge og rus* framhevet betydningen av brukermedvirkning. De understreket at rus er en erstatning for noe som mangler, og at medvirkning gjennom gjestebud derfor var en perfekt start for å gjøre det bedre for unge i Færder. Noen deltakere opplevde at det var litt uvant å diskutere det aktuelle temaet sammen med flere fremmede, men at det tok overraskende kort tid før de kom i gang. Deltakerne mente de fikk fram mange viktige forhold, men noen erfarte at det tok tid å gå i dybden, og at diskusjonene derfor kunne bli litt overfladiske. Det kom mange gode forslag, men flere hadde mer på hjertet, også mot slutten av gjestebudet. Totalt sett opplevde deltakerne at deltakelsen i gjestebudet hadde fungert bra, alle fikk stort sett sagt det de mente og alle innspill ble opplevd som fornuftige og gjennomtenkte. De opplevde at gjestebudene var preget av engasjerte deltakere og gode refleksjoner. Deltakerne opplevde at de hadde hatt god dialog og at det var givende å delta. En av deltakerne sa at de ikke hadde svarene, men idéer.

Deltakerne sa at de ville deltatt i gjestebud igjen dersom det omhandlet temaer som de opplevde som viktige. Flere deltakere ønsket å komme tilbake til et oppfølgende gjestebud for å gå mer i dybden på temaet, mens andre ikke ga klart uttrykk for det samme. Mange var engasjerte i temaet de hadde diskutert i gjestebudet og ga uttrykk for at de ønsket å møtes igjen også for å høre om resultatet og om eventuelle tiltak ville bli iverksatt. Noen ga uttrykk for at de ønsket å møte politikere eller andre ledere.

Deltakerne ga uttrykk for at innbyggermedvirkning og gjennomføring av gjestebud var viktig og et bra tiltak. Det ga dem opplevelse av at deres mening hadde betydning, og det var godt å bli sett og hørt. Deltakerne håpet at forslagene til tiltak som framkom på gjestebudene, ville bli fulgt opp og tatt på alvor av kommunens administrasjon og politikere, og at rådene deres kunne bidra til at barn ville få

det bedre. Noen var litt skeptiske og redde for at ting bare skulle «renne ut i sanden», samtidig som de var innforstått med at endringer tar tid. De oppfordret kommunen til å fortsette med gjestebud og mente at kommunen burde ha en overordnet plan for hvordan innspillene fra gjestebudene skulle videreføres.

Prosjektgruppens erfaringer med medvirkningsmetoden og gjennomføring av Nærmiljøprosjektet

Prosjektgruppen erfarte at samarbeidet med Færderproffene var essensielt for planlegging og gjennomføring av gjestebudene. De som var Færderproffer, var engasjerte og bidro med sin erfaring og kompetanse, enten den var personlig og/eller yrkesfaglig. Sammen med Færderproffene testet prosjektgruppen ulike former for rekruttering, lokaler, tidspunkt, servering og rollefordeling, og fikk erfaring med hva som fungerte hensiktsmessig og hva som ikke fungerte like godt. Færderproffene og prosjektgruppen erfarte for eksempel at serveringen bidro til å skape en naturlig atmosfære som ga rom for åpen dialog og å bli kjent. De mente at serveringen ga deltakerne energi og bidro til å opprettholde engasjementet underveis i gjestebudet som varte i to eller tre timer. I tillegg til å være ressurspersoner i planlegging og gjennomføring av gjestebud, ga Færderproffene også råd om andre former for medvirkning og tiltaksutvikling som prosjektgruppen anså som nyttig. Prosjektgruppen mente at det er viktig å ivareta og videreføre samarbeidet med Færderproffene for å bevare denne viktige ressursen som samarbeidet med Færderproffene representerer.

Særlig i planleggingsfasen bidro Færderproffene med viktige innspill knyttet til valg av de ulike temaene og innspill til hvordan gjennomføringen av gjestebudene kunne foregå. Dette gjaldt praktiske og organisatoriske faktorer som for eksempel: hvordan komme fram til de gode spørsmålene, rammer for gjestebudet, valg av lokale, tidspunkt for gjennomføring, type mat som ble servert på gjestebudene, hvilke grupper av innbyggere som skulle rekrutteres og hvordan rekrutteringen best kunne foregå. Prosjektgruppen mente at de gjennom samarbeidet fikk et felles eierskap til gjestebudene, at det styrket engasjementet, at det var en fordel at ansvaret ble fordelt på flere, og at de fungerte som et godt team. Samtidig viste erfaringen at det var nyttig for deltakerne i gjestebudene å ha med Færderproffene som kjente gangen i medvirkningsmetoden.

Prosjektgruppen mente at det var viktig å evaluere rekrutteringsmetodene, og erkjente at de burde forberedt dette bedre for å sikre at flere kunne ha deltatt og bidratt til utviklingen av tilbudene til barn og unge i kommunen. For alle gjestebudene unntatt gjestebudet med temaet Unge og rus, foregikk rekrutteringen enten fra «interesselisten», kommunens facebook-side «Mitt Færder», Færderproffenes egne nettverk eller invitasjon direkte fra prosjektgruppen. Siden facebook-siden

hadde omtrent 350 følgere på daværende tidspunkt, nådde den kun en liten del av kommunens innbyggere. For gjestebudet med temaet Foreldrerollen, ble invitasjonen lagt ut kun en uke før selve gjestebudet. Prosjektgruppen mente de ville nådd ut til flere dersom invitasjonen hadde vært lagt ut på et tidligere tidspunkt, og også på kommunens hjemmeside. Prosjektgruppen unnlot å trykke plakater fordi de mente det var for ressurskrevende, men innså at de kanskje burde vurdere det ved liknende prosjekter i framtiden.

For å rekruttere deltakere til gjestebudet med temaet Unge og rus, valgte prosjektgruppen å besøke tiltaket hvor gruppen med unge var samlet. Prosjektgruppen og Færderproffen som var tilknyttet dette tiltaket, mente at unge med egenerfaring var spesielt egnet til å gi råd og innspill om temaet. De mente det var viktig å møte disse deltakerne i forkant av selve møtet for at deltakerne skulle bli kjent med de som inviterte, samtidig som det var viktig å forberede deltakerne på temaet, spørsmålene og gangen i medvirkningsmetoden gjestebud. De mente det ga deltakerne mulighet til å tenke gjennom egne innspill på forhånd og gi dem trygghet i forhold til deltakelse i gjestebudet.

I rekrutteringen for gjestebudet med temaet Ekskludering og mobbing, erfarte prosjektgruppen at gjennomføring i desember var uheldig med tanke på hvor mye som foregår for de aller fleste i førjulstiden. Dessuten ble annonsering og invitasjonene sendt ut kort tid før selve gjestebudet, noe som sannsynligvis førte til at mange ikke ble oppmerksomme på det eller hadde andre avtaler. Prosjektgruppen erfarte at gjestebudene hadde hatt et hensiktsmessig antall deltakere. Ellers erfarte prosjektmedarbeiderne at noen av lokalene de brukte for gjennomføring fungerte hensiktsmessig, mens andre ikke gjorde det.

I gjestebudet med temaet Unge og rus informerte prosjektgruppen muntlig om det som finnes av tilbud og tjenester på helsestasjonen og i barneverntjenesten, men vurderte i ettertid at informasjonen også kunne ha vært skriftlig og mer utfyllende. De mente at det ville ha gjort informasjonen mer presis, samtidig som deltakerne med større sannsynlighet ville få svar på spørsmål de eventuelt måtte ha. Prosjektgruppen erfarte at gjennomføringen av de tre fasene av gjestebudet fungerte godt og etter hensikten. I gjestebudet med temaet Foreldrerollen erfarte prosjektgruppen at det var ulempe at noe av møtetiden gikk med til å forberedelser fordi de ikke fikk tilgang til lokalene før deltakerne kom. Både denne erfaringen og erfaringen med mindre vellykket servering, opplevde prosjektgruppen som viktig læring for framtidig gjennomføring av gjestebud. Ellers erfarte de at deltakerne som ikke kjente hverandre fra før, nok var mer forsiktig enn i gjestebud hvor deltakerne kjente hverandre.

Presentasjonen som prosjektgruppen holdt for deltakerne fungerte ikke optimalt i alle gjestebudene, og de mente derfor at de i framtidige gjestebud burde invitere representanter fra ulike

virksomhetsområder som arbeider med tematikken til daglig, til å holde presentasjonen. I oppsummeringen ble det noe diskusjon blant annet om de tilbudene som finnes i kommunen i dag. Prosjektgruppen mente derfor at deltakerne bør få mulighet til å stille spørsmål i etterkant av gjestebudet til fagpersonene som presenterer innledningsvis. Samtidig mente de at det i oppsummeringsfasen er viktig å holde seg til agendaen som innebærer at det er råd og innspill som skal deles. I oppsummeringen i de gruppene hvor prosjektmedarbeiderne deltok, mente noen av deltakerne det kunne være en viss risiko for at prosjektmedarbeiderne kunne påvirke prosessene og resultatet av medvirkningsmetoden. Prosjektgruppen stilte derfor spørsmål om at deres deltakelse kunne ha en negativ virkning på deltakernes ansvar og engasjement.

Prosjektgruppen mente at deltakernes evaluering av gjestebudene var viktig for å få fram deres opplevelser og erfaringer med deltakelsen og eventuelle behov for endringer. Totalt sett opplevde prosjektgruppen at de hadde fått verdifulle råd og innspill fra deltakerne i gjestebudene som skulle bringes videre i kommunen.

Gjennomføring av tiltak basert på kunnskap fra medvirkningsmetodene

Det ble ikke iverksatt tiltak underveis i løpet av prosjektperioden fordi den for Færder kommunes del var meget kort. Eventuelle tiltak vil komme i etterkant av Nærmiljøprosjektet.

Inkludering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i oversikter og planer – alene eller sammen med annen type kunnskap

Færder kommune vil inkludere resultatene fra gjestebudet Unge og rus i en ny kommunal plan for rus. Ellers foreligger det ikke informasjon om bruk av resultatene fra Nærmiljøprosjektet i oversiktsdokumentet eller øvrig planverk i Færder kommune. Årsaken er som beskrevet over – en kort prosjektperiode.

Tilbakemelding til deltakere og innbyggere

Kommunen etablerte en egen facebook-side – «Mitt Færder» – i september 2018. Dette for å informere innbyggerne i Færder kommune om Nærmiljøprosjektet. I tillegg til informasjon om Nærmiljøprosjektet, fungerer også facebook-siden som en kanal der innbyggere blir oppfordret til å gi direkte tilbakemeldinger på de tilbud og tjenester som Familiens hus har. Kommunen opprettet også kontoer på henholdsvis Snapchat og Instagram for å informere innbyggerne om Nærmiljøprosjektet, spesielt med tanke på den yngre delen av befolkningen som ikke bruker facebook i like stor grad som voksne. Men disse kontoene ble ikke aktivert i prosjektperioden. Ellers har Færder hatt tre artikler i lokalavisene for å informere om Nærmiljøprosjektet, artikler som erfaringsmessig fanget flere innbyggers interesse. Det foreligger ingen informasjon om det er gitt spesifikke tilbakemeldinger om resultater fra gjestebudene til deltakerne.

4.2 Horten

Forankring og formål for Horten kommunes deltakelse i Nærmiljøprosjektet

I Horten kommune ble Nærmiljøprosjektet forankret i kommuneplanens samfunnsdel (2015-2027), og relatert til samfunnsdelens fire fokusområder: 1) attraktivitet, 2) god oppvekst, 3) trygghet for innbyggerne, og 4) natur og miljø. Kommunens intensjon med deltakelse i Nærmiljøprosjektet var å gjennomføre et systematisk arbeid med nærmiljø som helsefremmende arena med fokus på: 1) Utjevning av sosiale helseforskjeller, og 2) Styrke befolkningens medvirkning i utvikling av kommunens plansystem.

Den videre hensikten med prosjektet var at kommunen gjennom arbeidet skulle få god innsikt i medvirkningsmetodenes funksjon og nytteverdi, og deretter vurdere om medvirkningsmetodene skulle innføres som en del av den daglige driften i kommunen. Det ble ikke opprettet formell styringsgruppe for Nærmiljøprosjektet i Horten kommune, men rådmannens ledergruppe deltok i oppstartsfasen av prosjektet. *Prosjektgruppen* besto av:

Prosjektgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Folkehelsekoordinator • Kommuneoverlege	<ul style="list-style-type: none"> • Kommuneplanlegger

Folkehelsekoordinatoren hadde funksjonen som prosjektleder fram til høsten 2017. Men på grunn av utskiftninger i stillingen som folkehelsekoordinator i løpet av prosjektperioden, trådte kommuneplanlegger inn som prosjektleder høsten 2017. Dette for å ivareta kontinuiteten i prosjektet. Prosjektgruppen hadde mange både interne og eksterne samarbeidspartnere.

Interne og eksterne samarbeidspartnere	
<ul style="list-style-type: none"> • Innbyggere • Besøkende i Åsgårdstrand • Skoler • Studentsamskipnaden • Borettslag • Lokale lag og foreninger • Borre velforening • Åsgårdstrand velforening • Stiftelsen Gamle Åsgårdstrand • Aasgaardstrand og Omegn historielag	<ul style="list-style-type: none"> • Asplan Viak (utformet bystrategien i tett samarbeid med Horten kommune og de eksterne arkitektene) • Eksternt innleide arkitekter (som ledet arbeidet med DIVE-analysen) • Rambøll Drammen (som gjennomførte trafikkanalyse) • Seksjon for kulturarv Vestfold fylkeskommune • Fortidsminneforeningen

Utvalgte nærmiljøområder for prosjektet

Prosjektgruppen hadde ansvaret for å velge ut steder i kommunen hvor medvirkningsmetodene skulle gjennomføres, og nærmiljøene Åsgårdstrand og Borre ble valgt som fokusområder for Nærmiljøprosjektet. Bakgrunnen for valget var at disse områdene representerer to ulike typer nærmiljøer. Åsgårdstrand har en småbymessig struktur, mens Borre har et mer landlig preg. Likhetstrekket er at begge nærmiljøområdene er i betydelig utvikling. Åsgårdstrand har ca. 3500 innbyggere. I tillegg er byen godt besøkt av turister. Borre har i underkant av 2000 innbyggere, men der er det planlagt en befolkningsøkning og endring av befolkningssammensetning blant annet i forbindelse med utbygging og utvikling av universitetscampus på Bakkenteigen.

Nærmiljøprosjektet i Åsgårdstrand ble inkludert som en del av forarbeidet til utvikling av en ny områderegeringsplan for Åsgårdstrand. Før Nærmiljøprosjektet startet opp var allerede en kulturhistorisk stedsanalyse og en trafikkanalyse gjennomført her. Gjennomføringen av Nærmiljøprosjektet foregikk parallelt med utarbeiding av en bystrategi for Åsgårdstrand. Nærmiljøprosjektet i Borre ble knyttet til utbyggingsplanene for området, blant annet relatert til utvidelse av campus for Universitetet i Sørøst-Norge og ny vei- og jernbanetrasé.

Medvirkningsmetoder brukt i Horten kommune – gjennomføring og resultater

Prosjektgruppen valgte disse medvirkningsmetodene:

- Helsefremmende sted (Åsgårdstrand)
  - Kvalitativ kartlegging – korte intervjuer
  - Kvantitativ kartlegging – observasjon
  - Desirelines – Forteller om menneskers bevegelsesmønstre på et sted og observasjoner av hvor og hvordan folk beveger seg gjennomføres. Observasjonene nedtegnes som linjer på et kart hvor hver linje representerer et enkelt individ.
- Gjestebud (Borre)
- Medvirkningskonferanse (Åsgårdstrand)
- Informasjonsmøter
  - Velforeningen og lokale lag og foreninger i Åsgårdstrand
  - Borettslag, studentsamskipnaden og velforeningen i Borre

I **Åsgårdstrand** valgte prosjektgruppen å bruke metoden *Helsefremmende sted* for å kartlegge nærmiljøkvaliteter på sju ulike steder i Åsgårdstrand. I utgangspunktet ble et område – Thaulows plass midt i Åsgårdstrand sentrum – valgt som hovedfokus for prosjektarbeidet. Underveis i arbeidet ble imidlertid seks andre omkringliggende plasser i umiddelbar nærhet til Thaulows plass også

inkludert i prosjektet. Kartleggingen gjennom *Helsefremmende sted* innebar både kvantitativ og kvalitativ vurdering av de utvalgte områdene.

Den kvalitative kartlegging foregikk ved at prosjektgruppen i to omganger intervjuet tilfeldige forbipasserende på gaten i Åsgårdstrand. Det ble gjennomført 50-60 intervjuer med innbyggere og besøkende som er brukere av de utvalgte områdene. Utvalget av deltakere skjedde tilfeldig ved å spørre de en trafikk på stedet. Deltakerne ble spurt om deres meninger om:

- De spesifikke stedene som sådan
- Hva var det som var bra med stedene og hva var det som var mindre bra
- Et tenkt scenario om hva de ville gjort med stedene hvis det var ubegrensede midler til rådighet og myndighet til å gjennomføre.

Svarene fra innbyggere og besøkende ga informasjon om bruksfrekvens, anledning, egenopplevelse av stedets effekt på helse, hva som kunne gjøres for å øke kvaliteten på stedet og stedet som møteplass. I tillegg ble kjønn, alder og stilling registrert. Svarene ga mye kunnskap om hva innbyggerne ønsket seg for de utvalgte stedene, og hva som vil øke disse stedenes attraktivitet. Prosjektgruppen oppsummerte svarene fra intervjuene og befolkningens ønsker til å omfatte:

- Lekeplasser
- Mindre trafikk/mer trafiksikkerhet
- Nisjebutikker/restauranter
- Binde byen sammen
- Bevare det autentiske
- Flere felles møteplasser inne/ute

Den kvantitative kartleggingen gjennom metoden *Helsefremmende sted* foregikk ved at prosjektgruppen gjennomførte éndags observasjonsstudier av utvalgte steder. De registrerte hvor mange innbyggere som benyttet seg av et utvalg av steder og fasiliteter, og hvordan innbyggerne brukte disse stedene og fasilitetene. Kartlegging ved hjelp av desirelines, ble gjennomført ved å spørre skoleelever i 7.klasse og deltakere på et stort medvirkningsmøte om å peke ut de viktigste møteplassene i Åsgårdstrand ved hjelp av kart. De ble blant annet spurt om: «Hvilke steder liker dere?» «Hvilke steder liker dere ikke?» Kartleggingen gjennom desirelines ga data om hvor mange personer som bruker de utvalgte områdene og hvordan de brukes. Resultatene ble tegnet inn på et kart som viste mønstre for ferdsel for gående og syklende i ulike byrom i Åsgårdstrand.

Den kvalitative og kvantitative datainnsamling ble gjort i samarbeid med prosjektmedarbeidere som var involvert i bystrategiarbeidet. Som et ledd i dette arbeidet, ble det også arrangert en medvirkningskonferanse hvor innbyggerne ble informert om planene for hele området. På

medvirkningskonferansen møtte 50 personer som representerte lokale lag og foreninger samt noen spesielt inviterte lokale ressurspersoner for å si sin mening og stille spørsmål om områderegeringsplanene.

I **Borre** valgte de å bruke medvirkningsmetoden *Gjestebud*. Det ble ansett som hensiktsmessig fordi Borre har en annen infrastruktur og boligmasse enn Åsgårdstrand. Før gjestebudene ble gjennomført våren 2017, inviterte prosjektgruppen ulike lag og foreninger til et informasjonsmøte. Formålet var å skape forståelse og engasjement for Nærmiljøprosjektet og innbyggermedvirkning, samt å rekruttere gjestebudverter. De som kom på informasjonsmøtet – leder for sanitetsforeningen, ledere i samtlige borettslag, leder i Borre velforening, FAU ved Borre ungdomsskole, studentsamskipnaden og historielaget – ble informert om bakgrunnen for prosjektet, medvirkningsmetoden gjestebud, forventninger til prosjektet og selve gjennomføring av gjestebudene. I tillegg ble gjestebudmalen grundig gjennomgått for å sikre riktig bruk ved gjennomføring av gjestebudene. I etterkant av møtet sørget møtedeltakerne for å rekruttere et tilstrekkelig antall gjestebudverter. Dette gjorde at et nytt informasjonsmøte ble unødvendig. Før gjennomføring av gjestebudene foretok prosjektgruppen flere befaringer i Borre for å undersøke hvordan innbyggerne bruker nærmiljøet. Formålet var å få bedre oversikt over framtidige nærmiljøtiltak. Det ble arrangert åtte gjestebud med til sammen 40 personer. Spørsmålene som deltakerne i gjestebudene skulle besvare var:

1. Hva er viktig for at du skal trives i ditt nærmiljø på Borre?
2. Hvilke steder er viktige for nærmiljøet på Borre, og hvilke anledninger/hendelser/sosiale møteplasser er viktige for nærmiljøet på Borre?
3. Hva er det som er bra med ditt nærmiljø på Borre?
4. Hva er mindre bra med ditt nærmiljø på Borre?
5. Hva er viktig for deg i tiden fremover når det gjelder utviklingen av nærmiljøet på Borre?
6. Hva er IKKE ønskelig i utviklingen av nærmiljøet på Borre?

I tillegg besvarte de spørsmål om deltakelse: 1) Hva er din/deres opplevelse av å delta i dette gjestebudet? Skriv gjerne flere ting. 2) Hva synes du/dere fungerte bra/dårlig i gjennomføringen av gjestebudet? Har du/dere tips til endringer?

Prosjektgruppen analyserte og kategoriserte dataene fra gjestebudene. Basert på detaljert kunnskap om innbyggernes innspill om lokale tilpasninger og ønsker for utvikling av nærmiljøet, ble resultatene fra data-analysene inndelt i to hovedkategorier – *fysisk* og *sosial*. Kategorien *fysisk* omfattet underkategoriene *bevare, utvikle og begrense*, mens kategorien *sosial* omfattet underkategoriene *trygghet og sosialisering*.

I spørsmål 2 ble deltakerne i gjestebudene spurt om hva de anså som viktige konkrete steder og hendelser, og om disse stedenes funksjon. I analysen ble stedets funksjon inndelt i *uttalt* og *antatt* funksjon. *Uttalt* funksjon henviser til det deltakerne konkret skrev om stedene. *Antatt* funksjon var prosjektgruppens tolkning av stedenes *uttalte* funksjon. For eksempel framkom det ingen *uttalt funksjon* for stedet *stranda*, mens prosjektgruppen definerte dette stedets *antatte funksjon* som *rekreasjon og sosial møteplass*.

Deltakerne i gjestebudene ble også spurt om hva som var bra med nærmiljøet, hva som er mindre bra og hvilke ønsker de hadde for utvikling av lokalsamfunnet. Det ble oppsummert som:

- Trafikkutfordringer – få bukt med dårlige trafikkløsninger i nærområdet
- Forbedring av offentlig kommunikasjon
- Skape flere sosiale møteplasser
- Bevare eksisterende butikker, eventuelt utvikle handelssenter
- Bevare/utvikle severdigheter i Borre
- Forhindre bypreget utvikling i Borre

Deltakernes vurdering av medvirkningsmetodene

I Horten var det bare deltakerne i gjestebudene som ble bedt om å vurdere og gi tilbakemelding om medvirkningsmetoden de deltok i. Deltakerne ga uttrykk for at deltakelse i gjestebudene var en positiv erfaring. De opplevde det som et bra initiativ og at gjennomføringen fungerte godt. De ga uttrykk for klare meninger om nærmiljøområdet og mente det var viktig å ha et slikt forum hvor de kunne komme sammen for å diskutere saker som angikk deres nærmiljø. Noen ga også uttrykk for negative erfaringer med gjestebud. De mente det var for få deltakere på gjestebudene, at det var vanskelig å engasjere universitetsstudenter som bodde på Borre, og at gjestebud var en for tungvint medvirkningsmetode for de unge. Videre mente de at spørsmålene fra kommunen burde vært færre, kortere og mer presise, og at gjentakelser burde unngås. Noen deltakere mente at kvantitative metoder som questback burde vært bruk, og de savnet mer informasjon om medvirkningsmetoden og hensikten med den. Denne informasjonen burde vært distribuert i form av lapp i postkassa, plakat ved nærbutikken og nyhetsbrev til innbyggerne. Det ble ikke stilt spørsmål om eller innhentet data om deltakernes meninger knyttet til hvorvidt de trodde at deres innspill fra gjestebudene ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere.

Prosjektgruppens erfaringer med medvirkningsmetodene og gjennomføring av Nærmiljøprosjektet

Prosjektgruppen erfarte at det var krevende å få folk til å stille på informasjonsmøtet de holdt om gjestebudmetoden. De syntes oppmøtet var noe utilfredsstillende, men opplevde de frammøtte som interesserte og engasjerte. Flere frammøtte ga uttrykk for at de følte seg godt nok ivaretatt av

velforeningen og at supplerende medvirkningstiltak ikke var nødvendig. Noen uttalte at de ønsket å ikke involvere seg så mye med naboer.

Prosjektgruppen erfarte at gjestebudmetoden ga verdifull informasjon om innbyggernes meninger om nærmiljøkvaliteter og hva som burde forbedres i nærmiljøet Borre. Gjestebuddeltakerne viste stort engasjement og ønske om involvering i planprosesser.

Prosjektgruppen kunne ikke si om én medvirkningsmetode fungerte bedre enn andre. Ved å etablere mange arenaer for medvirkning, og å gå bredt ut i Åsgårdstrand for å nå alle som ble berørt av planarbeidet, mente prosjektgruppen at de sikret reell innbyggermedvirkning. I tillegg til medvirkningsmetodene helsefremmende sted og medvirkningskonferanse/folkemøte ble det åpnet for innspill via møter med skoleklasser på barnetrinnet, lokale lag og foreninger, åpen kontordag, møter med enkeltpersoner og ildsjeler. Innspill ble også mottatt via mail og telefon fra innbyggerne. På Borre ble innbyggere rekruttert via lokale lag og foreninger og kommunens egen liste over frivillige organisasjoner. Imidlertid mente prosjektgruppen at de kunne brukt sosiale medier og lokalpressen mer aktivt i rekrutteringsarbeidet i Borre.

Prosjektgruppen erfarte at grundig planlegging og god struktur på medvirkningsprosesser, i tillegg til dokumentasjon og systematisering av innsamlet materiale, var viktige forutsetninger for gode og effektive medvirkningsprosesser. De mente at det var viktig at kommunen prioriterte å avsette administrativ tid, og at prosessledere hadde relevant kompetanse om planlegging og gjennomføring av et slikt prosjekt. Prosjektgruppen erfarte at gode og konstruktive innspill fra innbyggerne har utvidet perspektivet og forståelsen hos planleggere, samtidig som det har økt kvaliteten på forslag til områdereguleringsplan. Prosjektgruppen framhevet betydningen av resultatet fra medvirkningsmetodene i planprosessene fordi det ga et styrket kunnskapsgrunnlag for planprosessene, spesielt i Åsgårdstrand. De antok at denne kunnskapen også vil kunne bidra til ønsket stedsutvikling både for lokale innbyggere og for kommunen som helhet.

I etterkant av kartlegging med metoden *Helsefremmende sted* var planen å opprette nærmiljøutvalg i Åsgårdstrand og på Borre. Dette ble skrinlagt på bakgrunn av signaler underveis i prosjektperioden om at politikerne mente at nærmiljøutvalg ville komme i konflikt med prinsipper for demokratisk representasjon i kommunen.

Gjennomføring av tiltak basert på kunnskap fra medvirkningsmetodene

Prosjektgruppen vurderte det dithen at det ikke ble samlet inn nok informasjon og kunnskap om de lokale folkehelseutfordringene som ga grunnlag for iverksetting av umiddelbare tiltak. De mente at medvirkningsmetodene og medvirkningsprosessene som ble igangsatt, i seg selv var helsefremmende tiltak. Dette fordi folk gjennom disse prosessene fikk mulighet til å ytre sine

meninger og ønsker, og de kunne dermed potensielt påvirke utviklingsarbeidet som direkte berører deres nærområder.

Inkludering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i oversikter og planer – alene eller sammen med annen type kunnskap

Medvirkningsmetodene ga økt forståelse for opplevd livskvalitet hos innbyggere (og besøkende) i Åsgårdstrand og Borre, men de kvalitative dataene er foreløpig ikke innarbeidet spesifikt i kommunens oversikt over folkehelsen. Bakgrunnen er at oversiktsdokumentet ble utarbeidet før resultater fra nærmiljøprosjektet forelå. Gjestebudene på Borre ga nyttig kunnskap om faktorer og utviklingstrekk som kan ha innvirkning på folks helse. Denne kunnskapen resulterte i et dokument som vil fungere som utgangspunkt for det videre arbeid med utviklingen av Borre. Men i påvente av avklaringer om jernbanetrasé og plassering av ny jernbanestasjon, samt campusutvikling og veiforbindelse for Universitet i Sørøst-Norge, stanset planprosessen for Borre midlertidig opp. Dette medførte at utvikling av Borresamfunnet i første omgang ikke ble prioritert i en egen plan. Planlegging startet imidlertid opp igjen i slutten av 2018 og fortsetter i 2019.

I tillegg til den kvantitative kartleggingen, DIVE-analysen (kulturhistorisk stedsanalyse), trafikkanalyse, bystrategi og innspill fra høring, ble flere innspill fra medvirkningsmetodene i Åsgårdstrand brukt i prosessen med utarbeiding av et forslag til områdereguleringsplan for Åsgårdstrand by. Innspillene fra medvirkningsmetodene er synliggjort i forslaget til områdereguleringsplan og i tilgjengelige grunnlagsdokumenter. Andre innspill fra medvirkningsmetodene av mer detaljert art inkluderes når vedtatt områdereguleringsplan gjennomføres. Innspillene vil også være grunnlag for tiltak i Åsgårdstrand som iverksettes i implementeringsfasen av områdereguleringsplanen. Foruten innbyggerne og Horten kommune deltok flere aktører i bystrategiarbeidet i Åsgårdstrand.⁴ Områdereguleringsplanen ble lagt ut til offentlig høring høsten 2018. Endelig vedtak av områdereguleringsplanen ble gjort i desember 2018.

Tilbakemeldinger til deltakere og innbyggere

Kommunen har vært aktiv med informasjon underveis i prosjektperioden i lokalpressen, kommunens hjemmeside og gjennom sosiale media.

---

⁴ Åsgårdstrand velforening, Stiftelsen Gamle Åsgårdstrand, Aasgaardstrand og Omegn historielag, Asplan Viak, eksternt innleide arkitekter, Rambøll Drammen, seksjon for kulturarv Vestfold fylkeskommune og Fortidsminneforeningen.

4.3 Larvik

Forankring og formål for Larvik kommunes deltakelse i Nærmiljøprosjektet

I Larvik kommune ble Nærmiljøprosjektet forankret i vedtatte styringsdokumenter og planer, og i den etablerte tverrfaglige og tverrsektorielle plattformen for folkehelsearbeidet. Det overordnede formålet med Nærmiljøprosjektet i Larvik var å implementere kunnskapen fra medvirkningsprosessene og knytte det til kommunens overordnede prosesser og til kommuneplanen. Formålet ble konkretisert i følgende punkter:

1. Utvikle ny kunnskap om lokale påvirkningsfaktorer i folkehelsearbeidet.
2. Kartlegge mulige nye sammenhenger mellom sosial ulikhet i helse og lokale demografiske og sosioøkonomiske forhold.
3. Prøve ut og få erfaringer om effektive lokale medvirkningsprosesser som grunnlag for implementering i kommunale planprosesser; spesielt innrettet mot helsefremmende og forebyggende innsatser, og knytte dette til videreutvikling av arbeidet innenfor nettverket Trygge lokalsamfunn.
4. Utvikle, utprøve og implementere en modell for kartlegging av nærmiljøkvaliteter til bruk i daglig drift i kommunale planprosesser. Sentrale elementer er innbyggermedvirkning/nærmiljøinvolvering og utviklingsarbeid som støtter opp under og bidrar til bedre folkehelse.

Kommunen har gjennom lengre tid satset bredt på folkehelse tiltak med utgangspunkt i det lokale utfordringsbildet. I denne satsningen har også systematisk innbyggermedvirkning i noe avgrenset grad vært integrert. Nærmiljøprosjektet ble basert på kunnskapsoppsummeringer fra *Plan for folkehelsearbeid i Larvik kommune 2010-2014* som viste sammenhenger mellom folkehelseeffekter og ulike påvirkningsfaktorer i nærmiljøene. Hovedfokuset for Nærmiljøprosjektet, fysisk aktivitet og Grønnstrukturplanen inkludert kommunens nye lekeplass-strategi, ble valgt som den mest relevante planprosessen i forhold til mål og målgruppe i Nærmiljøprosjektet. Målgruppen var befolkningen generelt, men størst fokus skulle rettes mot barn og unge. Ved å utvikle og tilrettelegge utearealer i utvalgte nærmiljøområder, ønsket kommunen gjennom Nærmiljøprosjektet å skape gode muligheter for allsidig aktivitet for barn og unge i trygge og tilgjengelige nærmiljøområder, samt å fjerne elementer i nærmiljøet som forhindret slik aktivitet. I tråd med Grønnstrukturplanen og lekeplass-strategien var intensjonen å forbedre tilbudet på noen større kvartalsvise lekeplasser jevnt fordelt i kommunen og fjerne noen av de små sandkasselekeplassene. Hensikten var å satse på kvalitet framfor kvantitet, og å utvikle de kvartalsvise lekeplassene til å fungere som sosiale møteplasser, ikke bare for barn, men for alle aldersgrupper. Gjennomføring av medvirkningsmetodene i Nærmiljøprosjektet relatert til disse intensjonene, innebar at innbyggerne med sin lokalkunnskap skulle gi innspill til:

- Reduksjon av antall små sandkasselekeplasser
- Hvilke lekeplasser de mente var viktig å bevare
- Utformingen av en til da lite anvendt lokal park

Styringsgruppen for Nærmiljøprosjektet i Larvik var identisk med Folkehelsenettverket i kommunen.

Styringsgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Folkehelsekoordinator (Helse og omsorg) • En representant fra forskning og utvikling (Helse og omsorg) • Kommuneoverlege • Virksomhetsleder barne- og ungdomstjenester 	<ul style="list-style-type: none"> • Virksomhetsleder for Kultur, idrett og fritid • Avdelingsleder idrett i Kultur, idrett og fritid • En rektor fra en barneskole (Oppvekst) • Arealplanlegger • En rådgiver (Sentraladministrasjonen)

Prosjektgruppen besto av:

Prosjektgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Prosjektleder fra Barne- og ungdomstjenester • Prosjektmedarbeider fra Helse og omsorg, friskliv og mestring • Ledende helsesøster fra Barne- og ungdomstjenester 	<ul style="list-style-type: none"> • SLT-koordinator⁵ (Kultur og oppvekst stab) • Arealplanlegger fra Arealplanavdelingen

I utgangspunktet fungerte arealplanlegger som kontaktperson for prosjektgruppen. Men etter en tid meldte behovet for tettere samarbeid seg, og arealplanleggeren ble fast medlem av prosjektgruppen. Prosjektgruppen erfarte at styringsgruppens brede sammensetning ga verdifulle bidrag gjennom god oversikt og kunnskap om kommunen. Foruten styringsgruppen hadde prosjektgruppen både interne og eksterne samarbeidspartnere. Det var arealplanavdelingen, skoler, velforeninger og befolkningen i de utvalgte nærområdene. I siste fase av Nærmiljøprosjektet var det også tett samarbeid med kommunikasjonsrådgiver og web-ansvarlig i kommunen.

---

⁵ Koordinator for Samordning av lokale rus og kriminalitetsforebyggende tiltak

Utvalgte nærmiljøområder for prosjektet

Larvik kommune valgte to nærmiljøområder for deltakelse i Nærmiljøprosjektet – Kvelde, et landlig nærmiljøområde lengst nord i kommunen, og Torstrand, et sentrumsnært nærmiljøområde. Kvelde har ca. 1 000 innbyggere og ligger på begge sider av Numedalslågen. Kvelde har barneskole og ungdomsskole. På ungdomsskolen går også ungdomsskoleelever fra Hvarnes. Kvelde har et rikt idretts- og foreningsliv. Torstrand er et av de eldste områdene i Larvik og har ca. 2000 innbyggere. Torstrand er en tradisjonsrik arbeiderbydel og preget av industri. Boligstrukturen har gått fra kun eneboliger til flere boligblokker. Torstrand har ny barne- og ungdomsskole og Thor Heyerdahl videregående skole. Torstrand er kjent for sine lange badestrender.

Medvirkningsmetoder brukt i Larvik kommune – gjennomføring og resultater

Prosjektgruppen benyttet følgende medvirkningsmetoder, enten hver for seg eller i kombinasjon:

- Nærmiljøutvalg (ad hoc – en arena som ble opprettet for gjennomføring av medvirkningsprosessene)
  - Risikorydding/trygghetsvandring
  - Dialogkonferanse – Diskusjoner/samtaler hvor en bruker ulike strategier for å oppnå en maktfri balanse slik at alle skal kunne uttrykke det de ønsker uten å føle press fra andre. Målet er å få alle i tale slik at viktige idéer og kunnskap tydeliggjøres. Deltakerne blir enig om hva som er viktigst og som bør prioriteres.
- Helsefremmende sted
  - Desirelines
  - Dotmaps – Forteller hvor folk liker å oppholde seg over tid.
  - Counting – Det avsettes en prikk på kart for hvert individ hvor de oppholder seg lenger enn for eksempel 5 minutter. Etnisitet, aldersgrupper, syklende, gående, bruk av benker, etc. noteres.
  - Intervjuer – Situasjonelle intervjuer som gir menneskene man har observert og kartlagt mulighet til å sette ord på sin atferd og sine meninger.

Prosessene i Nærmiljøprosjektet i Larvik foregikk i tre trinn:

1. Prosjektgruppen gjennomførte kartlegging av de utvalgte nærmiljøområdene ved hjelp av metoden Helsefremmende sted før innbyggermedvirkningsprosessene ble igangsatt.
2. Nærmiljøutvalgene (med elever og innbyggere) gjennomførte risikorydding/trygghetsvandring.
3. Nærmiljøutvalgene gjennomførte dialogkonferanser på skoler og i velforeningenes lokaler.

Prosjektgruppens kartlegging av nærmiljøkvaliteter startet høsten 2016 og foregikk på tre forskjellige tidspunkter og dager i de to utvalgte nærmiljøområdene. Hensikten med kartleggingen var å innhente lokalkunnskap om hva som kan ha positiv og negativ effekt på folkehelsen, og danne grunnlag for å eliminere eventuelle risikofaktorer og styrke nærmiljøkvaliteter som gir økt trivsel og aktivitet i nærmiljøet. Resultatene fra kartleggingen ble bearbeidet og fungerte som grunnlag for medvirkningsprosessene. Utfordringen med denne kartleggingsprosessen (Helsefremmende sted) var at det var relativt få mennesker ute på de tidspunktene kartleggingen foregikk.

Medvirkningsprosessene som etterfulgte prosjektgruppens kartlegging, ble gjennomført i samarbeid med de utvalgte nærmiljøområdenes skoler og velforeninger. Nærmiljøutvalg (ad hoc) ble opprettet med innbyggere og med elever i 5.-7.klasse på mellomtrinnet og i 8.-10. klasse på ungdomstrinnet, alle med tilknytning de to aktuelle nærmiljøområdene. Skolene ble brukt som arena for elevenes nærmiljøutvalg. På forhånd hadde prosjektgruppen avtalt med skolene om å gjennomføre nærmiljøutvalg for elevene i skoletiden. For de voksne innbyggerne (og noen få barn) i Kvelde og Torstrand ble velforeningenes lokaler brukt som arena for nærmiljøutvalgene som ble arrangert på kveldstid i regi av velforeningene og prosjektgruppen. Deltakelse i nærmiljøutvalgene var åpent for alle innbyggerne i nærmiljøene. Deltakerne i nærmiljøutvalgene evaluerte erfaringene med å delta i medvirkningsprosessene umiddelbart etter gjennomføring.

Alle nærmiljøutvalgene med både barn, unge og voksne startet med risikorydding/trygghetsvandring hvor to og to gikk sammen for å kartlegge og fylle ut skjemaer som ble brukt som grunnlag for idémyldring og diskusjoner i dialogkonferansene som etterfulgte vandringene. Deltakerne i nærmiljøutvalgene ble informert om at deres innspill skulle brukes og synliggjøres i kommunale oversikts- og plandokumenter. I dialogkonferansen som foregikk på skolene, ble elevene bedt om å komme med innspill om:

- Utearealer og nærmiljøanlegg de bruker
- Hva som kunne gjøres for å forbedre disse områdene
- Hva som skulle til for å øke deres uteaktiviteter
- Om de ble kjørt, syklet eller gikk til skolen
- Om det var greit å gå eller sykle til skolen

Innbyggere i Kvelde og Torstrand ble bedt om å gi innspill til Larvik kommunes Grønnstrukturplan og lekeplass-strategi. Det ble poengtert at innbyggerne var de som kjente sitt eget nærmiljø best, og som derfor visste best hva som skulle til for at de ville bruke nærmiljøområdene. Prosjektgruppen vektla å avklare forventninger på forhånd og var tydelige på hvilke muligheter og begrensninger som økonomi og tidsperspektiv (kortsiktig/langsiktig) o.a., representerte.

I Kvelde ble tilstand på og bruk av eksisterende nærlekeplasser kartlagt. Intensjonen med prosjektgruppens kartlegging og innbyggermedvirkningsprosessene var å:

- Kartlegge tilstanden på og foreta en prioritering over hvilke små nærlekeplasser som var viktig å bevare.
- Hvilke som kunne fjernes uten større konsekvenser for småbarnsfamiliene.
- Hvordan en kunne ruste opp de to eksisterende kvartalslekeklassene eller nærmiljøparkene.

Mange av de små nærlekeklassene framsto som overgrodde og med defekte lekeapparater som innebar risiko for barna. Disse nærlekeklassene ble ikke brukt fordi småbarnsfamilier i stor grad hadde flere og mer spennende lekeapparater i egen hage. Dessuten var avstanden til kvartalslekeklassen/nærmiljøparken ikke lenger unna enn at det er greit å ta med barna dit, spesielt etter hvert som barna ble større. I dialogkonferansen som etterfulgte risikorydding/trygghetsvandring kom deltakerne med innspill til hvilke lekeplasser de mente kunne fjernes, og hvilke som er mye i bruk og som var viktige å bevare. Dette ga prosjektgruppen mulighet for å avstemme sine egne kartleggingsobservasjoner med lokalbefolkningens kunnskap. Det var velforeningen som valgte dato for gjennomføring av medvirkningsmetoden og hadde alt ansvar for informasjon og markedsføring.

På Torstrand har et større parkområde – Furumoa eller «Moa» – i flere år vært en utfordring. Området ble valgt som satsningsområde med planer om utvikling til kvartalslekeklass/nærmiljøpark som skulle fungere som møteplass for alle aldersgrupper i nærmiljøet. I dialogkonferansen som etterfulgte risikorydding/trygghetsvandring på Torstrand, kom deltakerne med innspill til hva som skulle til for at de vil bruke området.

Deltakernes vurdering av medvirkningsmetodene

De aller fleste elevene i 5.-7. og 8.-10.klasse på Mesterfjellet og Kvelde skole synes det var spennende, morsomt og gøy å være med på risikovandring og nærmiljøutvalg/dialogkonferanse, mens noen sa at det var greit eller kjedelig å være med. Det opplevdes interessant å kunne være med på risikorydding for å se etter ting som ikke var bra og å delta i forbedring og utvikling av nærmiljøområdet. Elevene opplevde det positivt å kartlegge og komme med ønsker for hvordan de ville ha det i nærmiljøet, si sin mening, bidra med idéer og få å være med å bestemme. Særlig ungdomsskoleelevene synes medvirkningsmetodene var hensiktsmessige for å kartlegge og prioritere ønsker for å utbedre nærområdet. Gjennom sine bidrag i nærmiljøutvalget med idémyndring, diskusjoner og prioriteringer av tiltak, opplevde de å være med å bestemme hvordan uteområdene kunne forbedres. Dette opplevde de som demokrati. Dessuten mente de at utbedring av nærmiljøområdene var viktig for å gi flere mennesker mulighet til å bruke uteområdene. Mange

barneskoleelever (5.-7.) og ungdomsskoleelever (8.-10.) sa at de gjerne ville delta i slike medvirkningsmetoder igjen, andre sa kanskje. De fleste elevene håpet at deres ønsker for nærmiljøet ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikerne, men de ga også uttrykk for usikkerhet i forhold til i hvilken grad de ville bli hørt og hvorvidt de ville få gjennomslag for alle eller noen av sine ønsker. Noen sa de trodde eller håpet at de ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere. Andre visste ikke, tvilte eller trodde ikke at deres meninger ville bli hørt og tatt med i kommunens tiltak og planer, eller at deres forslag ville bli gjennomført. Elevene ga uttrykk for at de hadde forhåpninger om at de ville få ny lekeplass, og noen ga uttrykk for at tiltak som trampolinepark, Starbucks café og bunge var spesielt viktig for dem. Elevene syntes flere burde deltatt på medvirkningsmetodene, og at det var negativt med lite oppmøte og manglende bredde i involvering av elever. De som deltok hadde fått informasjon om nærmiljøutvalget og medvirkningsmetodene for sent til å spørre hva de andre i klassen mente om nærområdet.

Også deltakerne på Torstrand og i Kvelde syntes opplegget og metodikken var interessant, informativ og nyttig, den var anvendelig for alle, og at det var hyggelig og god stemning. De opplevde at opplegget og gjennomføring var bra, og de ville gjerne være med igjen. Deltakerne opplevde at det var positivt å samle lokalbefolkningen om et felles prosjekt, og en fin måte å få med seg hva som skjer i nærmiljøet. De opplevde å få god informasjon fra kommunen før de startet opp med medvirkningsmetoden. Andre mente derimot at presentasjonen var for dårlig tilpasset med mye tekst og paragrafer, og mente at det med fordel kunne vært brukt mer bilder eller eventuelt videoer. For øvrig mente de at medvirkningsmetoden ivaretok dialog og medvirkning for alle. Deltakerne syntes det var interessant å være «en viktig brikke for bygda». En som tidligere hadde vært med i et permanent nærmiljøutvalg, mente de måtte få re-etablert permanente nærmiljøutvalg. Flere som var engasjert i nærmiljøet fra før, håpet at deltakelsen i nærmiljøutvalget ville føre til noe positivt for nærmiljøet. Deltakerne mente at det var viktig at de som bodde i nærområdene ble hørt, og at en gjennom medvirkningsmetoden fikk belyst ting som politikere og administrasjon vanligvis ikke hører om eller kjenner til. De uttrykte at det var positivt å få mulighet til å si sin mening, og at det var viktig for dem å bidra aktivt med forslag og idéer, å bli hørt og å være med å prioritere og bestemme tiltak til forbedring av nærmiljøet. Deltakerne mente at innspillene de hadde kommet med var viktige for de som bor i nærområdet, og at også de som bor i utkanten av kommunen blir hørt. Deltakerne uttrykte et sterkt ønske om at de som arrangerte medvirkningsmetodene måtte hjelpe til med å få gjennomført deltakernes ønsker for utbedring av nærmiljøområdet. De ga også uttrykk for at medvirkningsmetodene var viktig for demokratiet, og at de ønsket at prosessene skulle føre fram til politiske vedtak eller administrative beslutninger. Noen trodde, andre håpet og andre visste ikke om de ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere. Deltakerne syntes oppmøtet var for

dårlig og mente at det burde vært bedre mobilisering for å få med flere organisasjoner og enkeltpersoner. De mente at det skyldtes lite eller dårlig informasjon, og at et foreldremøte ble arrangert samme dag. Noen mente innbyggerne selv måtte ta ansvar for dårlig oppmøte.

Prosjektgruppens erfaringer med medvirkningsmetodene og gjennomføring av Nærmiljøprosjektet

Prosjektgruppen erfarte at planlagte medvirkningsprosesser med nærmiljøutvalgene ble utsatt, og at frammøtet i et par av nærmiljøutvalgene i de to nærmiljøområdene ble mindre enn forventet. Selv om prosjektgruppen ba skolene velge datoer og sjekke at disse datoene for gjennomføring av medvirkningsprosessene passet for alle involverte på skolene i Kvelde, ble arrangementene på skolene utsatt til et senere tidspunkt fordi de kolliderte med eksamenstid og klasseturer. I samråd med Kvelde Vel, valgte prosjektgruppen derfor også å utsette tidspunkt for medvirkningsprosessene for resten av befolkningen i Kvelde. Dette fordi prosjektgruppen ønsket at resultatene fra elevmedvirkningsprosessene skulle være klare innen nærmiljøutvalg for befolkningen ble gjennomført. Bakgrunnen var at voksne ofte viser stor interesse for å høre hva barn og unge er opptatt av. Til tross for et uttrykt ønske fra prosjektgruppen til skolene om å sette sammen grupper av elever som soknet til det område som skulle kartlegges, ble det i kartleggingen av et av nærmiljøområdene også inkludert elever som ikke tilhørte dette nærmiljøområdet.

Som på Kveldeskolene, ble også ungdomstrinnets nærmiljøutvalg på Mesterfjellet skole på Torstrand noe mindre enn forventet fordi noen elever meldte frafall på grunn av eksamenstid og fokus på innlevering av bøker på slutten av skoleåret. Til tross for relativt få innbyggere som møtte for å delta i nærmiljøutvalget på Torstrand og færre elever på ungdomstrinnets nærmiljøutvalg, ble medvirkningsprosessene likevel gjennomført. Lærdommen for prosjektgruppen var betydningen av å få på plass tydelige avtaler i planleggingsfasen, og å kvalitetssikre dem før gjennomføring av medvirkningsmetodene.

Prosjektgruppen erfarte at medvirkningsmetodene bidro til å framskaffe ny kunnskap om lokale påvirkningsfaktorer, og at de ga fylldig kunnskap som komplementerte dataene fra de kvantitative kartleggingsmetodene. Prosjektgruppen erfarte også hvordan metodene kunne kombineres, og at kombinasjon av metodene førte til at resultatene fra metoden Helsefremmende sted som prosjektgruppen selv gjennomførte, ble bekreftet og styrket av resultatene fra risikorydding/trygghetsvandring og dialogkonferanser med nærmiljøutvalgene. Prosjektgruppen erfarte at det var relativt stort samsvar mellom de voksnes tilbakemeldinger og forslag sammenliknet med de fra barn og unge, noe som overrasket særlig barna og de unge.

Samlet sett mente prosjektgruppen at medvirkningsmetodene fungerte hensiktsmessig og i tråd med intensjonen. Prosjektgruppen erfarte at spesielt metoden dialogkonferanse fungerte godt. Derimot måtte sjekklister for risikorydding/trygghetsvandring justeres noe for å tilpasses de aller minste

barna. Risikorydding/trygghetsvandring manglet mulighet for utdypende svar, men i kombinasjon med dialogkonferansene, fungerte den totale datainnsamlingen godt for å innhente kvalitativ lokalkunnskap. Videre erfarte prosjektgruppen at den interne planleggingen hadde fungert hensiktsmessig og tilfredsstillende, mens de opplevde noen utfordringer med planleggingssamarbeidet med skolene. I implementeringsfasen ble det nødvendig å foreta enkelte justeringer underveis, blant annet fordi det var vanskelig å få barn og unge i tale mens de gikk rundt på uteområdene i kartleggingen. Det ble derfor i kartleggingsfasen gjennomført intervjuer med elever i 4. klasse på hver skole.

Kunnskapen som framkom fra medvirkningsmetodene i nærmiljøutvalgene på skolene og i nærmiljøområdene, viste tydelig at trygghet og tilrettelagte møteplasser ble ansett som viktig for fysisk aktivitet. Deltakerne poengterte at slike møteplasser også muliggjør sosialt samvær og fellesskap over generasjonsgrenser.

Gjennomføring av tiltak basert på kunnskap fra medvirkningsmetodene

På bakgrunn av innspillene fra nærmiljøutvalgene på Torstrand utarbeidet Arealplanavdelingen et forslag til ny utforming av parken på Furumoa. Skissen som ble presentert på et møte med velforeningen, kommunen og Frelsesarméen ble godt mottatt. Det ble gitt uttrykk for tilfredshet med at innspillene fra barn, ungdom og voksne var tydelig integrert i forslaget. På grunn av områdeprosjektets størrelse var det behov for etappevis finansiering, noe som gjorde det nødvendig å iverksette arbeid med en utviklingsplan for området. For å skaffe finansiering til gjennomføring av tiltak ble et samarbeid mellom kommunen, velforening og Frelsesarméen etablert. I Kvelde ble det ikke igangsatt umiddelbare tiltak. Deltakerne og velforeningen her fikk tilsendt referat fra nærmiljøutvalgsmøtet og ble informert om hvordan deres innspill skulle tas videre med i oversikter og planverk.

Et tiltak som ble gjennomført i Nærmiljøprosjektets avslutningsfase, var etablering av en metodebank for innbyggerinvolvering i Larvik på kommunens internettsider. Denne metodebanken ble kalt: *Innbyggermedvirkning – hvordan utfører vi innbyggermedvirkning i Larvik kommune.*

<https://www.larvik.kommune.no/administrasjon/innbyggermedvirkning/>

Her beskrives de ulike kartleggings- og medvirkningsmetodene fra Nærmiljøprosjektet slik at disse kan fungere som en lett tilgjengelig verktøykasse for alle som gjennomfører planprosesser.

Metodebanken er tilgjengelig både for kommunens interne avdelinger og for andre offentlige og private aktører som har plikt til å forholde seg til Plan- og bygningslovens bestemmelse om innbyggermedvirkning. I framtiden vil flere metoder og undersøkelser legges ut på samme side, eksempelvis resultater fra Ungdata-undersøkelsen, Barnetråkkregistreringer, folkehelseprofiler og oversiktsdokumenter.

På bakgrunn av innspillene fra barn, unge og voksne i de to utvalgte nærområdene, iverksatte Arealplanavdelingen arbeidet med å lage en «utomhusplan». Noen tiltak ble igangsatt umiddelbart, som for eksempel etableringen av en 7-er fotballbane i samarbeid med Frelsesarméen og hvor det allerede fantes utstyr. Mens andre større tiltak som var knyttet til mer langsiktig finansiering, ble lagt inn i en etappevis plan knyttet opp til finansiering og muligheter for å søke eksterne tilskudd.

Inkludering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i oversikter og planer – alene eller sammen med annen type kunnskap

Revidering av oversiktsdokumentet for folkehelse pågikk fortsatt ved Nærmiljøprosjektets avslutning og ble planlagt ferdigstilt juni 2019. Det er et prosjektsamarbeid med Cityplan og har pågått parallelt med gjennomføring av Nærmiljøprosjektet. Før resultatene fra kartleggingen og medvirkningsprosessene blir implementert i oversiktsdokumentet, blir det gjort en vurdering i forhold til hvilke hovedutfordringer, indikatorer og temaer som er relevante, og som derfor skal inkluderes. Hensikten er å få et godt og anvendelig oversiktsdokument. Prosjektgruppen er fortsatt i vårhalvåret 2019 representert i gruppen som har ansvar for dette arbeidet.

Hovedformålet med Nærmiljøprosjektet for Larvik kommune var å bruke kunnskapen fra kartleggingen og medvirkningsprosessene, og integrere det i kommunens overordnede planprosesser og i kommuneplanen. Når det gjelder kommunens Grønnstrukturplan og Lekeplass-strategiplan ble kunnskapen fra medvirkningsprosessene oversendt Arealplanavdelingen, og både Grønnstrukturplanen og ny Lekeplass-strategi ble behandlet og integrert i Strategidokumentet. Implementeringen har handlet om hvordan resultatene har blitt behandlet, hvordan innbyggernes medvirkning har blitt synliggjort i plandokumentene, og hvordan kartlegging og medvirkning i en planprosess kan gjennomføres.

Både fra starten av, og i implementeringsfasen som startet høsten 2017, var Arealplanavdelingen med som støttespiller. Prosjektets oppdrag ble derfor utført i samarbeid med Arealplanavdelingen og tilpasset deres behov for medvirkning i pågående planprosesser. De anså Nærmiljøprosjektets medvirkningsmetoder som nyttige og enkle å ta i bruk, og igangsatte derfor en vurdering av sine egne prosedyrer og rutiner for medvirkning, spesielt når det gjelder barn og unge. Eventuelt vil Arealplanavdelingen revidere sine prosedyrer og rutiner på bakgrunn av dette arbeidet.

Forhold som gjorde resultatene anvendelige for dem som var ansvarlige for planprosessene, og som gjorde det lettere å integrere den kvalitative kunnskapen fra medvirkningsmetodene i planene, var:

- God planlegging
- At arealplanlegger deltok i prosjektgruppen

- Nøye konkretisering og presisering av de oppgavene og metodene som inngikk i Nærmiljøprosjektet

I overføring av resultatene fra Nærmiljøprosjektet til planverket, ble det ikke foretatt prioriteringer av noen tiltak framfor andre. Resultatene fra kartleggingen gjennom metoden Helsefremmende sted, inngikk som en del av folkehelseoversikten som ble rullert i 2016. I tillegg til kunnskap fra kartleggingen og medvirkningsmetodene, har Larvik kommune brukt kunnskap som ble innhentet fra Barnetråkkregistreringer og Ungdata-undersøkelsen i folkehelseoversikten og planverket. I medvirkningsprosessene ble det for eksempel henvist til tidligere barnetråkkregistreringer over samme område og hvor det viste seg barna som deltok i medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet, sa akkurat det samme som barna sa i de tidligere barnetråkkregistreringene. Dette styrket funnene i Nærmiljøprosjektet og viste hvor stor betydning og alvorlighetsgrad barna mente det hadde både før og nå. For eksempel ble parken «Moa» tidligere merket av barna som et område de opplevde som utrygt. Det samme viste kartleggingen i Nærmiljøprosjektet.

Tilbakemelding til deltakere og innbyggere

Resultatet fra medvirkningsprosessene med elevene ble oppsummert og sendt til skolenes ledelse og lærere for at skolene selv kunne bestemme om de ønsket å benytte seg av materialet videre, og i tilfelle hvordan. Elevene ble informert om hvordan tilbakemeldingen til skolen ville skje, og at de som ville, kunne henvende seg til sin lærer for å bli informert om resultatet av medvirkningsprosessene de hadde vært med på. De voksne deltakerne fra de to utvalgte nærmiljøene fikk tilsendt rapporten med resultatene dersom de hadde uttrykt ønske om det på forhånd.

I samråd med kommunikasjonsrådgiver valgte prosjektgruppen å vente med å offentliggjøre informasjonen om prosjektet til avslutningsfasen i Nærmiljøprosjektet. Det ble begrunnet med at de ville unngå å skape urealistiske forventninger i befolkningen, og fordi prosjektgruppen heller ikke visste hvilken retning prosjektet ville ta eller det eksakte utfallet av det. En plan for intern og offentlig kommunikasjon ble derfor lagt til avslutningsfasen. Imidlertid ble det informert om prosjektet internt på kommunens intranettside og til ulike ledergrupper. Denne informasjonen inneholdt:

- Prosjektet som utviklingsarbeid
- Prosjektets omfang
- Valgt målgruppe og fokusområde
- Valgte pilotområder
- Kartleggings- og medvirkningsprosessene
  - Metodevalg
  - Befolkningens betydning som ekspert på eget nærmiljø

Kommunen vil informere om ferdigstilte og konkretiserte planer, og om hva som skjer videre med deltakernes bidrag, både til deltakerne i medvirkningsprosessene og til innbyggerne generelt. Innbyggerne vil bli invitert til høringsrunde blant annet for å avklare forventninger til resultatene.

4.4 Sandefjord

Forankring og formål for Sandefjord kommunes deltakelse i Nærmiljøprosjektet
Nærmiljøprosjektet i Sandefjord pågikk parallelt med planlegging og gjennomføring av

sammenslåingen av de tidligere kommunene Andebu, Sandefjord og Stokke. Nærmiljøprosjektet ble derfor opprettet som et fellesprosjekt innrettet mot den nye storkommunen. I utvikling og etablering av den nye kommunen var en viktig helsefremmende strategi å utvikle trygge og inkluderende sosiale møteplasser som gir barn og unge mulighet for å samles til ulike aktiviteter. For å tilrettelegge for gode møteplasser var det behov for mer kunnskap om hvilke kvaliteter som må være tilstede for at barn og unge skal oppleve sosiale møteplasser som en arena for helse og trivsel. Hovedfokus som ble valgt for Nærmiljøprosjektet i Sandefjord, var derfor barn og unge – kalt *Sosiale møteplasser for barn og unge* – og hvor medvirkning, særlig fra barn og unge, ble vektlagt. Valget av barn og unge som hovedfokus og målgruppe, var nødvendig for å begrense omfanget av Nærmiljøprosjektet. Gjennom medvirkningsmetodene i Nærmiljøprosjektet var målet å innhente kunnskap om barns og unges opplevelser av eget nærmiljø, hvilke uformelle møteplasser de bruker, og hvordan de vurderer disse møteplassene i forhold til sin livskvalitet og trivsel. I tillegg til barn og unge ble også innbyggere, representanter fra Nærmiljøutvalg (NMU), foreldre (inkludert FAU-representanter) og lærere/ledere ved skoler i utvalgte nærmiljøer, inkludert i medvirkningsprosessene.

Nærmiljøprosjektet skulle også være et viktig bidrag for å frambringe kunnskap om oppbygging og etablering av nærdemokratimodellen i nye Sandefjord kommune. Fra tidligere hadde Sandefjord etablert permanente Nærmiljøutvalg i kommunens skolekretser. Som en videreføring av denne nærdemokratimodellen, og i tråd med Vestfold fylkeskommunes satsning med Nærmiljøprosjektet, ble det besluttet at Nærmiljøprosjektet skulle bidra til etablering av Nærmiljøutvalg i de nye delene av kommunen, det vil si i skolekretsene i de tidligere kommunene Andebu og Stokke.

Nærmiljøprosjektet ble forankret i Rådmannens ledergruppe og i prosjektdirektivet: *Nærmiljø i et folkehelseperspektiv*. Målene for Nærmiljøprosjektet ble konkretisert i følgende punkter:

1. Utvikle kvalitative/kvantitative kunnskaps- og utfordringsoversikter på folkehelseområdet som kunnskapsgrunnlag for plan og beslutningsprosesser i SAS (Stokke, Andebu, Sandefjord).
2. Få kunnskap om hva som bidrar til livskvalitet og trivsel i de nærmiljøene prosjektet omfatter. (For eksempel spørreundersøkelse der innbyggere fra alle aldersgrupper rangerer de fem beste tingene ved sitt lokalsamfunn)

3. Kunnskap som innhentes gjennom dette prosjektet, kan kommunen (SAS⁶) legge til grunn i etablering og videreutvikling av nærmiljømodellen i nye Sandefjord kommune, og i samfunnsplanlegging generelt i kommunen.
4. I prosjektet skal det gjennom og sammen med nærmiljøutvalg og frivillige utprøves egnede metoder i medvirkningsarbeid.
5. Legge grunnlag for konkrete tiltak i de ulike nærmiljøene i samsvar med folkehelseutfordringene man har funnet i punkt 1 og 2.

Styringsgruppen i Sandefjord besto av rådmann og rådmannens ledergruppe bestående av kommunalsjefer fra alle kommunalområdene i kommunen. Prosjektgruppen gjennomførte Nærmiljøprosjektet i samsvar med *Prosjektplan Prosjekt nærmiljø 2016 – 2018* og Prosjektdirektiv SAS – *Nærmiljø i et folkehelseperspektiv*. Prosjektplanen beskrev to løp for prosjektet – et kartleggingsløp og et prosessløp – begge med definerte milepæler for måloppnåelse. Gjennomføringen av de ulike fasene skjedde i nært samarbeid med nærmiljøutvalg, barnehager, skoler og familiesentre. Prosjektgruppen besto av:

Prosjektgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Folkehelsekoordinator Andebu (prosjektleder 01.04.2016 – 01.04.2017) • Folkehelsekoordinator Sandefjord (prosjektleder 01.09. 2017 – 31.12.2018) 	<ul style="list-style-type: none"> • Folkehelsekoordinator Stokke • SLT-koordinator⁷ • Folkehelseansvarlig Sentralen

Medlemmene i prosjektgruppen var ansatt i Seksjon for strategi og samfunn, og Kultur, fritid, by- og stedsutvikling. Prosjektgruppen hadde nært samarbeid med de involverte nærmiljøutvalgene, skolene og familiesentrene (Familie og helse) knyttet til de utvalgte nærmiljøområdene for Nærmiljøprosjektet. Det ble også etablert samarbeid med talsperson for barn og unge, planavdelingen og ansvarlige for oversiktsdokumentet (kommunens oversikt over folkehelsen) og kommuneplanen. I tråd med intensjonen for sammensetning av prosjektgruppen, ble det forsøkt å rekruttere medlemmer til prosjektgruppen fra kommunalområdene plan, kultur og idrett, skole og

⁶ SAS = Sandefjord, Andebu, Stokke

⁷ Koordinator for Samordning av lokale rus og kriminalitetsforebyggende tiltak

barnehage, men dette lyktes ikke. Prosjektgruppen antok at en mulig årsak var kommunesammenslåingsprosessen.

Prosjektgruppen hadde mange interne og eksterne samarbeidspartnere:

Interne og eksterne samarbeidspartnere	
<ul style="list-style-type: none"> • Kultur, fritid, by- og stedsutvikling (KFBS) • Plan og miljø • Oppvekst og kunnskap (OK) • Helse, sosial og omsorg (HSO), seksjon Familie og helse • Skoler (OK) • Familiesentre (HSO Familie og helse)	<ul style="list-style-type: none"> • Åpne barnehager (OK)Foreldreutvalg (FAU) • Nærmiljøutvalgene (NMU) • Innbyggerne i nærmiljøene • Frivillige lag og foreninger • Bibliotek (KFBS) • Lokalavisene Sandefjord Blad og Byavis • Cititek

Utvalgte nærmiljøområder for prosjektet

I Sandefjord ble fire nærmiljøer valgt som innsatsområde for Nærmiljøprosjektet. Dette var Stokke, Høyjord i Andebu, og Krokemoa og Sentrum i «gamle» Sandefjord kommune. Ved utvelgelsen var det viktig at de fire nærmiljøområdene skulle speile ulike karakterer med hensyn til antall innbyggere, bynært/landlig, geografisk plassering i den nye storkommunen og ulike typer ressurser/styrker og utfordringer i lokalsamfunnet. Høyjord og til dels Stokke sentrum er landlige nærmiljøområder, mens Sandefjord Sentrum og Krokemoa representerer bymessige og tettbebygde nærmiljøområder.

Medvirkningsmetoder brukt i Sandefjord kommune – gjennomføring og resultater

Prosjektgruppen erfarte at begrepet *sosial møteplass* var lite konkretisert i forbindelse med kommunalt planarbeid, og at det i liten grad tok utgangspunkt i barns og unges egne vurderinger. Prosjektgruppen mente at det kunne medføre at utforming av nærmiljøer og møteplasser til dels kunne være tilfeldig og ofte basert på voksnes premisser. På grunnlag av dette og mandatet for Nærmiljøprosjektet med hovedfokus på barn og unge og deres erfaringer med sosiale møteplasser, ble det viktig for prosjektgruppen å undersøke hva barn og unge la i begrepet *sosial møteplass*, og hva de vurderte som viktige kvaliteter og forutsetninger for at en møteplass skal bidra til helse og trivsel for dem.

Prosjektgruppen valgte å bruke flere kartleggings- og medvirkningsmetoder for å gjennomføre Nærmiljøprosjektet. En av disse metodene var *Helsefremmende sted* som innebærer å bruke objektive registreringsmetoder sammen med intervjuer, og hvor eksisterende møteplasser blir observert, registrert og kartlagt på stedet. Hensikten med metoden er å få kunnskap om hvordan

utforming av møteplasser og det fysiske miljøet påvirker innbyggernes aktivitet, aktivitetsmønstre og sosial samhandling. Utgangspunktet for metoden er å synliggjøre sammenhengen mellom det fysiske miljøet og sosiale relasjoner.

- *Helsefremmende sted* besto av følgende datainnsamlingsmetoder:
  - Intervjuer
  - Observasjon
  - Dialogmøter
  - Spørreundersøkelse/spørreskjema
  - Mapping – Observasjon og telling av antall personer og bruksområder for å kartlegge befolkningens aktiviteter og mønstre.
  - Dot maps – Innhenting av data om type og antall aktiviteter folk gjør i et utvalgt område.

For gjennomføring av de øvrige medvirknings- og datainnsamlingsmetodene valgte prosjektgruppen å bruke Nærmiljøutvalg og to Åpne barnehager som arenaer. Nærmiljøutvalg er i Sandefjord permanente utvalg i hver skolekrets som består av representanter fra innbyggerne i disse skolekretsene. Hensikten med Nærmiljøutvalg er å sikre nærdemokrati og gode oppvekstvilkår i nærmiljøområdene.

Medvirknings- og datainnsamlingsmetoder som ble brukt på arenaene Nærmiljøutvalg og Åpne barnehager var:

- Idédugnad/dialogkonferanse
- Observasjon
- Spørreundersøkelse/spørreskjema
- Barnetråkk «light» versjon
- Semi-strukturert intervju – individuelt og i grupper

Som nevnt definerte prosjektplanen for Nærmiljøprosjektet i Sandefjord to løp – et kartleggingsløp og et prosessløp. Kartleggingsløpet foregikk i perioden juni 2016 til og med mars 2017 hvor medvirkningsmetoden *Helsefremmende sted* ble brukt, og også noe under prosessløpet. Prosessløpet foregikk i perioden fra mars til og med november 2017 hvor det ble gjennomført dialogbaserte prosesser med datainnsamlingsmetodene idédugnad/dialogkonferanse, observasjoner, spørreskjemaer (element fra *Helsefremmende sted*) og intervjuer. Hensikten med dialogbaserte prosesser var å skape gode refleksjoner som ble brukt som insentiv for etablering og videreutvikling av møteplasser, lokalmiljøer og nærmiljøer. Datainnsamlingen fra både kartleggingsløpet og

prosessløpet var basert på innbyggernes opplevelser og kunnskap om eget nærmiljø, og da særlig fra barn og unge, siden disse var definert som hovedmålgruppe. Fokus for begge løpene var:

- Oppvekstmiljø
- Sosiale møteplasser
- Nettverk
- Aktivitetstilbud

I Stokke og Høyjord var det prosjektmedarbeiderne (folkehelsekoordinatorene og folkehelseansvarlig Sentralen) fra Andebu og Stokke som hadde hovedansvar for forberedelse og gjennomføring av medvirkningsmetodene. I Sentrum og Krokemoa var det prosjektmedarbeiderne (folkehelsekoordinator, SLT-koordinator og folkehelseansvarlig Sentralen) fra «gamle» Sandefjord som hadde hovedansvar for forberedelse og gjennomføring av medvirkningsmetodene.

Stokke

I nærmiljø Stokke ble biblioteket i Stokke sentrum og Bokemoa skole valgt som arenaer for gjennomføring av observasjon, spørreundersøkelse/spørreskjema og intervju. Her intervjuet prosjektmedarbeiderne totalt ni personer (fire menn og fem kvinner) i alderen 10 – 70 år. Av disse var syv besøkende på biblioteket, en var ansatt og en var frivillig. Ved Bokemoa barneskole deltok elevene på 5. – 6. klassetrinn i en spørreundersøkelse med spørreskjema. Det viste seg raskt at noen av spørsmålene var litt vanskelig å besvare, og det var derfor nødvendig å forklare og forenkle spørsmålene for elevene. Deretter gjennomførte prosjektmedarbeiderne gruppeintervjuer med et utvalg elever for å få utdypende informasjon om møteplasser og bruken av dem.

Høyjord i Andebu

Den første metoden som ble gjennomført i Høyjord, var mapping. Dette ble gjort for å kartlegge området Heimdal veikryss i en avgrenset tidsperiode. Hensikten var å få informasjon om hvor mange mennesker som gikk der, hvor mange som brukte kollektivtransport, og hvor mye biltrafikk det var i dette området i den aktuelle perioden kartleggingen foregikk. Etter gjennomført kartlegging, arrangerte prosjektmedarbeiderne dialogmøter med barn og unge tilknyttet ungdomsklubben Kjellerklubben, elever i 6.-7.klassetrinn på Høyjord barneskole og innbyggere tilknyttet Kirkestua. På dialogmøtene brukte prosjektmedarbeiderne en egen variant av metoden dot maps. I stedet for å være observatører til bruksatferd i et utvalgt område, som dot maps opprinnelig er beskrevet som, valgte prosjektgruppen å la deltakerne markere på kart hvilke møteplasser de brukte og hvordan de brukte disse møteplassene, det vil si hvilke aktiviteter som stedet ble brukt til. Etter dot maps-

kartleggingen gjennomførte prosjektmedarbeiderne individuelle intervjuer med deltakerne for å få utdypende informasjon om temaet.

Sentrum og Krokemoa i «gamle» Sandefjord

I nærmiljøområdene Sentrum og Krokemoa deltok skolene, de åpne barnehagene og Nærmiljøutvalgene i medvirkningsprosessene.

Skolene

På skolene i Sentrum og Krokemoa gjennomførte prosjektmedarbeiderne kartlegginger blant elever på 5. klassetrinn (Byskolen og Krokemoa skoler) og på 8.-10. klassetrinn (Ranvik og Bugården ungdomsskoler). Hensikten var at elevene på ulike måter skulle beskrive hvordan de opplevde nærmiljøet og møteplasser de brukte. Elevene besvarte først enkle spørreskjemaer, tilsvarende de som ble brukt ved Høyjord og Stokke, inkludert de justeringene av spørsmålene som ble foretatt. Eksempelvis besvarte elevene på 5. trinn følgende spørsmål:

1. Hvor pleier du å møte vennene dine etter skoletid og på fritida?
1. Hvordan trives du på de ulike møtestedene?
2. Hvordan kommer du deg til møtestedene?
3. Er det noe som gjør det vanskelig å komme seg dit?
4. Hvilke andre møtesteder og aktiviteter kunne du ønske deg etter skoletid og på fritida?
5. Hva er de tre beste tingene ved å bo der du bor?

Etter spørreundersøkelsen ble elevene inndelt i grupper for så å markere på et kart hvilke møteplasser eller steder de brukte til ulike aktiviteter i eget nærmiljø (Barnetråkk «light»). For å innhente utfyllende informasjon om temaet gjennomførte prosjektmedarbeiderne deretter gruppeintervjuer i form av uformelle samtaler med ungdomskole-elevne.

Nærmiljøområdene, Åpne barnehager og Nærmiljøutvalgene

Prosjektmedarbeiderne gjennomførte to idédugnader ved bruk av medvirkningsmetoden dialogkonferanse i samarbeid med nærmiljøutvalgene i Sentrum og Krokemoa. I forberedelsesfasen inviterte prosjektmedarbeiderne til to separate planleggingsmøter med rektor fra skolene, representanter fra familiesentrene og Nærmiljøutvalgene i de respektive nærmiljøområdene. Planleggingsmøtenes hensikt var utarbeide hvilke problemstillinger og temaer som skulle belyses,

hvilke deltakere som skulle delta, hvordan disse skulle rekrutteres, og hvordan gjennomføringen av idédugnaden/dialogkonferansen skulle foregå.

Idédugnadene/dialogkonferansene ble holdt i skolenes bibliotek i henholdsvis Sentrum og Krokemoa. De som deltok var medlemmene i Nærmiljøutvalget, rektor fra skolen, koordinator fra familiesenteret, pedagogisk leder Åpen barnehage, helsesøster, innbyggere fra nærmiljøområdet, representanter fra frivillige organisasjoner, leder av FAU og prosjektmedarbeiderne. Før selve dialogkonferansen ble gjennomført, presenterte prosjektmedarbeiderne funn fra elevkartleggingen for å informere deltakerne om barnas og de unges oppfatninger og erfaringer med møteplasser de brukte. Denne informasjonen var ment å danne grunnlag og utgangspunkt for de voksne deltakernes idédugnad/dialogkonferanse. Under gjennomføring av dialogkonferansen ble deltakerne bedt om å komme med idéer og innspill om hvordan de vurderte forholdene i sitt nærmiljø, sin skolekrets og tilhørende møteplasser, og hvilke utfordringer, behov og ressurser de mente nærmiljøområdet hadde, samt hvordan de mente nærmiljøområdet og møteplassene kunne utvikles på en positiv og helsefremmende måte.

Åpne barnehager

Åpen barnehage er et møtested for foreldre eller foresatte med barn i alderen 1 – 4 år. Her kan barna leke sammen, og de voksne får voksenkontakt. Samlingsstund og sangstund er populære aktiviteter, hvor barn og voksne deltar aktivt med mye latter og smil. Likeledes er formiddagsmaten et viktig samlingspunkt. Da plasserer folk seg vilkårlig, slik at de ikke bare sitter sammen med de de kjenner eller har felles språk med. Den dagen prosjektmedarbeiderne var tilstede, hadde et av barna fødselsdag, og moren hadde tatt med matretter fra hjemlandet som ble servert til alle.

En regel i Åpen barnehage er at alle skal snakke norsk. Det er ikke alltid mulig, og språk kan noen ganger representere en barriere for noen av de voksne. Men der norsk eller engelsk ikke strekker til, brukes fakter og mimikk. Når flere med samme språk (ikke norsk) av og til setter seg sammen og vedvarende snakker sitt eget språk, setter en ansatt seg sammen med dem og forsøker å få inn litt norsk i samtalen. Ansatte tar ellers initiativ til småprat, lek og aktivitet sammen med barn og voksne.

Før gjennomføring av metodene observasjon og intervjuer i åpne barnehager, informerte prosjektmedarbeiderne om Nærmiljøprosjektet på et personalmøte på Sentrum Familiesenter. Deretter ble det sendt ut informasjonsbrev om gjennomføring av Nærmiljøprosjektet i de åpne barnehagene til de ansatte. I samarbeid med teamlederne ved begge familiesentrene og de pedagogiske lederne i de to åpne barnehagene Sentrum og Kroken, planla og forberedte prosjektgruppen selve gjennomføringen. Tidspunkt for gjennomføring ble avtalt, og før prosjektmedarbeiderne kom til barnehagene, orienterte de pedagogiske lederne foreldrene muntlig

om hva som skulle skje. Lederne tilrettela også for at intervjuene skulle kunne gjennomføres uten for mange forstyrrelser.

Prosjektmedarbeidernes hensikt med gjennomføring av Nærmiljøprosjektet i åpne barnehager, var å undersøke hvordan Åpen barnehage fungerer som sosial møteplass for de voksne. For å få svar på dette gjennomførte prosjektmedarbeiderne først en ikke-deltakende observasjon av foreldrene, etterfulgt av individuelle intervjuer med de foreldrene som ønsket å bli intervjuet. Hensikten med observasjonen var at prosjektmedarbeiderne skulle danne seg et bilde av hvordan kommunikasjon og samhandling tok form blant de voksne. Ved ankomst til barnehagen brukte prosjektmedarbeiderne noe tid til å gå rundt og presentere seg, småprate og fortelle om hvorfor de var der.

Prosjektmedarbeideren som skulle gjennomføre observasjonen, plasserte seg ved et av bordene litt utenfor midten av rommet. Rommet ble tegnet med plassering av møbler og lekeområder, og hvor i rommet de forskjellige voksne personene befant seg. Dette ble gjort for lettere å kunne beskrive hvordan de beveget seg i rommet, hvordan de plasserte seg i forhold til hverandre, og hvordan kontakten med andre ble etablert. Den som observerte, så blant annet etter: *Var de opptatt av å leke med eget barn? Ga de hverandres barn leker? Smilte de og snakket de til og med hverandre? Inkluderte de nye som kom til gruppa, og hva var varigheten av kontakten?*

Intervjuenes hensikt var å få en utdypende forståelse av og innsikt i foreldrenes opplevelser av og erfaringer med Åpen barnehage som sosial møteplass. Etter at prosjektmedarbeiderne hadde blitt litt kjent og oppnådd kontakt med de fleste foreldrene, ble de fleste foreldrene spurt om de kunne tenke seg å svare på noen spørsmål om hvordan det var å være i Åpen barnehage. Alle som ble spurt, svarte ja. To personer, som på det tidspunktet ikke mestret norsk enda, ble ikke spurt. Med unntak av to fedre var alle som deltok, mødre. Intervjuguiden besto av ti spørsmål som ble fulgt relativt systematisk, men det ble også åpnet for at samtalen kunne være litt springende. Et par av spørsmålene var: 1) Hvordan oppleves åpen barnehage som møteplass og arena for å bli kjent med andre småbarnsforeldre? 2) Bidrar åpen barnehage til at du ble kjent med og også møter de andre på andre møteplasser?

Den dagen undersøkelsen i Åpen barnehage ble gjennomført, var fem av de syv foreldrene som ble intervjuet i Kroken Åpen barnehage, fra et annet opprinnelsesland enn Norge. I Sentrum Åpen barnehage var alle, med ett unntak, ikke etnisk norske. Totalt ni av ti i Sentrum Åpen barnehage og syv av ti i Kroken Åpen barnehage ble intervjuet. Intervjuene ble ikke tatt opp på lydbånd, men det som ble sagt, ble notert stikkordsmessig. Enkelte utsagn som var spesielt beskrivende, ble likevel skrevet fullt ut. Verken personopplysninger eller landbakgrunn ble notert. Bortsett fra et intervju

som ble gjennomført på engelsk, foregikk alle intervjuene på norsk. På grunn av språkvansker, ble et intervju gjennomført med to personer samtidig. Intervjuene varte i gjennomsnitt 20 - 25 minutter.

I etterkant av gjennomføringen av medvirkningsmetoden i de åpne barnehagene, arrangerte prosjektmedarbeiderne et møte med alle ansatte ved de to familiesentrene hvor funnene fra undersøkelsen ble presentert. Etter presentasjonen var det felles refleksjon over resultatene og hvordan disse ble opplevd som relevante og informative, hvordan de samsvarte med de ansattes egne erfaringer og hvordan de kunne forstås i lys av informantenes bakgrunn, livssituasjon og deltakelse i Åpen barnehage. Det ble også pekt på flere mulige forbedringsmulighet og utviklingsområder.

Hovedfunn fra medvirkningsmetodene

Analysen som prosjektgruppen gjennomførte, viste at de vanligste og viktigste møteplasser var fotballbaner, lekeplasser, svømmehall, turområder, tur- og skiløyper, skateramper, ballbinger, skolen og skolegården, lokale treffsteder som kirken, biblioteket, torv, kjøpesenter, sentrum (særlig viktig for ungdommene), ulike organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter, samt hjemme hos venner. Deltakerne mente at alt ikke var like bra med møteplassene og pekte på både positive og negative elementer. Eksempelvis var det positive ved Badeparken at det er et lekeområde og anlegg med fotballbane, og at det er gøy og fint med lekeapparatene. Det negative ved Badeparken var folk som er beruset eller narkomane, at det ligger sprøyter på bakken, at gangveiene er utrygge, at det er skummelt ved fontenen (Poseidon), og at mange forbipasserende snakker til dem. På Hvaltorvet handelssenter opplevde deltakerne at det er positivt å treffe andre, å shoppe og å gå på café eller bruke lekeapparatene. Det negative var for liten lekeplass, at lekeapparatene er mest for de små barna, og at mange ungdommer som «henger» utenfor, ofte er frekke. I Skateparken er det fint å være i aktivitet med brett eller sparkesykkel, mens det negative er at noen opplever å bli ekskludert, at de store ungdommene kan være ubehagelig og fortrenge de som er mindre, og at voksne til tider inntar plassen. Skolegården blir oppfattet som et positivt sted som alle vet hvor er, og hvor de møter venner. På Biblioteket er det fint å gå etter skoletid for å spille spill og bruke datamaskinene. Det negative er at det er bråkete og vanskelig å slippe til på datamaskinene.

Oppsummert viste analysen av dataene fra medvirkningsmetodene at barn og unge var opptatt av å ha gode venner, trygge voksne og nærhet til møteplasser. De var opptatt av sine naturlige omgivelser som lekeplasser, fotballbaner, områder for fysisk aktivitet som skog og turstier, landskap og dyre- og fugleliv, men de trakk også fram behovet for tilpasning av bibliotekene for alle aldersgrupper, ønsker om ungdomshus og gratistilbud eller lave kostnader tilknyttet aktiviteter, trening, ungdomsklubb og kurs som matlaging, dans, sjakk, ballaktiviteter, m.m. Etablering og videreutvikling av områder for lek og fysisk aktivitet, møteplass for ungdommer og samlingssted på tvers av alder og generasjoner, ble

derfor ansett som viktig. Et viktig funn var betydningen av opplevelse av trygghet knyttet både til sosiale og fysiske forhold inkludert belysning på møteplasser, aktivitetsområder og veier, samt tilrettelegging for sykkel og gange. Ikke alle møteplasser ble opplevd som tilgjengelige for alle grupper relatert til alder, kjønn og kultur, og mange leke- og møteplasser hadde behov for oppgradering og fornying av utstyr som basketkurver, trampoliner, skateramper, lekestativ og benker. Ifølge deltakerne var det viktig å være bevisst på disse faktorene i planlegging og utforming. Funnene viste at alle møteplasser ble ansett som potensielle sosiale møteplasser, og at det derfor er viktig å utnytte det sosiale potensialet på alle arenaer. Det var også et uttrykt ønske om forbedring av offentlig kommunikasjon for lettere å kunne delta på aktiviteter og å være sammen med venner, og de ga uttrykk for et sterkt ønske om bedre og rimeligere transportløsninger.

Funnene viste videre at medvirkningsperspektivet, slik som i Nærmiljøprosjektet, ble opplevd som viktig. Det bidro til at barn og unge fikk medvirke i utvikling av sosiale møteplasser i kommunen og de fikk formidlet sine erfaringer om hva de opplever som positivt og negativt med møteplassene de bruker. Nærmiljøprosjektet bidro også til at Nærmiljøutvalgene fikk mer kunnskap om sitt eget nærmiljø. Kommunens beslutningstakere, planleggere og fagfolk fikk økt kunnskap om barn og unges hverdagsliv, lokale utfordringer og hvilke kvaliteter barn, unge og voksne ønsker for nærmiljøene sine. Nærmiljøprosjektet bidro også til at prosjektmedarbeiderne økte sin kompetanse om kvalitative datainnsamlings- og analysemetoder.

Deltakernes vurdering av medvirkningsmetodene

Tilbakemeldinger fra deltakere om hvordan de opplevde å delta i medvirkningsmetodene, foreligger ikke fra skolene i Sentrum og Krokemoa. Ellers er alle representert i beskrivelsen under.

Alle besøkende, ansatte og den ene frivillige som deltok i medvirkningsprosessen på Biblioteket i Stokke, var positive til å delta og til å dele sine tanker om biblioteket som sosial møteplass. De yngste og de eldste var mest engasjert, mens ungdommene hadde det litt mer travelt, men var positive. Noen deltakere tok seg god tid og stilte spørsmål til prosjektgruppen underveis. Fremmedspråklige måtte ha språkhjelp, men satte pris på å delta selv om den frivillige språkhjelperen trodde at enkelte muligens misforsto noen av spørsmålene. Deltakerne mente det var bra at en slik undersøkelse ble gjennomført på biblioteket, og de hadde tro på at deres innspill og meninger ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere. Ansatte mente at det ville ha vært en fordel å gjennomføre undersøkelsen på ulike tidspunkter for å nå flere.

Elevene på Bokemoa skole ga ikke selv tilbakemelding om hvordan de opplevde deltakelsen, men skoleleder og lærer som spurte elevene, formidlet at elevene ønsket å delta igjen om de ble spurt. Lærer opplevde å ha fått god informasjon i forkant av undersøkelsen, og at gjennomføringen var godt

organisert fra skolens side. Noen elever trengte hjelp til å forstå spørsmålene og til å komme i gang med undersøkelsen. Elevene syntes det var gøy å fortelle hva de selv syntes om sitt nærmiljø – hva som var bra og hva som kunne bli bedre. Elevene uttrykte stor tro på at deres innspill ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere.

Innbyggere i Høyjord som deltok på ulike møter på Kirkestua, Kjellerklubben, skolen og Nærmiljøutvalget, opplevde det som positivt og spennende å delta, og alle ville bli spurt om å delta igjen dersom det ble aktuelt. Deltakerne syntes det var positivt med kommunens deltakelse i prosessen, og de følte seg godt ivaretatt og inkludert. De ga uttrykk for at de satte pris på at Høyjord ble regnet med selv om stedet ligger i utkanten av kommunen. Deltakerne opplevde at det var greit å besvare spørsmålene, og at de som intervjuet var greie og hyggelige å snakke med. Deltakerne var fornøyde med gjennomføringen og syntes det var positivt å bli hørt. De så fram til resultatet og det ferdige prosjektet, og hva som ville komme ut av det. Deltakerne trodde og håpet at de ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere. Deltakerne savnet noe mer informasjon om hensikten med prosessen, og de syntes det var litt få frammøtte. Barna som deltok, opplevde det positivt at de voksne ville høre på deres meninger om hvordan nærområdet kunne utvikles og forbedres.

Deltakerne i Sentrum og Krokemoa nærmiljø og som deltok i planlegging og forberedelsen av idédugnad/dialogkonferanse, var positive til opplegget og viste interesse og stort engasjement. De syntes det var fint å bli involvert og bli gitt anledning til å komme med sine perspektiver og dele erfaringer i planleggingsfasen. De opplevde at det ble skapt felles forståelse, og de ga uttrykk for at de ønsket å være med på og å bidra aktivt i arbeidet med idédugnad/dialogkonferanse som skulle finne sted på et senere tidspunkt. De la stor vekt på at det var viktig å involvere flere innbyggere slik at det ble bred representasjon. På selve idédugnaden/dialogkonferansen var deltakerne fornøyde med prosjektmedarbeidernes presentasjon av kommunens planprosessmodell. Flere ga uttrykk for at de hadde forhåpninger til at deres innspill ville bli fulgt opp og få betydning i planarbeidet.

Deltakerne ga uttrykk for at det ellers var for lite dialog og kommunikasjon mellom innbyggerne og kommunen, og at det nå var positivt å få mulighet til å si noe om forhold knyttet til eget nærmiljø.

Deltakerne i de åpne barnehagene i Kroken og Sentrum var positive til medvirkningsprosessen og syntes det var positivt å snakke med prosjektmedarbeiderne. Ingen takket nei til intervju, selv om noen hadde begrensede norskkunnskaper. Alle opplevde det som positivt at de hadde mulighet til å formidle sine tanker og meninger. Flere ga uttrykk for at de trodde deres svar ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere. Andre sa de håpet det.

Prosjektgruppens erfaringer med medvirkningsmetodene og gjennomføring av Nærmiljøprosjektet

Forberedelsene og gjennomføringen av kommunesammenslåingen, inkludert arbeidet med oversiktsdokument og ny kommuneplan fram til sommeren 2018, bidro til ekstra utfordringer med hensyn til koordinering og drift av Nærmiljøprosjektet. Prosjektgruppen erfarte at sammenfallet av prosjektstart og kommunesammenslåing ga uheldige utslag blant annet når det gjaldt samarbeid, framdrift og valg av metoder. De antok at dette også var årsaken til at det underveis var lite kontakt mellom styringsgruppen og prosjektgruppen. Prosjektgruppen ble heller ikke bemannet som planlagt, noe som ga en opplevelse av manglende tverrfaglighet innad i prosjektgruppen, og at de hadde et stort arbeidspress og redusert tid til å planlegge og gjennomføre aktiviteter. De mente at dette også var årsaken til at Nærmiljøprosjektet ble lite kjent i kommunen. De valgte derfor å bruke en del tid til presentasjon av prosjektet på kommunens ulike arenaer, noe de mente var viktig for å skape forankring og forståelse for Nærmiljøprosjektet og dets formål.

Samarbeidet i prosjektgruppen fungerte ikke helt optimalt i begynnelsen. Det skapte en del usikkerhet at de i starten hadde ulik forståelse av prosjektet, hva målet var og hvordan målet skulle nås. Dessuten kom to av prosjektmedarbeiderne inn litt senere i prosessen enn de andre. Prosjektgruppen mente også at noe av årsaken til utfordringene, var at folkehelsekoordinatorene i Stokke, Sandefjord og Andebu hadde mest fokus på sine egne opplegg og gjennomføringen av disse i hvert sitt nærmiljøområde. Tross noe felles drøfting i prosjektgruppen, opplevde de til tider at det var tre separate prosjekter med liten grad av samarbeid. Eneste unntak var at folkehelsekoordinatorene i Andebu og Stokke samarbeidet om planlegging og utarbeiding av spørreskjemaer og intervju-guider. Til tross for god og konstruktiv kommunikasjon innad i prosjektgruppen underveis i hele prosjektperioden, opplevde de at oppstartsfasen var tung. Dette mente de skyldtes liten framdrift på grunn av usikkerhet knyttet til rammer, formål og valg av metoder. I et halvt års tid var prosjektgruppen også uten prosjektleder fordi den første prosjektlederen gikk av med pensjon.

På grunn av dette brukte prosjektgruppen en del tid på å etablere felles eierskap til prosjektet. Fra høsten 2017 overtok en av de andre folkehelsekoordinatorene funksjonen som prosjektleder, og prosjektgruppen fikk etter hvert etablert en felles forståelse av Nærmiljøprosjektet. Prosjektetsamarbeidet fungerte fra da av godt. Oppgavene ble fordelt på tvers av nærmiljøene, noe prosjektgruppen mente var viktig for å sikre at alle prosjektmedarbeiderne fikk erfaring med ulike målgrupper, arenaer og metoder. Etter at oppstartvanskene ble eliminert, foregikk alle aktivitetene, inkludert for- og etterarbeid til medvirkningsmetodene, for det meste i fellesskap. Prosjektgruppen

mente at dette viser hvor viktig det er å konsolidere prosjektgrupper og etablere større bevissthet om behovet for samarbeid.

Prosjektgruppen erfarte at medvirkningsmetodene og datainnsamlingene i hovedsak fungerte godt. De opplevde å bli møtt av mange positive mennesker overalt og ingen var skeptiske. Det var heller ingen som reserverte seg for deltakelse av de som var tilstede eller møtte fram på de ulike arenaene. Noen steder var det heller motsatt – noen ble litt triste fordi prosjektgruppen ikke rakk å intervju alle. Samtidig var det på enkelte arenaer få frammøtte, for eksempel på innbyggermøter. Særlig deltakerne reagerte negativt på dette.

Prosjektgruppen erfarte at intervjuer fungerte godt som medvirkningsmetode, og var et effektivt verktøy for å innhente kvalitative data. Fysiske møter med mennesker ansikt til ansikt ga mulighet til å avklare ting deltakerne lurte på og klargjøre spørsmål som var vanskelig å forstå. Prosjektgruppen mente at det å kunne observere og å være tilstede og vise sin interesse, ga riktige svar og bedre informasjon. Det samme gjaldt spørreundersøkelsene med spørreskjema. For 5. klasses trinn fungerte denne metoden godt da spørsmålene i spørreskjemaet ble forenklet og tilpasset dem. Dot maps som ble brukt på dialogmøtet i Høyjord, fungerte også godt og ble opplevd som lærerikt. Prosjektgruppen erfarte at dot maps var en lettvinnt metode for å innhente informasjon gjennom kartlegging av ulike møteplasser og innbyggernes bruk av disse møteplassene. Gjennomføringen av idédugnadene/dialogkonferansene ble ansett som meget vellykket, og en viktig faktor for suksess, mente de var å invitere sentrale representanter i nærmiljøområdene til planleggingsmøter. Disse samarbeidspartnerne var engasjerte og bidro med vesentlig kunnskap om nærmiljøområdene, noe som ga et godt grunnlag for gjennomføring av idédugnadene/dialogkonferansene.

Mapping som kartleggingsmetode fungerte derimot ikke hensiktsmessig. Prosjektgruppen opplevde at det ikke kom noe fornuftig ut av denne metoden, annet enn at det var få mennesker som var ute og gikk, at få brukte kollektivtransport, og at det var mye biltrafikk i dette området i det tidsrommet kartleggingen pågikk. Prosjektgruppen antok at noe av årsaken muligens var at kun en person sto for gjennomføringen.

Ikke-deltakende observasjon som ble gjennomført i Åpen barnehage, fungerte heller ikke hensiktsmessig og var mye vanskeligere å gjennomføre enn det prosjektgruppen hadde forutsett. Det var vanskelig å holde oversikt over alles bevegelser og samhandling, og prosjektmedarbeiderne erfarte at det var vanskelig å beskrive observasjonene på en meningsfull måte. De opplevde også at det var vanskelig å «tegne» inn kommunikasjon mellom de som kommuniserte med hverandre. Fordi ikke-deltakende observasjon ikke ga særlig utbytte, ble opplegget forkastet etter en halv times forsøk. Derimot fungerte det godt da de endret ikke-deltakende til deltakende observasjon. De observerte at noen foreldre var stille, snakket lite med andre, tok lite kontakt med andre og forholdt

seg mest til eget barn. Andre var mer åpne og aktive, forflyttet seg over i nye grupper eller tok initiativ til samtale eller lek med de som satt alene. Gjennom samtale og lek erfarte prosjektmedarbeiderne å få bedre kontakt med foreldrene og barna, og de så også hvordan foreldrene løste ulike situasjoner knyttet til kommunikasjon og samhandling. Samtidig fungerte deltakende observasjon som en god forberedelse og naturlig overgang til intervjuene. Gjennomføringen av intervjuene var vellykket.

Prosjektgruppen erfarte at Nærmiljøprosjektet ga dem god kompetanse om medvirkningsmetodene. De opplevde at det hadde vært en lærerik prosess hvor de innhentet en stor mengde kvalitative data, og at de tilegnet seg oversikt over og erfaring med ulike kvalitative metoder. Underveis tilegnet de seg også kunnskaper om viktige kvaliteter ved nærmiljøer og møteplasser, og fikk økt bevissthet og kompetanse om innbyggermedvirkningens betydning, samt faktorer som bidrar til helsefremmende nærmiljøer på tvers av fag- og ansvarsområder. Prosjektgruppen poengterte at kunnskapen de tilegnet seg fra Nærmiljøprosjektet var nyttig både underveis i prosjektet og for deres framtidige arbeid.

Ved å synliggjøre innbyggernes og særlig barnas og de unges erfaringer, opplevelser og tanker om viktige kvaliteter og aktuelle forbedringer i nærmiljøene, har medvirkningsmetodene som ble brukt i Nærmiljøprosjektet, vist nytten av innbyggerinvolvering og medvirkning. Målet slik prosjektgruppen erfarte det, er at kommunen må bruke erfaringene fra Nærmiljøprosjektet i framtidig utvikling av oversikt, planer og tiltak.

Gjennomføring av tiltak basert på kunnskap fra medvirkningsmetodene

Nærmiljøprosjektets formål var ikke å initiere eller iverksette konkrete tiltak som innebar ny organisering eller fysiske tiltak⁸. Prosjektgruppen var hele tiden bevisst og tydelig på at Nærmiljøprosjektets intensjon kun var å legge grunnlag for konkrete tiltak, og at prosjektet var begrenset til å prøve ut metoder og videreformidle resultatene som metodene ga. Resultatene ga viktig informasjon om fysiske og sosiale faktorer både til kommunen og Nærmiljøutvalgene. Nærmiljøutvalgenes oppgave vil være å ta i bruk kunnskapen som er knyttet til deres respektive nærmiljøområde for å iverksette tiltak her. For tiltak som ble definert som et kommunalt ansvar, ville dette komme til uttrykk gjennom kommuneplanens handlingsdel og økonomiplan.

Inkludering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i oversikter og planer – alene eller sammen med annen type kunnskap

Som nevnt ble Nærmiljøprosjektet gjennomført samtidig med kommunesammenslåing og det pågående arbeid med oversiktsdokumentet og ny kommuneplan, inkludert samfunns- og arealdel, og

---

⁸ jfr. mandat og ramme for Nærmiljøprosjektet i Sandefjord

tema-/delplaner. Planarbeidet pågikk fram til sommeren 2018, og kunnskapen fra medvirkningsmetodene ble integrert i den grad det var mulig med hensyn til hvor på tidsaksen planarbeidet og planprosessene befant seg.

De kvalitative data fra Nærmiljøprosjektet ble i samarbeid med samfunnsplanlegger og ansatte i planavdelingen implementert i kommuneplanens samfunns- og arealdel, og i ny fortettingsstrategi og i Byromsplanen inkludert delplan for lekeplasser og aktivitetsområder. På samfunnsdelen var det nødvendig å omdanne kunnskapen fra Nærmiljøprosjektet til et overordnet nivå. Dette innebar at formuleringene ble svært generelle, og det var derfor vanskelig å knytte dem direkte til prosjektet. Imidlertid nevnes Nærmiljøprosjektet i en oversikt over «Hva kommunen allerede gjør», relatert til et av samfunnsmålene i seksjonen Trygge, inkluderende og bærekraftige by- og boligområder.

Tilbakemeldingene fra planavdelingen var at resultatene fra Nærmiljøprosjektet bidro til verdifull kunnskap om hvordan innbyggermedvirkningsmetoder kan framskaffe viktige kvalitative data til planarbeidet. Samtidig opplevde planavdelingen at det var en utfordring å presentere de kvalitative dataene i en form tilpasset plan- og oversiktsdokumentets formater. Resultatene fra Nærmiljøprosjektet som synliggjør erfaringer og ønsker knyttet til ulike møteplasser, utgjør i denne sammenhengen et viktig element. Eksempelvis ga resultatene fra de åpne barnehagene viktige innspill til kommuneplanarbeidet når det gjaldt hva som opplevdes som viktige kvaliteter ved ordningen Åpen barnehage.

Oversiktsdokumentet (= kommunens oversikt over folkehelsen) inneholder data og kunnskap som på sikt være kan viktig tilleggsinformasjon til de kvalitative dataene fra Nærmiljøprosjektet. Da resultatene fra Nærmiljøprosjektet forelå, ble disse spilt inn i arbeidet med oversiktsdokumentet. Ved utarbeidingen av oversiktsdokumentet var det lagt en premiss om at det i hovedsak skulle bygge på kvantitative data og i liten grad vise analyse og tolkning av dataene fra Nærmiljøprosjektet. Dette begrenset hva som kunne formidles av kvalitative data. Imidlertid ble det etter hvert, i oversiktsdokumentets kapittel «Demokrati, kultur og sosialt miljø», en omfattende beskrivelse av Nærmiljøprosjektet og resultatene fra kartleggingen. Der vises det til hva barn og unge har beskrevet som viktige eksisterende eller ønskete kvaliteter i sitt nærmiljø.

Byromsplanen er plan for utvikling av Sandefjord sentrum, herunder områder for lek og uteområder. Særlig for Byromsplanen og delplan for lekeplasser og aktivitetsområder var det viktig at funn og kunnskap fra Nærmiljøprosjektet bidro med spesifikk informasjon om ulike møteplasser og deres kvaliteter – og at dette ble lagt til grunn for planer og tiltak. Prosjektleder fra Nærmiljøprosjektet ble inkludert som medlem i plangruppen som arbeider med Byromsplanen. Et annet tiltak som var en videreføring av medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet, var opprettelsen av et idéverksted for

ressurspersoner med barnefaglig kompetanse. Intensjon med denne gruppen er å bidra med et faglig grunnlag for hva Byromsplanen bør ivareta når det gjelder barns og unges interesser og behov.

Det ble ved Nærmiljøprosjektets avslutning ikke vedtatt om kommunen skulle ha egen plan for folkehelse, men det ble utarbeidet et forslag til handlingsprogram som omfatter de viktigste innsatsområdene knyttet til folkehelse og partnerskap for folkehelse. I dette handlingsprogrammet er kunnskap fra Nærmiljøprosjektet innarbeidet, og da spesielt for områdene sosiale møteplasser, fysisk aktivitet og mulighet for trygg ferdsel relatert til sykkel og gange.

Erfaringene knyttet til videreformidling av funn har vist at en organisering som fremmer og forenkler dialog mellom ulike kommunale virksomheter, ansvarsområder og roller, er avgjørende for at et prosjekt skal lykkes. I motsatt fall vil manglende kontaktflater og informasjon om prosessfaser hemme integrering av kunnskap. Dette var i perioder utfordrende for gjennomføringen av Nærmiljøprosjektet i Sandefjord. Prosjektgruppens erfaring knyttet til deling av kunnskap fra prosjektet har til dels og tidvis vært tilfeldig på grunn av manglende kjennskap til ulike arbeidsgrupper og prosesser i planarbeidet. Prosjektleder opplevde at det var et krevende detektivarbeid å få en oversikt over dette, og det krevde at hun måtte invitere seg selv inn i de fora der hun mente det var hensiktsmessig. En annen viktig erfaring prosjektgruppen gjorde seg, var at analyser måtte være godt bearbeidet og tilpasset det plannivået som kunnskapen skal integreres i.

Erfaringene med de forskjellige metodene og funnene ble overført til kommunens planavdeling. Prosjektgruppen mente at deres erfaringer fra Nærmiljøprosjektet var et viktig bidrag til kunnskapsbanken om kvalitative metoder i det kommunale oversikts- og planarbeid, og at det gir utdypende kunnskap om innbyggermedvirkning og helsefremmende nærmiljøer generelt, og barns og unges perspektiv på dette spesielt.

Tilbakemelding til deltakere og innbyggere

I Stokke ble det gitt en muntlig tilbakemelding til skolens rektor. Skolen fikk tilbud om oppsummering av resultatene av undersøkelsen i klassene, men av praktiske årsaker ble dette ikke prioritert. I Høyjord savnet deltakerne mer informasjon om prosessen i Nærmiljøprosjektet.

Prosjektgruppen mente det var viktig å informere innbyggere om Nærmiljøprosjektet. Prosjektet ble derfor presentert i avisartikler i Sandefjords Blad og Byavis. Resultater fra medvirkningsprosessene har ikke blitt formidlet til innbyggerne.

4.5 Tjøme

Forankring og formål for Tjøme kommunes deltakelse i Nærmiljøprosjektet

I Tjøme kommune ble Nærmiljøprosjektet knyttet til arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel og utarbeidelsen av sentrumsplanen for Tjøme. Hensikten med Nærmiljøprosjektet var å få et bedre kunnskapsgrunnlag i arbeidet med kommunens vedtatte innsatsområder. Kommunen ville dessuten gjennom Nærmiljøprosjektet fremme og øke innbyggernes medvirkning og deltakelse i planprosessene. I prosjektplanens mål og rammer for Nærmiljøprosjektet ble det poengtert at: «Kommunen har et tverrsektorielt mål om å se nærmere på og få mer kunnskap om hvilke faktorer som fremmer helse, trivsel og livskvalitet. Arbeidet med å få til systematiske målingsverktøy, som også forankres i kommunens planarbeid, bør intensiveres.» Tjøme kommune hadde som mål at Nærmiljøprosjektet skulle bidra til:

- Økt trygghet, sikkerhet og livskvalitet for den enkelte og for lokalsamfunnet.
- Forebygge skader og ulykker, og fremme det forebyggende arbeid i kommunen.
- Etablere samarbeidsarenaer og øke befolkningens innflytelse i eget lokalmiljø og i kommunen som helhet.
- Etablere systematiske målingsverktøy som skulle forankres i kommunens planarbeid.

Styringsgruppen var identisk med rådmannens ledergruppe.

Styringsgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Rådmann • Kommunalsjef oppvekst og kultur • Kommunalsjef helse og velferd	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunalsjef plan, teknikk og miljø • Personalsjef • Økonomisjef

Prosjektgruppen besto av:

Prosjektgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Folkehelsekoordinator – prosjektleder • Leder for areal, plan og miljø	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunelege • Kultursjef

Gjennomføringen av Nærmiljøprosjektet i Tjøme kommune var basert på samarbeid med en lang rekke interne og eksterne samarbeidspartnere.

Interne og eksterne samarbeidspartnere	
<ul style="list-style-type: none"> • Areal-, plan- og miljøavdeling • Nærings- og utviklingssjef • SLT Koordinator • Barne- og ungdomsskoler • Kulturavdelingen • Frivillighetssentral • Helse- og velferd (NAV Tjøme/Tjøme sykehjem) • Hovedutvalg Levekår 	<ul style="list-style-type: none"> • Eldrerådet • Ungdomsrådet • Innbyggere • Velforeninger • Pensjonistforeningen • Frivillige lag og foreninger • Skadeforebyggende forum • Cititek

Utvalgte nærmiljøområder for prosjektet

For Tjøme kommune ble hele kommunen, og ikke spesielle nærmiljøområder, valgt for gjennomføring av medvirkningsmetodene i Nærmiljøprosjektet. De nær 400 personene som deltok i medvirkningsmetodene var i alderen 6 – 90 år, kom fra hele kommunen og representerte de fleste av kommunens nærmiljøområder. Målgruppene var familier, naboer, skoler, barne- og ungdomsklubber, pensjonister, eldreråd, ungdomsråd, arbeidsplasser, velforeninger, lag og foreninger, m.fl.

Medvirkningsmetoder brukt i Tjøme kommune – gjennomføring og resultater

Tjøme valgte medvirkningsmetodene:

- Gjestebud
- Risikorydding/trygghetsvandring

En viktig faktor for rekruttering av deltakere var å informere om medvirkningsmetoden, hvorfor kommunen var interessert i innbyggernes meninger og innspill, og hva innspillene skulle brukes til. Prosjektgruppen mente at det var viktig at de som ble invitert til å delta i medvirkningsmetodene fikk god informasjon om hva de ble invitert til, og at forventninger om hva og på hvilken måte de kunne medvirke til utvikling av kommunen og nærmiljøområdene hvor de bodde, ble avklart på forhånd. Informasjon om Nærmiljøprosjektet og medvirkningsmetodene, rekruttering og involvering av innbyggere foregikk på forskjellige måter:

- Lokalavisen lagde sak om Nærmiljøprosjektet og medvirkningsmetoden gjestebud.
- Informasjon ble lagt ut på internett og kommunens intranett- og facebook-side.
- Prosjektgruppen gjennomførte oppsøkende virksomhet med informasjon til enkeltpersoner, elevråd, velforeninger, pensjonistgrupper, biblioteket og arbeidsplasser.
- Prosjektgruppen holdt stand i sentrum på Tjømedagen.

- Prosjektgruppen inviterte seg selv til ulike velforeningers årsmøter, o.a. for å informere om prosjektet.
- Brukte spørreskjema – digitalt og i papirversjon for gjennomføring av gjestebud.

Gjestebud

En ekstern konsulent med erfaring fra bruk av Gjestebud som metode ble innleid for å gi prosjektgruppen opplæring om og bistand i planlegging av medvirkningsmetoden gjestebud. Informasjon om gjestebud som metode ble lagt ut på Tjøme kommunes nettsider, og gjestebudene ble gjennomført i ulike varianter og i tre omganger.

Gjestebud I ble gjennomført i perioden september – oktober 2016. Fokus for dette gjestebudet var trivsel og trygghet i nærmiljø, og gjaldt både nærmiljøområdene hvor deltakerne bodde og kommunen som helhet. 282 personer deltok på til sammen 63 gjestebud. 50 gjestebud ble gjennomført med barn og unge i alderen 8 – 15 år, og 13 gjestebud ble gjennomført med voksne. Gjestebudene med barn og unge foregikk på skolen i skoletiden, mens gjestebud med voksne deltakere ble avholdt hjemme hos folk og på arbeidsplasser. Deltakerne på gjestebud I ble bedt om å besvare følgende spørsmål:

- 1) Nærmiljøet – det området der du bor:
  - a. Hva er viktig for at du skal trives i ditt nærmiljø?
  - b. Hva er det i ditt nærmiljø som gjør at du opplever det som godt?
  - c. Hva er det i ditt nærmiljø som gjør at du opplever det som mindre bra?
- 2) Tjøme kommune:
  - a. Tjøme kommunes motto er: «Tjøme – en god kommune å leve i» Hvordan opplever du at det stemmer for deg?
  - b. Hvilke forhold er viktige for deg for at du skal trives i kommunen?
  - c. Hvilke forhold skal ligge til grunn for at du skal føle deg trygg i kommunen?
- 3) Erfaringer fra gjestebudet:
  - a. Hva fungerte bra?
  - b. Tips til endringer?

Svarene fra gjestebud I ble analysert og dannet grunnlag for planlegging, organisering og gjennomføring av gjestebud II, inkludert hvordan utvelgelse av deltakere skulle foregå.

Gjestebud II ble gjennomført i perioden februar – mai 2017. 55 personer i alderen 16 – 90 år deltok. Antall deltakere var muligens noe høyere, men ikke alle hadde skrevet hvor mange som deltok på hvert gjestebud. Intensjonen med gjestebud II var å utdype resultatene fra gjestebud I, og fokus var å fjerne risikofaktorer og belyse hva som konkret kunne bidra til økt trygghet, trivsel og livskvalitet.

Deltakerne på gjestebud II ble bedt om å besvare følgende spørsmål, enten med det digitale verktøyet «survey monkey»/«questback» eller i papirversjon:

- 1) Tenk dere at året er 2024; det har flyttet mange barnefamilier til Tjøme.
  - a. Hva er gjort og hva er årsaken til at Tjøme er blitt et attraktivt sted å bo?
- 2) Tenk dere at året er 2024; nærmiljøet med møteplasser yrer av liv, og oppleves som en god sosial arena for inkludering, sosial blomstring og aktiviteter – og dere bruker møteplassen.
  - a. Hva har skjedd og hva er gjort for å oppnå endringer?
  - b. Hva skal til for aktivt bruk og eierfølelse til møteplassen?
- 3) Tenk dere at året er 2024. Sentrum yrer av liv, og sentrum oppleves som en «idyll».
  - a. Hva har skjedd og hva er gjort for å oppnå endringen?
  - b. Dere bruker sentrum til mye. Hvorfor bruker dere sentrum mer?
  - c. Hvilke kvaliteter og aktiviteter beriker hverdagslivet deres ved de endringer som er gjort?
- 4) Er det noe risiko i ditt nærmiljø der du bor og i tilfelle hvilke?
  - a. Hva kan gjøres med det?
- 5) Erfaring fra deltakelse i Gjestebudet

Gjestebud III ble gjennomført i perioden mai – juni 2017 på oppfordring fra rådmannens ledergruppe som ønsket å gjennomføre en medvirkningsundersøkelse om nytt sentrumsbygg på Tjøme. I utgangspunktet ønsket prosjektgruppen å rekruttere fra et bredt lag av innbyggere, inkludert skolene, ungdom, ulike grupper lag og foreninger, pensjonister, o.a. Men på grunn av kort tid til planlegging og gjennomføring, ble dette ikke mulig. Det ble da bestemt å gjennomføre gjestebud III på arenaer hvor man visste at folk ville møtes naturlig i tilknytning til aktiviteter en lørdag formiddag. Valget falt på biblioteket og på Tjøme sentrum på Tjømedagen hvor prosjektgruppen hadde en stand for å promotere Nærmiljøprosjektet og deltakelse i gjestebudet. Gjestebud III ble gjennomført i grupper av besøkende på biblioteket med sammensetning av folk i ulike aldre. Totalt 55 deltakere i alderen 6 – 75 år deltok på gjestebud III. De ble bedt om å besvare følgende spørsmål:

- 1) Beskriv framtidens bibliotek på Tjøme.
- 2) Aktivitetshus/flerbrukshus: Tjømes innbyggere driver med mange ulike aktiviteter. Vi har mange lokaler og uteområder som brukes til treff, møter, øvelser, arrangementer og andre aktiviteter.
  - a. Mener du at det er behov for noe mer? Beskriv hva og for hvem.

Resultater gjestebud

Alle svar fra gjestebudene ble analysert. Uavhengig av om det var voksne eller barn som besvarte spørsmålene, viste resultatene fra analysen at mange opplevde utrygghet visse steder i kommunen.

Utryggheten var knyttet til narkomane og fulle folk, ikke-tilstedeværende politi, mørke hus, manglende gatebelysning, usikre skoleveier, etc. Ellers viste svarene at innbyggerne i noen grad opplevde manglende samhold og inkludering i nærmiljøet, at det bor mange eldre mennesker i kommunen, men for få ungdommer.

Det pekes også på utfordringer knyttet til miljø og klima med forurensing og forsøpling. Innbyggerne setter pris på de flotte naturområdene på Tjøme som eksempelvis Verdens ende, Moutmarka og Mostrand. Men også her opplevde de utfordringer med forsøpling og dårlig skjøtsel, i tillegg til opplevelsen av å bli fortrent av et stort antall turister som besøker disse stedene. Konsekvensen var at det ikke lenger ble attraktivt for innbyggerne å bruke disse områdene til fysisk aktivitet, hygge og rekreasjon. På skolene opplevde elever utfordringer med mobbing, skolebygninger med muggsopp, narkotika på ungdomsskolen, strenge og urettferdige lærere, for lite gym og manglende mulighet eller for få aktivitetstilbud i friminuttene.

Funnene viser også hva deltakerne mener kan bidra til trivsel og livskvalitet i kommunen. Dette omhandler fellesskap, gode naturopplevelser, trygghet og boforhold. Eksempler på uttalelser knyttet til fellesskap er møte-/lekeplasser for treff, samtaler og aktiviteter i nærmiljøet, vennskap, godt naboskap, være på hils med alle i nærmiljøet, raushet og at alle tar ansvar for at det ser pent ut i nærmiljøområdet. Om gode naturopplevelser nevnes nærhet til natur, stier og sjø, gjerne med grillplasser. Uttalelser om trygghet er eksempelvis knyttet til gode oppvekstvilkår for barn og unge, servicetilbud i nærmiljøet (butikker, kollektivtilbud med hyppigere bussavganger, o.a.), gode offentlige tjenestetilbud (eldre, o.a.), ha en jobb (gjerne på Tjøme), lys på gangveier, busslommer og stier, samt tiltak for bedring av trafikkforhold (gi forrang til folk og nærmiljøaktiviteter framfor biler), rusmisbruk og kriminalitet. Om boforhold nevnes for eksempel rimelige boliger og at boliger bør forbeholdes unge og barnefamilier for å øke andelen barn og unge i flere av nærmiljøområdene i kommunen. For økt trivsel i sentrum nevnes flere benker, mer beplantning, sykkelstativer, fjerne parkering bortsett fra til handicappede, og at butikkene går sammen om å lage fellesarrangementer som torgdager og julemarked.

Risikorydding/trygghetsvandring

På grunnlag av resultatene fra gjestebud I og II, ble to risikoryddinger/trygghetsvandringer gjennomført på to av kommunens strender juni 2017. Skadeforebyggende forum bisto prosjektgruppen både med informasjon om risikorydding/trygghetsvandring og som sparringspartner for hvordan prosjektgruppen kunne jobbe målrettet med gjennomføring av metoden. To velforeninger med tilknytning til nærmiljøområdene hvor strendene er, deltok på vandringene sammen med prosjektmedarbeiderne. Resultatene fra disse vandringene som viste mangler og behov på de to strendene, ble sendt til kommunens driftsavdeling (se beskrivelse av tiltak).

Deltakernes vurdering av medvirkningsmetoden gjestebud

Tilbakemeldingene viste at deltakerne i Gjestebud I hadde stort engasjement. De ga tilbakemelding om at det var fint å diskutere et felles tema og høre om andres meninger og erfaringer om noe som angikk dem alle, både i nærmiljøområdet de bodde og i kommunen som helhet. Deltakerne opplevde gjestebudet som hyggelig, inspirerende og engasjerende, og at stemningen var avslappet. Deltakerne mente at gjestebud var en egnet uformell arena hvor deltakerne kunne ta opp saker de var opptatt av, og som ga alle mulighet til å si sitt og gi uttrykk for sine idéer og innspill – stemmer som de mente ellers ikke kom fram. Deltakerne rapporterte at alle turte å si noe, og at gjestebudet ga stort rom for kreativitet og mulighet for å gå dypt inn på hvert tema. Samtidig ga deltakerne tilbakemelding om at de opplevde gjestebudet som litt upersonlig. Dessuten sa de at folk sier mer enn de skriver som svar på spørsmålene, og at det er lett å prate seg bort og i munnen på hverandre. Derfor mente noen at det burde vært satt av mer tid til gjennomføring. Dette fordi de hadde mer på hjertet enn de hadde forventet. Som alternativer til gjestebud foreslo noen dør til dør aktivitet eller sende spørsmål til alle husstander fordi mange ellers ikke ville få med seg at det ble gitt mulighet til medvirkning. Noen mente at nettbasert gjestebud var uhensiktsmessig, og at spørsmålene var for omfattende. Noen mente at undersøkelsen burde vært bedre tilpasset ungdom, og også tilpasset mobilbruk. Noen mente at ungdom på 17 år vanskelig kunne forestille seg hvordan stedet ville se ut om 7-8 år. Deltakerne ble ikke stilt spørsmål om hvorvidt de trodde at deres innspill ville bli hørt av kommunens administrasjon og politikere.

Tilbakemeldingene fra Gjestebud II var til dels ufullstendige. De fleste deltakerne/gruppene svarte ikke på alle spørsmålene, bortsett fra tre eller fire grupper som ga grundige besvarelser med mange forslag til konkrete tiltak.

I Gjestebud III ble deltakerne spurt om hvordan de opplevde å delta, men få svarte på dette. Ellers svarte deltakerne i gjestebud III at det skulle bli fint med nytt bibliotek og aktivitetshus, og noen få svarte at det var fint å bli spurt om å delta, og at det var fint å diskutere på tvers av alder.

Prosjektgruppens erfaringer med medvirkningsmetodene og gjennomføring av Nærmiljøprosjektet

Flere faktorer relatert til planlegging og gjennomføring av medvirkningsmetodene bidro til at prosjektgruppen opplevde at gruppen og gjennomføringen av Nærmiljøprosjektet fungerte godt. En viktig faktor var valg av prosjektmedarbeidere og bruk av tid til å komme fram til en hensiktsmessig sammensetningen av prosjektgruppen. Spesielt viktig var det å få med leder for areal, plan og miljøraker. Det gjorde at prosjektgruppen til enhver tid hadde full kontroll på når saker skulle opp i ulike utvalg og om viktige datoer for innlevering av materiale fra Nærmiljøprosjektet. En annen vesentlig faktor var at prosjektleder hadde avsatt tid til å drive prosjektet, noe som gjorde at

prosjektleder kunne følge opp saker og være deltakende på ulike arenaer. Viktig for gjennomføring av medvirkningsmetodene var bistand og hjelp til å planlegge gjennomføring av medvirkningsmetodene med ekstern konsulent fra Cititek og representant fra Skadeforebyggende forum, samt å bruke god tid til å gjøre seg kjent med medvirkningsmetodene. Når det gjaldt gjestebud erfarte prosjektgruppen at det var hensiktsmessig å la uenighet og forvirring om medvirkningsmetoden få lov til «å henge» litt og bruke tid til å diskutere fordeler og ulemper ved både medvirkningsmetodene og spørsmålene som skulle stilles til innbyggerne i gjestebudene. Prosjektgruppen mente det også var viktig å bruke god tid til å formulere spørsmål og til planlegging av presentasjonen av resultatene fra medvirkningsmetodene. Prosjektgruppen poengterte dessuten at det var viktig å overholde fastsatte tidsfrister.

Når det gjaldt rekruttering av deltakere til gjestebud, opplevde prosjektgruppen uventete resultater. De hadde ikke forventet at andelen barn og unge som deltok i gjestebud I skulle bli så høy som den ble, mens de trodde at andelen voksne deltakere ville vært høyere enn den i realiteten ble. For å rekruttere flere voksne deltakere til gjestebud II iverksatte prosjektgruppen derfor systematiske tiltak som oppsøkende virksomhet på arbeidsplasser, i forretninger, lokallag og foreninger.

Prosjektgruppens erfaring var at direkte kontakt med innbyggerne var den mest virkningsfulle måten å rekruttere deltakere til gjestebud. Da kunne deltakerne spørre og oppklare ting samtidig som informasjonen ble gitt. Å forklare, svare på spørsmål og snakke om hva deres svar skulle brukes til og hvordan gjennomføring skulle foregå, var verdifullt og ofte svært oppklarende for innbyggerne. Det var åpenbart at dette bidro til å øke interessen for deltakelse i gjestebud. Rekruttering til deltakelse på risikorydding/trygghetsvandring foregikk ved at prosjektgruppen tok initiativ overfor velforeningene og ba om å komme på velforeningenes styremøter for å informere om prosjektet. For de to velforeningene som viste størst interesse, gjennomførte prosjektgruppen flere møter.

Prosjektgruppen mente dessuten at det var avgjørende for opplevelse av reell innbyggermedvirkning at innbyggerne kunne gjenkjenne resultatene fra gjestebudene i planverk og tiltak. Prosjektgruppen var tilfreds med at alle milepæler og målsettinger for gjennomføring av gjestebudene og Nærmiljøprosjektet ble oppnådd ved prosjektslutt ved utgangen av 2017.

Prosjektgruppen erfarte at gjestebudene fungerte godt som medvirkningsmetode fordi den inviterer til samtale, diskusjon og å bli kjent. De mente at metoden oppfordrer til samhandling i små, trygge settinger, og som i svært liten grad ble påvirket av prosjektgruppemedarbeiderne. Prosjektgruppen mente at metoden oppfordrer til samarbeid, mange kommer til ordet og alle svar vektet like mye. Tilbakemeldinger viste at flere naboer hadde blitt bedre kjent med hverandre, og noen sa de hadde blitt mer bevisst forhold i sitt nærmiljø. Det at kommunen ønsket innbyggermedvirkning, samtidig som innspillene skulle innlemmes i kommuneplanens samfunnsdel, bidro til å skape forventninger

om, men også muligheter for medvirkning. Prosjektgruppen mente at medvirkningsmetodene representerer innbyggerdemokrati i praksis, og at det derfor i seg selv var et folkehelseiltak.

Prosjektgruppen erfarte at planlegging, rekruttering og gjennomføring av gjestebud I og II stort sett fungerte godt, men samtidig framhevet de at det å sende ut informasjon og invitasjon med mail, ble for defensivt. De burde heller ha gått mer aktivt ut til nærmiljøenes velforeninger og etablerte lag og foreninger på et tidligere tidspunkt enn de hadde gjort. Når det gjaldt gjestebud III opplevde prosjektgruppen et tidspress som medførte at de fikk dårlig tid til planlegging, rekruttering og gjennomføring. Prosjektgruppen ønsket i utgangspunktet, som i gjestebud I og II, å rekruttere bredt og involvere skolene, ungdom, pensjonister og ulike grupper, lag og foreninger o.a. Dette ble det ikke tid til, og de valgte da å gjennomføre alternative måter å rekruttere innbyggere på (på biblioteket og på stand i sentrum på Tjømedagen). I tillegg førte tidspresset til for dårlig tid til behandling av data. Derfor ble direkte sitat slik det ble skrevet av deltakerne, grovsortert og sendt inn som innspill til kommuneplanen.

Besvarelsene fra gjestebud I var svært utfyllende og ga et godt grunnlag for planlegging og gjennomføring av gjestebud II. På den måten holdt prosjektgruppen sitt løfte til deltakerne i gjestebud I om at de ville gå dypere inn i svarene deres og bruke det som grunnlag for gjennomføring av gjestebud II. Den digitale metoden «survey monkey»/«questback» passet dårlig som datainnsamlingsverktøy for innhenting av svar fra gjestebud II. En del gikk inn på nettlinken og svarte alene istedenfor i gruppe. Det var dessuten vanskelig å få utdypende svar ved bruk av denne metoden. Flere svarte kun på et eller to spørsmål, og noen mente de burde fått ja-/nei-spørsmål fordi det tok for mye tid å svare med setninger. Dermed fikk ikke prosjektgruppen så gode svar fra en del av deltakerne slik de i utgangspunktet hadde forventet. Prosjektgruppen fikk dessuten inn færre svar i gjestebud II enn i gjestebud I. De mente at dette delvis skyldtes at det hadde oppstått en viss tretthet på grunn av at metoden hadde blitt brukt tidligere om det samme temaet. Prosjektgruppen brukte også mye tid på å hente inn besvarelser og purre på svar fra gjestebud II.

Mye fungerte godt og hensiktsmessig etter intensjonen med Nærmiljøprosjektet. Samtidig opplevde prosjektgruppen at det tidvis kunne være vanskelig med forståelse hos kommunens ledelse til tross for et uttalt og vedtatt ønske fra kommunen om innbyggermedvirkning. Prosjektgruppen brukte derfor mye tid til å sikre at resultatene fra medvirkningsmetodene ble hensyntatt og brukt i tråd med den vedtatte intensjonen. Av den grunn vektla prosjektgruppen å gjøre et grundig arbeid med å formulere presentasjonen av resultatene, noe de mente var avgjørende for at resultatene kom med som vedlegg og dermed som innspill til kommuneplanens samfunnsdel, for både den «gamle» kommunen Tjøme og den nye kommunen Færder.

Gjennomføring av tiltak basert på kunnskap fra medvirkningsmetodene

Resultatene fra risikorydding/trygghetsvandring førte til at kommunens driftsavdeling kjøpte inn livbøyer og satte opp opplysningstavler om risiko på de to strendene. Det ble også satt ut søppeldunker for grillelementer og ryddet i beplantningen langs veien til strendene. I tillegg la driftsavdelingen ut en oversikt på kommunens nettside over tiltak de hadde gjort eller skulle gjøre på alle strendene i kommunen. Dataene fra gjestebudene resulterte også i utvikling og etablering av nye tilbud i fritidsklubbene høsten 2017.

Inkludering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i oversikter og planer – alene eller sammen med annen type kunnskap

Resultatet fra gjestebud I ble lagt fram som høringsvedlegg til kommuneplanens samfunnsdel for Tjøme 2016. Arbeidet med ny samfunnsdel i kommuneplanen som skulle gjelde for den nye Færder kommune, ble igangsatt før sammenslåingen trådte i kraft 1.januar 2018. Resultatene fra gjestebud I og II ble oversendt fellesnemda for planarbeid i første halvdel av 2017 slik at dette kunne integreres som høringsvedlegg i den nye samfunnsdelen i kommuneplanen for Færder.

På bakgrunn av dataene fra gjestebudene, ble prosjektgruppen invitert inn i forarbeidet sammen med kommunens planavdeling og arkitekt i forbindelse med etablering av en ny barnehage. I den ferdige planen ble det lagt inn trafikktiltak med en trafikkopplæringsløype i denne barnehagens uteområde. Prosjektgruppens kommentarer og innspill som var basert på resultatene fra gjestebudene, dannet derfor noe av grunnlaget for planleggingen av denne barnehagen.

Ungdataundersøkelsen ble brukt i kombinasjon med data fra deltakerne i gjestebud, blant annet i tilknytning til ungdommers erfaringer med fritid og møteplasser. Dette førte til endringer og tilskudd knyttet til kulturtilbudet i kommunen. Erfaringene fra Ungdataundersøkelsen og folkehelseprofilene fra Tjøme og Nøtterøy ble inkludert som viktig kunnskap og trendforståelse på skolene i kommunen og i virksomhet Kultur.

Tilbakemelding til deltakere og innbyggere

I august 2017 ble det avholdt åpent informasjonsmøte med innbyggerne i Nøtterøy og Tjøme. Her informerte planavdelingen som allerede da var etablert for den nye Færder kommune, om blant annet resultatene fra gjestebudene. I tillegg lagde lokalavisen en artikkel om resultatene og erfaringene fra gjestebudene. Dette var en oppfølging av en tidligere informasjonsartikkel lokalavisen lagde i sammenheng med rekruttering og oppstart av gjestebudene.

4.6 Tønsberg

Forankring og formål for Tønsberg kommunes deltakelse i Nærmiljøprosjektet

Med utgangspunkt i det overordnede målet for Nærmiljøprosjektet – gode nærmiljøer som fremmer folkehelse – ble følgende mål satt for Tønsberg kommune:

- Hovedformålet er å danne en nærmiljødemokratiordning som skal styrke oppvekstvilkårene for barn og unge. Dette kan være i form av fysisk aktivitet, opprustning av nærmiljøområder, sosialt nettverksarbeid og aktivitetstilbud. Livet mellom husene.
- God dialog og medbestemmelse fra lokalbefolkningen gjennom nærmiljøutvalgene. Gjennom nærmiljøutvalgene skal innbyggerne få en plattform for kommunikasjon, informasjon, medvirkning og inkludering som setter dem i stand til påvirke planprosesser.
- Kartlegging av nærmiljøområder med tanke på risikofaktorer som kan føre til skader og ulykker, og sette inn tiltak for å eliminere disse, samt styrke nærmiljøområdene med tanke på helsefremmende aktiviteter og stedsutvikling.

Tønsberg ønsket å se arbeidet i Nærmiljøprosjektet i forbindelse med oversiktsarbeidet⁹ og en rapport som var utarbeidet: «10 prinsipper for helsefremmende stedsutvikling i Tønsberg kommune». Rapporten ga grunnlag for prioriteringer for byutvikling sett i et folkehelseperspektiv, og kommunen ønsket derfor å bygge videre på dette arbeidet og se det i sammenheng med arbeidet tilknyttet Trygge lokalsamfunn. Hensikten var å skape en mer helhetlig oversikt og samkjøring av det helsefremmende arbeidet i kommunen. Prosjektet ble forankret i rådmannsgruppen med kommunaldirektør for barn og unge som ansvarlig leder.

Strategier Tønsberg kommune valgte for å nå målene, var et *kartleggingsløp* som besto av å prøve ut metoder for å framskaffe lokal kunnskap som kunne anvendes av kommunen i planlegging, og et *prosessløp* som besto av å prøve ut metoder som kunne fremme medvirkning inn mot kommunens plansystem. I tillegg til kartlegging av nærmiljøkvaliteter, ønsket Tønsberg kommune å opprette nærmiljøutvalg for å styrke innbyggermedvirkning og nærdemokrati. Dette var i tråd med Vestfold fylkeskommunes intensjon med Nærmiljøprosjektet i Vestfold.

Styringsgruppen for nærmiljøprosjektet i Tønsberg kommune var identisk med rådmannens ledergruppe og besto av:

Styringsgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> • Rådmann • Kommunaldirektør for oppvekst, kultur og folkehelse	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunaldirektør for helse og omsorg • Kommunaldirektør for tekniske tjenester

⁹ Kommunens oversikt over folkehelsen

Styringsgruppen ble ledet av kommunaldirektør for oppvekst, kultur og folkehelse. Styringsgruppen var viktig for å forankre prosjektet i den administrative ledelsen i kommunen. Styringsgruppen hadde ansvar for strategiske valg og sikre framdrift og måloppnåelse i prosjektet. Ut over dette var ikke styringsgruppen delaktig i den kontinuerlige driften av prosjektet.

Prosjektgruppen besto av:

Prosjektgruppens medlemmer	
<ul style="list-style-type: none"> Folkehelserådgiver – leder 2016-2017 (Virksomhet kultur, idrett og folkehelse) Rådgiver – leder fra 1.8.2017 (Virksomhet kultur, idrett og folkehelse) Planlegger (Kommuneutvikling – planavdeling) Driftsingeniør park (Bydrift) Seniorrådgiver (Rådmannens stab – kommunikasjonsavdeling) 	<ul style="list-style-type: none"> Leder (Rådmannens stab) Psykolog (Virksomhet helsetjeneste – tidligere avdeling lege og samfunnsmedisin) Seniorrådgiver (Virksomhet barn og unge) Arkitekt (Kommuneutvikling – planavdeling)

Prosjektgruppen hadde en bred og tverrsektoriell sammensetning og ble først ledet av folkehelserådgiver og senere av rådgiver fra virksomheten kultur, idrett og folkehelse.

Prosjektgruppen hadde ansvar for Nærmiljøprosjektets framdrift og måloppnåelse. Prosjektgruppen hadde flere både interne og eksterne samarbeidspartnere.

Interne og eksterne samarbeidspartnere	
<ul style="list-style-type: none"> Kommuneutvikling (planavdeling) Bydrift Kommunikasjonsavdelingen Kultur, idrett og folkehelse 	<ul style="list-style-type: none"> Velforeningene/nærmiljøutvalgene Ungdomsrådet Skadeforebyggende Forum Cititek

Utvalgte nærmiljøområder for prosjektet

De valgte nærmiljøområdene i Tønsberg kommune var Sem (Semsbyen), Stangåsen¹⁰ og Tønsberg sentrum (Sørbyen). De tre områdene ble valgt fordi disse, i sosioøkonomisk forstand, representerer ulike typer nærmiljøområder med ulik karakter. Semsbyen ligger få kilometer vest for Tønsberg

¹⁰ I følge Norges Kartverk og Sentralt stadnamnregister heter stedet Stangåsen uten s etter Stang. Derimot heter det Stangsåsen Velforening, så Stangsåsen blir nok brukt i dagligtale.

sentrum og er et tettsted med boliger, skole, handel, kontorer og bondegårder. Stangåsen ligger i Åsgårdstrand noen kilometer nordøst for Tønsberg sentrum med grense til Horten kommune. Stangåsen er et boligstrøk med nær tilknytning til strand- og badeplasser, og Åsgårdstrand som småby. Nærmiljøområdet i Tønsberg sentrum, Sørbyen, er et bymessig område i den sørlige delen av sentrum. Området har boliger, handel- og kontorvirksomhet, men er ikke det travleste sentrumsområdet. Sørbyen har mange fasiliteter som parkområder, bibliotek, svømmehall og nærhet til kanalen og båthavnen. Trafikkbelastningen er høy på grunn av gjennomgangstrafikk.

Velforeningene fra de respektive nærmiljøområdene fungerte som nærmiljøutvalg. For Semsbyen ble Nærmiljøprosjektet sett i sammenheng med mulighetsstudien og stedsutvikling på Sem.

Medvirkningsmetoder brukt i Tønsberg kommune – gjennomføring og resultater

Det ble bestemt at prosjektgruppen skulle kontakte Skadeforebyggende forum for å delta som pilotkommune i arbeidet med å utvikle en sjekklister for å forebygge skader og ulykker i kommunen. Aktiviteten skulle rettes inn mot kartlegging av nærmiljøer gjennom metoden *Risikorydding* med tanke på å identifisere særlige risikofaktorer og foreslå tiltak for å eliminere disse. Metoden er utviklet av Skadeforebyggende forum og dreier seg om å motivere idrettslag, eldresenter, skoler, borettslag, frivillige organisasjoner, etc. for å sette fokus på trygghet og sikkerhet i nærmiljøet. I kartleggingsarbeidet skulle arbeidsgruppene fra Trygge lokalsamfunn inneha en sentral rolle.

Som skissert i prosjektplanen for Nærmiljøprosjektet, valgte Tønsberg kommune å bruke Nærmiljøutvalg som arena for medvirkningsmetodene. Hensikten med å opprette Nærmiljøutvalg var å fremme medvirkningsprosesser og dialog mellom kommunen og lokalbefolkningen, og å gi Nærmiljøutvalgene bedre kunnskap og muligheter til å påvirke kommunens planprosesser. Forutsetningen for dette var å gi Nærmiljøutvalgene nødvendige verktøy for å styrke sitt eget nærmiljø på en positiv måte. Nærmiljøutvalgene ble etablert med utgangspunkt i de lokale velforeningene for Semsbyen, Stangåsen og Sørbyen, og fungerte som representanter for innbyggerne i de utvalgte nærmiljøområdene.

Medvirkningsarena og medvirkningsmetode i Tønsberg var:

- *Nærmiljøutvalg* (ad hoc – en arena som ble opprettet for gjennomføring av medvirkningsprosessene).
- *Risikorydding/trygghetsvandring* – ble planlagt, tilpasset og gjennomført i nært samarbeid med Skadeforebyggende forum.

Tønsberg kommune inngikk høsten 2016 intensjonsavtale med Skadeforebyggende forum om utvikling av Tønsberg som Trygt lokalsamfunn. I januar 2017 vedtok den kommunale styringsgruppen

i Trygge lokalsamfunn Trygghetsprofil for kommunen, sendte denne til Skadeforebyggende forum og søkte dermed om sertifisering som Trygt lokalsamfunn. Et av innsatsområdene i Tønsberg kommunes arbeid med Trygge lokalsamfunn er risikorydding slik det ble planlagt og gjennomført i Nærmiljøprosjektet. I dialogmøter med alle Tønsbergs velforeninger og Tønsberg kommune ble det orientert om medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring. Alle velforeningene ble oppfordret til å ta i bruk denne metoden og melde eventuelle funn til kommunen.

I løpet av sommeren 2016 etablerte prosjektgruppen et samarbeid med Stangåsen, Semsbyen og Sørbyen velforenings fellesråd for å lage prosjekt- og framdriftsplan for etablering av Nærmiljøutvalg og gjennomføring av medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring. Prosjektgruppen la stor vekt på å gi hensiktsmessig og tilstrekkelig informasjon om hva medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring var, og hva medvirkningsprosessen og resultatene fra dette skulle benyttes til. Nærmiljøutvalgene etablerte arbeidsgrupper og fikk ansvaret for selve gjennomføringen av medvirkningsprosessene i et nært samarbeid med prosjektgruppen.

Prosjektgruppen og nærmiljøutvalgene hadde et samarbeidsmøte med Skadeforebyggende forum i august 2016 for å avklare framdrift, mål, forventninger og arbeidsprosess for gjennomføring av risikoryddinger/trygghetsvandring. Det ble raskt klart at det var ønskelig å tilpasse metoden risikorydding/trygghetsvandring slik at den i størst mulig grad kunne bidra til kartlegging av alle typer nærmiljøkvaliteter/-faktorer. Risikofaktorer er en sentral del av nærmiljøkvaliteter/-faktorer, men i et folkehelseperspektiv må positive nærmiljøkvaliteter/-faktorer som eksempelvis trivsel, trygghet, møteplasser og steder for sosial og fysisk aktivitet, også inkluderes. Risikorydding som metode ble derfor videreutviklet og tilpasset Nærmiljøprosjektet og de aktuelle nærmiljøområdene i Tønsberg kommune.

Arbeidet som fulgte i perioden høsten 2016 til sommeren 2017, innebar utvikling av medvirkningsprosesser og utvikling av Nærmiljøutvalg i de utvalgte nærmiljøområdene. En sjekklister for kartlegging av nærmiljøområdene ble utviklet, etterfulgt av selve kartleggingen under risikoryddingen/trygghetsvandringene ved hjelp av denne sjekklisten. Målet for kartleggingen var å danne grunnlag for tiltak, enten umiddelbart eller integrert i kommunens planverk.

I nærmiljøområdene Sem og Stangåsen var det velforeningene som tok initiativ til å gjennomføre risikoryddingen/trygghetsvandringene. Disse ble gjennomført på kveldstid eller helg. På vandringen i Semsbyen deltok seks personer fra henholdsvis FAU, Semsløkka barnehage, Sem Handelsstandsforening, Sem Fysiologiske institutt, Sem Sanitetsforening og Sem velforening. I tillegg deltok rektor på Sem skole og to fra prosjektgruppen. Prosjektgruppen holdt dessuten en egen risikorydding/trygghetsvandring i den samme traséen noen dager senere for å gå gjennom funnene

fra nærmiljøutvalgets opprinnelige vandring. På Stangåsen deltok seks representanter fra velforeningen på risikoryddingen/trygghetsvandringen. Her gjennomførte prosjektgruppen en egen gjennomgang noen dager etter velforeningens initiativ sammen med representanter fra velforeningen for å se på funn i den opprinnelige risikoryddingen/trygghetsvandringen. Prosjektgruppen opplevde vandringene de foretok etter de opprinnelige vandringene som nyttige. Sammen med kunnskapen og funnene fra nærmiljøutvalgenes opprinnelige vandring, erfarte prosjektgruppen at de gjennom sine egne vandring fikk et ekstra blikk og grunnlag for nye og utvidete funn. På risikoryddingen/trygghetsvandringen i Sørbyen i sentrum deltok én representant fra Nærmiljøutvalget i tillegg til fem medlemmer av prosjektgruppen.

Deltakernes vurdering av medvirkningsmetoden

Representantene fra Sem velforening opplevde at flere som deltok fra nærmiljøet og som vanligvis ikke har så mye med velforeningen å gjøre, ble engasjert i risikoryddingen/trygghetsvandringen og i medvirkningsprosessene. Deltakerne syntes det var bra at kommunen ba velforeningene å samle mennesker de mente kunne bidra, både ildsjeler og andre ressurspersoner. De opplevde det positivt at de møtte instanser i kommunen som de ellers ikke hadde kontakt med, og at det å bli hørt og tatt på alvor av kommunens representanter var en positiv erfaring. Deltakerne syntes det var motiverende at prosjektmedarbeiderne og andre fra kommunen gikk samme runden etter at innbyggerne hadde gjennomført sin risikorydding/trygghetsvandring.

Deltakerne fra Stangåsen velforening opplevde at risikoryddingen/trygghetsvandringen var en velegnet medvirkningsmetode. Tilbakemeldingene fra de som deltok var meget positive, og deltakerne opplevde det som spennende å utvikle metodikken sammen med de andre velforeningene og kommunen. Deltakerne tok selv initiativet til å utvide metoden til en ressursvandring slik at også muligheter, og ikke bare risikofaktorer, ble fanget opp og kartlagt. Deltakerne hadde tro på denne formen for medvirkning fordi den åpner for tydelig og forutsigbar kartlegging, og ga mulighet for prioritering og planlegging. Deltakerne erfarte å ha et godt samarbeid med prosjektgruppen og kommunen. De hadde derfor tro på at deres innspill ville bli hørt. Representantene fra velforeningen opplevde det som krevende å skulle samle en bred gruppe innbyggere til risikoryddingen/trygghetsvandringen.

Det forelå ikke tilbakemeldinger fra Sørbyen Nærmiljøutvalg/velforening om deltakelse i Nærmiljøprosjektet og risikorydding/trygghetsvandring.

Prosjektgruppens erfaringer med medvirkningsmetodene og gjennomføring av Nærmiljøprosjektet

Prosjektgruppens tverrsektorielle sammensetning representerte en bredde i kunnskap og erfaring som var avgjørende for å sikre prosjektets måloppnåelse. Det tverrsektorielle samarbeidet fungerte

godt både innad i prosjektgruppen og i kommunen som helhet, ikke minst fordi kommunen som organisasjon allerede hadde et velfungerende tverrsektorielt samarbeidsklima. Særlig var de kommunale sektorene Kommuneutvikling (planavdeling), Bydrift, Kommunikasjonsavdelingen, og Kultur, idrett og folkehelse viktige i denne sammenhengen. Prosjektleder la derfor spesiell vekt på samarbeidet med disse. Nærmiljøprosjektet kunne derfor nyte godt av en åpen kommuneorganisasjon med god informasjonsflyt og kjennskap til ulike prosjekter på tvers av virksomheter og fagområder. I tillegg hadde kommunens folkehelsestovadgiver de senere år lagt ned en betydelig innsats i å løfte kommunens tverrsektorielle folkehelsearbeid. Prosjektgruppen mente dette la grunnlaget for og muliggjorde et godt samarbeidsklima på tvers av sektorer.

Prosjektgruppen hadde jevnlig møter. Spesielt viktige var prosjektoppstartsmøtet med planlegging av innhenting av kunnskapsgrunnlag, arbeidsmøtet for utvikling av metoden risikorydding, møter vedrørende gjennomføring av risikorydding/trygghetsvandring og arbeidsmøtet i etterkant for prioritering av funn fra risikoryddingen/trygghetsvandringene. I tillegg samarbeidet prosjektleder noen ganger med kun én eller noen av medlemmer av prosjektgruppen om mindre elementer ved prosjektet hvor det ikke var naturlig å involvere alle.

Bydrift og Bydrifts representant i prosjektgruppen deltok særlig aktivt i prosjektarbeidet og bidro med praktisk arbeid, blant annet som observatør i gjennomføring av metoden risikorydding/trygghetsvandring. Bydrift som kommunal virksomhet har blant annet ansvar for drift og vedlikehold av kommunale uteområder og for trafiksikkerhetsarbeidet i kommunen. På bakgrunn av ansvarsområdene var derfor Bydrift i stand til å håndtere mange av funnene som dukket opp gjennom risikoryddingen/trygghetsvandringene og iverksatte tiltak. Dette gjaldt både tilfeller av skade- og ulykkesrisiko, men også mindre tiltak for å tilrettelegge for trivsel, blant annet gjennom opparbeiding av sosiale møteplasser og tilrettelegging for ulike sosiale aktiviteter.

Kommunikasjonsavdelingen og kommunikasjonsavdelingens representant i prosjektgruppen bidro i hovedsak med å presentere prosjektet og prosjektets resultater på kommunens webside og på sosiale medier, og hadde ellers en viktig rolle i formidling av prosjektet til offentligheten.

Kommunikasjonsavdelingen har også god erfaring med innbyggerkontakt, noe som var et viktig kompetanseområde i medvirkningsprosessene.

Kommuneutvikling/planavdelingen og medlemmene i prosjektgruppen herfra var sentrale ettersom avdelingen har et bredt kunnskapsgrunnlag, utbredt erfaring med medvirkningsmetoder og et stort kontaktnett for slike medvirkningsprosesser. Samarbeidet mellom prosjektleder og kommuneutvikling/planavdeling var derfor viktig da erfaringene og resultatene fra medvirkningsprosessene skulle tilpasses og implementeres som tiltak i kommunale planer. Dette var spesielt viktig for Semsbyen. Samarbeidet mellom prosjektleder/prosjektgruppen og kommuneutvikling/planavdelingen medførte at Nærmiljøprosjektet i større grad ble involvert i

kommuneutviklings/planavdelingens egne prosjekter, og at disse ble sett i sammenheng med Nærmiljøprosjektet. Kommuneutvikling/planavdelingen var også sentral i arbeidet med å implementere metoden risikorydding/trygghetsvandring. Kunnskapsgrunnlaget derfra ble integrert i kommunale planer og styringsdokumenter. Virksomhet for kultur, idrett og folkehelse hadde prosjektlederansvar for Nærmiljøprosjektet og var for øvrig en viktig samarbeidspartner ved å bidra med viktig kompetanse innen virksomhetens fagområder.

Samarbeidet mellom prosjektgruppen og Nærmiljøutvalgene ble oppfattet som vellykket, men det oppsto også noen utfordringer. Samarbeidet med Nærmiljøutvalgene i Semsbyen og Stangåsen fungerte bra. Begge Nærmiljøutvalgene hadde god dialog med kommunens prosjektledelse underveis og deltok på prosjektmøter og arbeidsmøter. Disse Nærmiljøutvalgene arbeidet selvstendig med risikorydding/trygghetsvandring, men Nærmiljøutvalget på Stangåsen var i noe større grad enn Nærmiljøutvalget i Semsbyen, autonome i gjennomføringen av metoden. I begge tilfeller fulgte prosjektgruppen opp risikoryddingen/trygghetsvandringene ved selv å gjennomføre etterfølgende vandring sammen med en representant fra Nærmiljøutvalgene og med utgangspunkt i nærmiljøutvalgenes referater fra risikorydding/trygghetsvandringene. Begge Nærmiljøutvalgene deltok dessuten i arbeidsmøtet etter risikorydding/trygghetsvandring hvor aktuelle forslag til tiltak på bakgrunn av vandringene ble systematisert og rangert etter behovsprioritering.

Samarbeidet med Nærmiljøutvalget i Sørbyen, fungerte ikke optimalt. Representanter for velforeningen/Nærmiljøutvalget deltok på prosjektmøter og arbeidsmøter, men det viste seg imidlertid at det var vanskelig å skape interesse og engasjement for gjennomføring av risikorydding/trygghetsvandring internt i dette Nærmiljøutvalget. Prosjektgruppen fikk derfor en mer koordinerende rolle i gjennomføringen av metoden i sentrum enn i de to andre nærmiljøområdene. Prosjektgruppen inviterte til risikorydding/trygghetsvandring i Sørbyen og deltok selv på denne. Kun én representant fra Nærmiljøutvalget deltok, og prosjektgruppen innså at det ikke var et representativt utvalg for nærmiljøområdet innbyggere. Likevel førte gjennomføring av metoden til at en del risikofaktorer også i dette nærmiljøområdet ble utbedret av Bydrift i etterkant av vandringen. Årsak til at det ikke var så vellykket i Sørbyen, var åpenbart ikke bare manglende engasjement og interesse fra Nærmiljøutvalgets side. Prosjektgruppen innså i ettertid at også deres oppfølging av Nærmiljøutvalget burde ha vært bedre. Prosjektgruppen tilbød derfor å gi Nærmiljøutvalget ytterligere informasjon om prosjektet for på denne måten å gjøre et forsøk på å skape mer interesse. Men slike møter kom ikke i stand.

Prosjektgruppen erfarte at metoden risikorydding/trygghetsvandring i all hovedsak fungerte godt. Det samme gjaldt dialogen internt i prosjektgruppen, med fylkeskommunen og med Nærmiljøutvalgene. Prosjektgruppen mente at metoden var enkel å organisere, og at den ga konkrete og umiddelbare innspill som i mange tilfeller ble utbedret med hjelp av Bydrift, nærmest

umiddelbart eller i løpet av relativt kort tid. Prosjektgruppen så at suksesskriterier for vellykket gjennomføring skjedde når Nærmiljøutvalgene ble enige om tydelige avklaringer om metodens innhold i forkant av gjennomføringen. Avklaringene kunne for eksempel være valg av trasé for vandringen og at vandringen skulle være en konsentrert observasjon og kartlegging av nærmiljøkvaliteter, og ikke en ordinær spasertur i nærmiljøområdet. En vellykket vandring forutsatte også at funnene ble registrert, referatført og tilgjengeliggjort for deltakerne slik at de kunne se om egne innspill ble tatt med. Prosjektmedarbeidernes erfaring med kommunens eksisterende og gode tverrsektorielle samarbeidsklima, ga prosjektgruppen en oppfatning om at det ved etablering av framtidige tverrsektorielle prosjekter, slik som Nærmiljøprosjektet, ikke gjør det nødvendig å bygge nye tverrsektorielle samarbeidsnettverk for å oppnå et tilfredsstillende og godt samarbeid.

Prosjektgruppen erfarte også utfordringer. En av disse var knyttet til å gi Nærmiljøutvalgene tilstrekkelig forståelse for kommunale prosesser og at slike prosesser har en viss tidshorison. En annen utfordring var at prosjektgruppen gjerne skulle hatt økonomiske muligheter, til på noe kortere tid, å løfte fram og ferdigstille noen av forslagene til tiltak som framkom gjennom medvirkningsprosessene. En utfordring var det også å basere Nærmiljøutvalgene på eksisterende velforeninger fordi det varierer i hvor stor grad velforeningene har en tydelig og bred forankring i nærmiljøområdet. Generelt var prosjektgruppens inntrykk at velforeningene står sterkest i mer sosioøkonomisk sett ensrettede og små nærmiljøer. I erfaringen med gjennomføringen av Nærmiljøprosjektet antok prosjektgruppen at velforeningens forankring var sterkest på Stangåsen, noe mindre i Semsbyen og svakest i Sørbyen i sentrum. Prosjektgruppen understreket at dette kun var en antakelse og ikke basert på empiriske undersøkelser, men de mente at en slik forankring uansett vil være sentral for i hvor stor grad Nærmiljøutvalget/velforeningen klarer å informere og kommunisere om medvirkningsprosessene til de innbyggere i nærmiljøet som ikke direkte er involvert i Nærmiljøutvalget/velforeningen. Prosjektgruppen oppfordret Nærmiljøutvalgene å sikre en bredest mulig representasjon fra innbyggerne ved gjennomføring av medvirkningsmetoden, men overlot ansvaret for dette til Nærmiljøutvalgene som fungerte mer eller mindre autonomt. Prosjektgruppen antok at det ville vært mer hensiktsmessig enten å utvide representasjonen i selve gjennomføringen av medvirkningsmetoden eller benytte flere medvirkningsmetoder.

Prosjektgruppen poengterte at en medvirkningsmetode ikke kan brukes i et vakuum. Det betyr at slike metoder ikke kan brukes uten at det foreligger og tas i bruk forhåndskunnskaper om metoden(e), nærmiljøområdene og andre relevante elementer. Prosjektgruppen erfarte at medvirkningsprosesser er en dynamisk prosess som utspiller seg mellom flere parter og lett kan skape et på forhånd ikke-tilsiktet hendelsesforløp. Erfaringene viste at medvirkningsprosessen risikorydding/trygghetsvandring nødvendigvis ikke kunne gi svar på alle spørsmål som ble stilt. De

fikk også svar på spørsmål som ikke ble stilt, men som viste seg å være relevante for formålet med Nærmiljøprosjektet, nemlig å skape helsefremmende nærmiljøer. Et eksempel på dette var risikorydding/trygghetsvandring i nærmiljøområdet Semsbyen. Her erfarte prosjektgruppen at de i etterkant av selve medvirkningsmetoden kom fram til andre tiltak enn de som prosjektgruppen ønsket å vurdere, og som ikke direkte var fremme i selve vandringen. Ett av de foreslåtte hovedtiltakene i Semsbyen, utvikling av Laskenhavna til en sosial møteplass, kom nettopp fram som et ønske etter at representanten fra Bydrift gjennomførte en oppfølgende runde gjennom vandringstraséen. Velforeningen sluttet seg raskt til idéen og så at denne kunne fylle et behov som ble løftet fram under vandringen, men som ikke fullt og helt hadde funnet sin løsning da.

Prosjektgruppen hadde god erfaring med å benytte dataene fra risikorydding/trygghetsvandring i utvikling og gjennomføring av tiltak. Mindre foreslåtte tiltak som var et direkte resultat av trygghetsvandringen eller som framkom i dialog og etterarbeidet etter gjennomført trygghetsvandring, var hovedsakelig allerede håndtert og flere av tiltakene ble iverksatt. For å kunne realisere enkelte andre og større foreslåtte tiltak ble disse inkludert i igangsatte planprosesser knyttet til for eksempel anleggsplan, veiledende plan for offentlige rom på Sem og økonomiplanen.

Prosjektgruppens erfaringer ga grunnlag for å hevde at medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring er en god brukermedvirkningsmetode, men de poengterte at selve medvirkningsprosessen ikke bare omhandler selve gjennomføringen av metoden. I like stor grad viste gjennomføringen av Nærmiljøprosjektet at medvirkningsprosesser er dynamiske prosesser hvor dialogen og oppklaringen i etterkant av selve vandringen er viktige elementer i slike medvirkningsprosesser.

På bakgrunn av sine erfaringer fra Nærmiljøprosjektet, mente prosjektgruppen at følgende faktorer har avgjørende betydning for å lykkes:

- Et engasjert lokalmiljø og Nærmiljøutvalg (velforening).
- Tverrsektoriell forankring og samarbeid i kommunen i den operative deltakelsen i prosjektet.
- Avklaring av innhold i medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring, eksempelvis hvilken trasé som skal følges og hva en spesifikt og konkret skal se etter.
- God kommunikasjon og forståelse – internt i kommunen, internt i Nærmiljøutvalgene og mellom kommune og Nærmiljøutvalg.
- Realistiske forventninger til prosjektet og medvirkningsprosessen både fra Nærmiljøutvalg og kommune.
- Eierskap til prosjektet både tverrsektorielt i kommunen og i Nærmiljøutvalgene.
- Opplevelse av at prosjektet er hensiktsmessig og relevant for nærmiljøet.

- Tydelig kobling til planarbeid og samarbeid med planavdeling.

Prosjektgruppen mente at medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring – å kartlegge nærmiljøkvaliteter gjennom innbyggermedvirkning – etter formålet fungerte hensiktsmessig. I to av tre nærmiljøer ga medvirkningsprosessene både prosjektgruppen og Tønsberg kommune verdifulle innspill og relevante resultater som grunnlag for tiltak og kommunale planer. Prosjektgruppen mente derfor at risikorydding/trygghetsvandring i framtidige medvirkningsprosesser kan være en relevant medvirkningsmetode. Dette fordi metoden er relativt enkel å organisere og gjennomføre, og den gir umiddelbare og konkrete innspill til et konkret område som det er ønskelig å innhente kunnskap om. Metoden er fleksibel og lar seg lett tilpasse til ulike formål, og prosjektgruppen mente at metoden kan være hensiktsmessig og fungere godt for eksempel i borettslag, i et avgrenset område eller utført av Nærmiljøutvalg i større områder. De mente videre at metoden kan fungere både i offentlig og privat regi.

Prosjektgruppen mente at den viktigste faktoren som lettet integrering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i planer, var god kommunikasjon og dialog mellom kommunens etater og et utbredt tverrsektorielt samarbeid mellom etater på tvers av kommunale virksomhetsområder. De mente at en viss organisatorisk avstand ikke var et avgjørende hinder for relevant utveksling av erfaring og et godt samarbeid fordi det fantes en rekke treffpunkter – formelle og uformelle – som bidro til at samarbeidet og utveksling av idéer og arbeidsmetoder likevel fungerte godt. Eksempelvis inviterte kommunens planavdeling folkehelserådgiveren og andre ansatte i virksomhet kultur, idrett og folkehelse til samarbeid i plansaker som omhandlet utvikling av nærmiljøer, områdeplaner og designveiledere for disse. Slik kunne prosjektleder dele erfaringene fra medvirkningsmetodene brukt i Nærmiljøprosjektet både i Tønsberg og andre Vestfoldkommuner. Blant annet ble medvirkningsmetoden gjestebud (som ikke ble brukt i Tønsberg, men andre Vestfoldkommuner) benyttet av seksjon for kommuneutvikling i et fortettingsprosjekt i villaområder i Tønsberg. At seksjon for kommuneutvikling i Tønsberg kommune tok denne medvirkningsmetoden i bruk opplevde prosjektgruppen som et eksempel på god informasjonsflyt mellom etatene, og at Nærmiljøprosjektet i seg selv ga informasjon om ulike former for relevante medvirkningsmetoder til aktuelle grupper og etater. Samtidig understreket prosjektgruppen at seksjon for kommuneutvikling også på selvstendig grunnlag var aktive i å tilegne seg kunnskap om ulike medvirkningsmetoder. Men det at medvirkningsmetodene i Nærmiljøprosjektet var enkle, forståelige og ga tydelige tilbakemeldinger fra innbyggerne, bidro i vesentlig grad til at kunnskapen fra medvirkningsmetodene ble tatt i bruk og inkludert i videre planprosesser.

Gjennomføring av tiltak basert på kunnskap fra medvirkningsmetodene

Kartleggingen som ble gjennomført under trygghetsvandringene i de utvalgte nærmiljøområdene Sørbyen, Semsbyen og Stangåsen, avdekket behov for større og mindre tiltak. Flere mindre tiltak ble iverksatt nærmest umiddelbart fordi kommunens tekniske avdeling – Bydrift – hadde mulighet til å håndtere enklere tiltak innenfor den daglige driften. Disse tiltakene ble derfor raskt gjennomført uten særlig tilrettelegging eller planlegging, og omfattet blant annet opprydding og istandsetting av sosiale møteplasser, samt fjerning av hindre og potensielle risikofaktorer der folk ferdes. Større tiltak ble planlagt gjennomført på senere tidspunkt. De gjennomførte tiltakene samsvarte i hovedsak med innbyggernes opprinnelige ønsker, og nevneverdige justeringer ble ikke nødvendig fordi innbyggere og kommunens tekniske avdeling sammen kom fram til hvordan tiltakene konkret kunne utformes på en hensiktsmessig måte.

Inkludering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i oversikter og planer – alene eller sammen med annen type kunnskap

Kunnskapen fra medvirkningsmetoden i Nærmiljøprosjektet ble i utgangspunktet i liten grad integrert i kommunens planer og i oversiktsdokumentet eller kommunens oversikt over folkehelsen. Unntaket var at enkelte større foreslåtte tiltak ble spilt inn til økonomi- og anleggsplan. Et eksempel er utviklingen av Laskenhavna som nærmiljøpark og sosial møteplass i Semsbyen, som ble spilt inn i anleggsplanen slik at kommunen kunne søke om spillemidler til dette anlegget. På bakgrunn av Nærmiljøprosjektet utarbeidet Tønsberg kommune også en designveileder og plan for utvikling av offentlige gater og plasser i Semsbyen. I dette arbeidet ble kunnskapen fra medvirkningsprosessene i Semsbyen i stor grad benyttet.

Forhold som i noen grad kunne sies å hemme integreringen av kunnskap fra medvirkningsmetodene, var at prosjektleder for nærmiljøprosjektet tilhørte et annet virksomhets- eller kommunalsjefområde enn planavdelingen og seksjon for kommuneutvikling. Selv om det tverrsektorielle samarbeidet i det store og hele fungerte godt, ga likevel den organisatoriske avstanden en viss begrensning for daglig samarbeid og integrering av prosjektgruppens kunnskap og erfaringer fra nærmiljøprosjektet til planarbeidet. På bakgrunn av denne erfaringen ble det i forbindelse med utviklingsarbeidet for kommunesammenslåingen av Tønsberg og Re kommuner i 2020, planlagt å plassere folkehelsearbeidet under samme kommunalsjefsområde som planavdelingen. Dette anså prosjektleder for Nærmiljøprosjektet som en fordel for samarbeidet.

Den 15. november 2017 ble det arrangert en Site Visit i Tønsberg i forbindelse med sertifiseringsprosessen mot et Trygt lokalsamfunn. På oppfordring fra sertifisørene avholdt prosjektgruppen et møte med kommunale og private aktører som deltok i risikorydding/trygghetsvandring i Semsbyen. På dette møtet ble det poengtert at selv om Trygge

lokalsamfunns hovedfokus ligger i det skade- og ulykkesforebyggende arbeidet, er medvirkningsprosesser som del av Trygge lokalsamfunn ikke utelukkende relatert til faktorer som skaper risiko for ulykker og skader. Det var derfor viktig å tydeliggjøre at Tønsberg kommune også relatert til det helsefremmende perspektivet tar innbyggermedvirkning på alvor, og at innbyggerne skal ha innflytelse i kommunale prosesser.

Tilbakemelding til deltakere og innbyggere

Tilbakemeldinger til deltakerne i Nærmiljøutvalgene/velforeningene ble gitt i form av referater fra risikoryddingen, prosjektmøter og arbeidsmøter. Men det ble ikke laget en egen plan eller rutine for tilbakemeldinger. Tilbakemeldinger foregikk primært gjennom direkte kontakt og dialog mellom representanter fra Nærmiljøutvalgene og prosjektgruppen. På Semsbyen og Stangåsen var prosjektgruppens primærkontakt hovedsakelig leder for velforeningene som orienterte de øvrige medlemmene i Nærmiljøutvalgene om planlagte tiltak og tiltak som var gjennomført som følge av risikoryddingen/trygghetsvandringene og Nærmiljøprosjektet.

Innbyggere i Tønsberg som helhet fikk begrenset informasjon om Nærmiljøprosjektet gjennom kommunens webside og facebook-side. I hovedsak var det innbyggerne i de utvalgte nærmiljøområdene som fikk tilbakemeldinger og informasjon om resultatene fra medvirkningsprosessene og prosessene som fulgte. Informasjonen ble primært gitt i form av prosjektbeskrivelser, møter som omhandlet Nærmiljøprosjektet, og referater og annen informasjon knyttet til prosjektets framdrift og måloppnåelse. Prosjektgruppen deltok på enkelte av Nærmiljøutvalgenes arrangementer for å informere om Nærmiljøprosjektet og risikoryddingen/trygghetsvandringene, og på Semsdagen i juni 2017. Utover dette ga prosjektgruppen generelle orienteringer om Nærmiljøprosjektet på informasjonsmøter med alle velforeninger i Tønsberg.

Nærmiljøutvalgene hadde hovedansvaret for å informere Nærmiljøutvalgets medlemmer og øvrige innbyggere i nærmiljøområdet. Informasjon ble gitt på møter i velforeningen, sammenkomster og arrangementer, sendt på e-post eller gjennom sosiale medier/websider. Omfanget av denne typen informasjon varierte mellom de tre Nærmiljøutvalgene, men var sannsynligvis størst i Stangåsen og Semsbyen velforeninger hvor engasjementet i Nærmiljøprosjektet var størst.

5.0 Drøfting

Som forrige kapittel viser, har det foregått et stort og grundig arbeid i prosjektkommunene i Vestfold med planlegging og gjennomføring av Nærmiljøprosjektet. I dette kapitlet drøftes erfaringer med og forhold knyttet til medvirkningsprosessene og -metodene, implementering av kunnskap fra medvirkningsmetodene i folkehelseoversikter, kommunalt planverk og tiltak, internt og eksternt samarbeid på ulike nivåer, samt kompetanseoppbyggingen som har foregått underveis i prosjektet.

5.1 Erfaringer med medvirkningsprosessene

Det er mange aspekter ved medvirkningsmetodene og -prosessene som er gjennomført i Nærmiljøprosjektet som kan være relevante å drøfte. Fordi det ikke er mulig å dekke alle forhold, er noen spesielt interessante områder og funn fra Nærmiljøprosjektet i Vestfold valgt ut.

Rekrutteringsprosessenes betydning for deltakelse og representativitet

Rekruttering framstår som et sentralt punkt fordi en gjennom rekrutteringen skal sikre et tilstrekkelig antall deltakere, og deltakere som skal være representative for målgruppen de utgår fra. I mange medvirkningsprosesser er manglende representativitet en utfordring, og faren er at bare noen stemmer blir hørt og hensyntatt [8, 9, 14]. Deltakelsen er ofte høyest blant de mer ressurssterke i befolkningen. Disse har gjerne høyere utdanning og god inntekt, er godt voksne, gode til å snakke for seg og er engasjerte på mange områder. Det ser ut til at det er spesielt vanskelig å rekruttere hjemmeboende eldre, ungdommer, mennesker med sosiale problemer og innvandrere. Det viser seg også at barrierer for deltakelse generelt øker med alderen og er større hos kvinner enn menn (25). I varierende grad har nok disse faktorene påvirket rekrutteringsprosessene i Vestfold, men siden slike forhold ikke er kartlagt, er det vanskelig å si noe presist om dette.

Evalueringen viser at alle prosjektkommunene i Vestfold gjorde et grundig rekrutteringsarbeid. Innsatsen fra prosjektmedarbeiderne var høy, og de tok mange grep for å rekruttere deltakere og for å oppnå representativitet. Generelt sett foregikk rekruttering av deltakere i Vestfold på hensiktsmessige måter, og kommunene lyktes i relativ stor grad å rekruttere tilstrekkelig antall deltakere til de ulike medvirkningsprosessene. Det var stor aldersspredning med deltakere fra 6 til 90 år, og deltakerne representerte barn og unge inkludert unge med erfaringer med rus og/eller psykiske lidelser, kvinner, menn, innvandrere og studenter. Det som var spesielt positivt, var at kommunene i stor grad lyktes med å rekruttere mange barn og unge i kommunene hvor de var en målgruppe.

Prosjektmedarbeiderne mente at en bør sikre bredest mulig representasjon i gjennomføring av medvirkningsmetoder, og at et grundig arbeid må gjøres for å rekruttere bredt og sikre deltakelse fra mange ulike målgrupper. Et eksempel er Tjøme hvor det deltok flere hundre innbyggere i alle aldre.

Her nådde de bredt ut og sikret sannsynligvis god representativitet gjennom det. Til det første gjestebudet rekrutterte de tilsammen 282 personer som deltok i totalt 63 gjestebud – 50 gjestebud med barn og unge i alderen 8 – 15 år og 13 gjestebud med voksne. Da de opplevde utfordringer med å rekruttere nok voksne deltakere til det andre gjestebudet, iverksatte de umiddelbart systematiske tiltak på flere arenaer for å rekruttere flere deltakere.

Samtidig var det eksempler på at rekrutteringen kunne være utfordrende. Både prosjektmedarbeiderne og deltakerne – barn, unge og voksne – påpekte at det hadde vært en svikt i rekrutteringsprosessene. Dette så ut til å være særlig relatert til informasjon om medvirkningsmetodene, men også tidspunkt for gjennomføring av dem. Det viste seg at gjennomføring av medvirkningsprosessene i perioder hvor mye annet skjedde, som førjulstid og tid for eksamen og klassesetter, var svært ugunstig for rekrutteringen. Det samme gjaldt rekruttering tett opp mot gjennomføring av medvirkningsmetodene. Resultatet av svikt i rekrutteringsopplegget av ulike årsaker, var få deltakere på noen av medvirkningsarenaene. Enkelte skoleelever syntes de var for få med i prosessene, noen gjestebud hadde få deltakere og på noen åpne informasjonsmøter var det relativt få framkomte. Erfaringsmessig vil åpne folkemøter trekke til seg noen målgrupper, men ikke andre. Derfor vil det ofte være hensiktsmessig å anvende flere metoder og ulike arenaer for å sikre representativitet og for å nå så mange deltakere som mulig [9], og det ble det tatt hensyn til i prosjektkommunene. Samtidig kan ulike arenaer for medvirkningsprosesser være ekskluderende eller inkluderende, eller appellere ulikt, for ulike grupper, og kan dermed være en utfordring for rekruttering [7]. I Færder, hvor relativt få i befolkningen fulgte kommunens hjemmeside, erfarte de at rekruttering gjennom hjemmesiden ikke fungerte godt. I Tønsberg erfarte prosjektgruppen i et tilfelle at det kan være utfordrende å basere etablering av (ad-hoc) nærmiljøutvalg på eksisterende velforeninger, fordi det varierer i hvor stor grad velforeningene har en tydelig og bred forankring i nærmiljøområdet.

Tidligere forskning viser at tydelig informasjon i forkant av medvirkningsprosesser om formålet, medvirkningsopplegget, tidsrammen for medvirkningsprosessen, hvordan innspill vil følges opp videre og påvirkningsmulighetene, har stor betydning for rekruttering [7, 8, 9]. Folk vil lettere motiveres til å delta dersom temaet som skal behandles er konkret og avgrenset, at det oppleves meningsfullt å delta, at tidsperspektivet ikke er for langt og at man føler seg berørt [9, 11]. I de fleste tilfeller lyktes prosjektmedarbeiderne i Vestfold å formidle konkret og hensiktsmessig informasjon til innbyggerne. Eksempelvis i Sandefjord gjorde de et grundig forarbeid med rekrutteringsprosessen. Et av flere eksempler er de Åpne barnehagene, hvor de gjennom en nøye planlagt og gjennomført informasjonsprosess lyktes med å rekruttere de aller fleste foreldrene som var tilstede da medvirkningsmetoden ble gjennomført. Det samme i Horten hvor de gjennomførte informasjons- og

dialogmøter på flere arenaer for å informere bredt i befolkningen i Åsgårdstrand. Andre steder var det derimot i noen tilfeller utfordrende å nå ut med tilstrekkelig informasjon og å skape engasjement hos målgruppen(e) de ønsket å rekruttere fra. I Larvik opplevde de i et par tilfeller at misforståelser førte til utsettelse, og at barn fra andre nærmiljøområder enn de utvalgte, ble rekruttert til deltakelse. På Borre i Horten mente noen deltakere at informasjonen ikke hadde vært tilstrekkelig omfattende, og at prosjektgruppen burde ha tatt i bruk flere forskjellige informasjonskanaler. I Tønsberg erfarte de svært lav innbyggerdeltakelse i ett av de utvalgte nærmiljøene.

Prosjektmedarbeiderne mente årsaken var for dårlig informasjon, at informasjonen ikke helt traff dem de ønsket å rekruttere, og at deres egen innsats i rekrutteringsprosessen hadde vært for lav.

Andre aspekter gjør seg også gjeldende i rekrutteringsprosesser. I forbindelse med deltakelse i nærmiljø og lokalsamfunn omtaler Green et al (14) «loners» og «isolates» – de ensomme og de som isolerer seg. Disse kan være ekstra vanskelig å rekruttere til deltakelse i nærmiljøet. For å rekruttere og få dem – og andre enkeltindivider eller grupper som er spesielt vanskelige å rekruttere – i tale, kan det være nyttig å oppsøke dem på deres eksisterende arenaer. Litteraturen viser at målrettet, direkte og personlig invitasjon lettere kan motivere til deltakelse [7]. Erfaringene fra Nærmiljøprosjektet og fra andre medvirkningsprosesser viser at denne rekrutteringsstrategien fungerer godt for mindre medvirkningsarenaer, som for eksempel gjestebud hvor en oftest henvender seg direkte til gjestebudverter [24]. Til tross for at målrettet, direkte og personlig invitasjon ikke var den hyppigst brukte rekrutteringsstrategien i Nærmiljøprosjektet i Vestfold, ble den opplevd som spesielt vellykket i de tilfellene den ble anvendt. Dette understreket både deltakere og prosjektmedarbeidere.

En samlet vurdering på bakgrunn av erfaringer fra Nærmiljøprosjektet tilsier at tilstrekkelig avsatt tid til planlegging og gjennomføring av rekrutteringsprosesser, kompetanse om rekrutterings- og medvirkningsprosesser, nøye vurdering av hvilke rekrutteringsstrategier som egnet seg til ulike medvirkningsprosesser, samt tilstrekkelig og hensiktsmessig informasjon til innbyggere om hensikten med og framgangsmåte for medvirkningsmetoder, er sentrale faktorer for å lykkes med rekruttering og representativitet.

Prosjektkommunene i Vestfold valgte å fokusere på ulike forhold og forskjellige målgrupper i gjennomføringen av medvirkningsprosessene og -metodene. I alle kommunene deltok innbyggere og representanter for innbyggerne i de aktuelle nærmiljøområdene, enten det var personer fra velforeninger, nærmiljøutvalg, skoler, barnehager, ildsjeler eller personer med spesiell kompetanse innen et gitt tema. I Færder, Larvik og Sandefjord ble hovedfokus rettet mot hvordan nærmiljøer kunne utvikles og forbedres for å fremme barns og unges helse spesielt, men også for befolkningen generelt. I Horten, Tjøme og Tønsberg la de vekt på befolkningen i nærmiljøområdene som helhet og

fokuserte på hvordan utvalgte nærmiljøer kunne utvikles og forbedres med tanke på generelt å fremme helse, trivsel og livskvalitet. Medvirkningsmetodene ble valgt på bakgrunn av kommunens vedtatte mandat og det hovedfokuset den enkelte kommune valgte for sin deltakelse i Nærmiljøprosjektet. I prosjektkommunene, bortsett fra Horten og Tønsberg hvor det bare deltok voksne innbyggere, deltok både barn, unge og voksne i medvirkningsmetodene. I stor grad foregikk medvirkningsmetodene på eksisterende og kjente arenaer som eksempelvis barnehager, skoler, bibliotek og velforeninger.

Informasjon og forventningsavklaringer

Fra flere hold pekes det på betydningen av å avklare rammene for medvirkningsarbeidet med deltakerne i medvirkningsprosessene [7, 8, 9]. Det innebærer at de som er ansvarlig for medvirkningsprosessene tydelig formulerer formålet, redegjør for økonomiske rammer og tidsrammer, og formidler hvordan innspill fra deltakerne skal brukes videre. Dette bidrar til forutsigbarhet og vil forebygge forventningsbrudd og et fall i motivasjon og engasjement. Prosjektmedarbeiderne i Nærmiljøprosjektet nedla et omfattende arbeid gjennom planlegging av medvirkningsmetodene og informasjon til innbyggere, deltakere og kommunen, inkludert forventningsavklaringer knyttet til rammene for prosessene og bruken av resultatene i beslutninger, planer og tiltak. De la stor vekt på å ha god struktur på og tilstrekkelig avsatt tid til arbeidet med medvirkningsprosessene. De opplevde derfor i stor grad å lykkes med å forankre og skape forståelse for prosjektet og medvirkningsarbeidet både blant innbyggerne og deltakerne, og i kommunen. I for eksempel Tønsberg erfarte prosjektmedarbeiderne hvor viktig det var å foreta tydelige avklaringer før gjennomføring av risikoryddingene/trygghetsvandringene. Dette var avklaringer som gjaldt valg av vandringstrasé og at det skulle være en konsentrert observasjon med kartlegging av nærmiljøfaktorer, og ikke en ordinær spasertur i nærmiljøområdet.

Både prosjektmedarbeiderne og deltakerne framhevet betydningen av å formidle hensiktsmessig og tilstrekkelig informasjon om medvirkningsprosesser til målgruppene. Prosjektmedarbeiderne i alle kommunene la stor vekt på å kommunisere prosjektarbeidet og medvirkningsprosessene ut til innbyggerne, og mange kommunikasjonskanaler ble benyttet for å informere om prosjektet og medvirkningsprosessene. Prosjektmedarbeiderne mente det omfattende arbeidet som de hadde lagt ned i planlegging og informasjon hadde hatt stor betydning for medvirkning og engasjement blant deltakerne. Underveis erfarte imidlertid prosjektmedarbeiderne at dette arbeidet likevel i noen grad hadde vært utilstrekkelig, og at det var et forbedringspotensial. Noen deltakere sa at de savnet mer informasjon om framgangsmåten for medvirkningsmetodene. Andre mente at informasjonen som ble gitt, ikke hadde nådd ut til de målgruppene som prosjektmedarbeiderne ønsket å nå.

I sluttfasen av prosjektet ble deltakerne informert om resultater fra medvirkningsarbeidet via ulike kommunikasjonskanaler. Også innbyggerne i noen kommuner ble informert om resultatene, men i varierende grad. Evalueringen viser at tilbakemelding til deltakere og innbyggere i større grad burde vært vektlagt for å skape forståelse for medvirkningsprosessene og for å underbygge tilliten til at deres innspill blir tatt på alvor og har betydning for beslutninger. En tidligere studie har vist at få av kommunene som ble undersøkt, hadde gode nok rutiner for å tydeliggjøre og melde tilbake til deltakerne hvordan innspillene ble brukt og hva som ble utfallet av saken [9].

Ulike aspekter ved medvirkningsmetodene

Totalt sett viser evalueringen at de anvendte metodene ivaretok innbyggerdeltakelse og - medvirkning på en god og hensiktsmessig måte. Prosjektkommunene viste stor grad av kreativitet og selvstendighet i å tilpasse medvirkningsmetodene til egne rammer, forutsetninger og behov. Eksempelvis tilpasset både Færder og Tjøme gjestebudmetoden slik de mente den kunne fungere mest hensiktsmessig sett i relasjon til rekruttering, tema og gjennomføring i sin kommune. Medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring ble ansett å være en relativt enkel metode å organisere og gjennomføre. Erfaringsmessig ga metoden umiddelbare og konkrete innspill om nærmiljøforhold – ikke bare risikofaktorer, men også positive elementer som for eksempel ble inkludert i vandringen i Stangåsen i Tønsberg. Metoden er samtidig fleksibel og kan lett tilpasses ulike avgrensede områder. Bortsett fra observasjons- og kartleggingsmetoden mapping fungerte de øvrige kartleggingsmetodene dotmaps, desirelines og counting etter hensikten. Metoden ikke-deltakende observasjon i de åpne barnehagene fungerte heller ikke etter intensjonen. Både for mapping og ikke-deltakende observasjon mente prosjektmedarbeiderne at årsaken til dårlig funksjon var for mange og komplekse situasjoner og faktorer som umuliggjorde at en person kunne gjennomføre metoden på en hensiktsmessig måte. Deltakende observasjon fungerte derimot godt og var en hensiktsmessig inngangsport til intervjuene i de åpne barnehagene.

Bortsett fra i noen tilfeller med få frammøtte, fungerte store møter som deltakerkonferanser og informasjonsmøter, hensiktsmessig. Også intervjuer, både individuelt og i grupper, var hensiktsmessige medvirkningsmetoder for innhenting av kvalitativ lokalkunnskap og fungerte godt ifølge både prosjektmedarbeidere og deltakere.

Hovedsakelig fungerte gjestebud godt som medvirkningsmetode og var hensiktsmessig for innhenting av kvalitativ lokalkunnskap. Noen gjestebuddeltakere mente at de fikk for kort tid til diskusjonene fordi folk sa mer enn det som kom fram i de skriftlige svarene, og at det var lett å prate seg bort og i munnen på hverandre. De mente derfor at det burde settes av mer tid til gjennomføring slik at de fikk sagt det de hadde på hjertet. I Færder tok de konsekvensen av dette og lot deltakerne selv bestemme tiden i de gjenstående gjestebudene. På Tjøme hadde de ikke denne mulighet fordi

tilbakemeldingene kom etter at alle gjestebudene var avsluttet. I noen tilfeller ble gjestebudmetoden på Tjøme tilpasset for å sikre at de fikk nok deltakere og for å gjøre det mer lettvtint for deltakerne å sende inn svarene fra gjestebudene. Tilpasning av gjestebudformen fungerte greit, men den digitale tilbakemeldingsmetoden viste seg å være uhensiktsmessig. Prosjektmedarbeiderne i Færder valgte å gjøre noen endringer av den opprinnelige gjestebudmodellen, og kom til at de heller burde bruke begrepet innbyggerråd istedenfor gjestebud. Endringen de gjorde innebar både en presentasjon eller innledning om de aktuelle temaene før gjennomføring av selve gjestebudet, og en relativt høy grad av kontroll og styring fra prosjektmedarbeidernes side. Samtidig fikk Færderproffene en sentral og aktiv rolle i planlegging og gjennomføring, senere i drøftingen beskrevet som småskala og avgrenset medstyring. Prosjektmedarbeiderne og flere deltakere var fornøyde med tilpasningene, mens noen deltakere ikke var det.

Samarbeid med kommunale planleggere

Prosjektgruppene i alle kommunene vektla betydningen av et godt, tverrfaglig samarbeid innad i kommunen, og for eksempel i Tønsberg mente de at den eksisterende og godt etablerte samarbeidskulturen på tvers av virksomhetsområder hadde hatt stor betydning for vellykket gjennomføring av Nærmiljøprosjektet – i Tønsberg generelt, og for stedsutviklingen på Sem spesielt. Evalueringen viser at det likevel var betydningen av samarbeidet med kommunens planleggere og planavdeling som ble spesielt framhevet. Det gjaldt både i planlegging og gjennomføring av medvirkningsmetodene, men ikke minst når innspillene fra innbyggerne skulle integreres i folkehelseoversikter og planer. I noen av prosjektgruppene deltok planleggere som permanente medlemmer i gruppen, mens for de øvrige prosjektgruppene fungerte planleggerne som konsulenter og bisto ved behov. Funnene viste at aktiv deltakelse fra planleggerne var spesielt viktig for at prosjektgruppene kunne gi innspill til planprosessene i rett tid og til rett plan, samtidig som planleggerne på sin side tok lærdom fra Nærmiljøprosjektet når det gjaldt nytte og bruk av innbyggermedvirkningsmetoder i planprosesser. Planavdelingene i flere prosjektkommuner så verdien av medvirkningsprosessene og tok som et resultat av dette, medvirkningsmetoder i bruk i sitt ordinære planutviklingsarbeid. I Larvik ville for eksempel Arealplanavdelingen legge om sine rutiner for medvirkning på bakgrunn av erfaringene i Nærmiljøprosjektet.

Demokratisk deltakelse og langsiktig engasjement

For å sikre framtidig demokratisk deltakelse og langsiktig engasjement i medvirkningsprosesser er det essensielt at kommunene bidrar til å styrke innbyggernes tillit til at deres deltakelse og innspill har betydning og inkluderes i planer og tiltak [7, 8, 9]. Samtidig er det en viktig forutsetning for demokratisk deltakelse og langsiktig engasjement at innbyggere har en positiv holdning til medvirkningsarbeid, noe som blant annet beror på om de opplever at deltakelse gir dem reell

innflytelse. Flere forhold kan ha betydning i denne sammenhengen. I medvirkningstrappen omtales blant annet medstyringsordninger som omfatter medvirkningsprosesser og -ordninger som innebærer at deltakerne har direkte innflytelse på beslutninger [8, 9]. Som tidligere beskrevet, befinner slike ordninger seg på det øverste trinnet i medvirkningstrappen og er ofte permanente og institusjonaliserte medvirkningsarenaer, som eksempelvis nærmiljøutvalg [8, 9]. At enkelte deltakere i Nærmiljøprosjektet i Larvik mente at de permanente nærmiljøutvalgene burde re-etableres, kan sees som et uttrykk for at innbyggerne ønsker mer og kontinuerlig innflytelse i beslutningsprosesser som gjelder eget nærmiljøområde.

Medvirkningsmetoder og -prosesser på lavere nivåer i medvirkningstrappen beskrives som dialogbasert. Gjennom dialog med beslutningstakerne gis deltakerne mulighet til å komme med forslag og innspill, mens det er myndighetene som tar de endelige beslutningene [8, 9]. For at deltakerne skal oppleve reell medvirkning i slike prosesser er det essensielt at beslutningstakerne kjenner til og er positivt innstilt til medvirkningsprosessene og til anvendelse av resultatene. En slik holdning blant beslutningstakerne øker sannsynligheten for at deltakernes innspill blir tatt hensyn til i videre prosesser, og at deltakerne gjenkjenner sine bidrag i beslutningene om og i implementering av tiltak [7, 9]. Mange av medvirkningsprosessene og -metodene i Nærmiljøprosjektet i Vestfold kan i hovedsak klassifiseres som dialogbaserte.

Nærmiljøprosjektet i hver enkel prosjektkommune var godt fundamentert i og gitt sitt mandat fra kommunen. Det gir derfor grunnlag for å anta at deltakerne i Nærmiljøprosjektet som utgangspunkt hadde mulighet for reell medvirkning. Et sentralt funn fra Nærmiljøprosjektet viste at deltakerne mente at det å bli sett og hørt av kommunen var essensielt, og de vektla betydningen av å ha slike medvirkningsfora som åpner for medvirkning i saker som angår dem. Funnene viser videre at det å bli invitert til deltakelse i medvirkningsprosesser, styrket deltakernes tro på at deres meninger som innbyggere hadde betydning. Et vesentlig aspekt ved medvirkningsmetodene var at disse prosessene ga stemme til de som vanligvis ikke blir hørt – ikke minst barn og unge – og at de engasjerte mange. Evalueringen viser at barn og unge er ivrige, engasjerte og opptatte av sine omgivelser, og at de ønsker å bidra til forandringer i sine nærmiljøer. På lik linje med de voksne var de opptatt av å bli hørt og å være med å bestemme over forhold som angår deres nærmiljøområder. Erfaringene fra Nærmiljøprosjektet viser hvor viktig det er å gjøre en innsats for at barn og unge får slippe til, og at beslutningstakere faktisk hører på hva de sier og mener. Slik medvirkning for barn og unge styrker demokratiopplæringen. Også deltakere i perifere nærmiljøområder i Larvik og Sandefjord, ga uttrykk for betydningen av at de, til tross for å befinne seg i periferien i sin kommune og langt fra der hvor beslutninger blir tatt, ble inkludert og tatt på alvor av kommunen. Flere deltakerne mente at medvirkningsmetodene representerer nærdemokrati i praksis, og at prosessene åpner for innspill og

perspektiver som politikere og kommuneadministrasjonen vanligvis ikke hører om eller ikke kjenner til. Mange deltakere trodde at deres innspill ville tas alvorlig av kommunens politikere og administrasjon og bli inkludert i oversikter, planer og tiltak. Noen håpet det ville skje, mens andre ikke hadde noe særlig tro på det.

Samtidig er det noen eksempler på at deltakere i medvirkningsprosessene hadde direkte innflytelse på beslutninger som gjaldt Nærmiljøprosjektet. Det kan derfor sies å ha fungert som småskala og avgrensede medstyringsordninger fordi deltakerne var med på å fatte beslutningene. Ikke som permanente og institusjonaliserte ordninger, men ad-hoc og spesifikt knyttet til prosjektet. Et eksempel er Færderproffene som deltok aktivt i beslutningsprosessene, og som var med på å ta avgjørelser knyttet til valg av målgrupper, aktuelle temaer for de ulike gjestebudene, i øvrig planlegging og i gjennomføring av gjestebudene. Det samme gjaldt nærmiljøutvalgene i Larvik, Sandefjord og Tønsberg, enten disse var permanente eller ad-hoc og basert på velforeningene. I Tønsberg fungerte nærmiljøutvalget i Stangåsen autonomt og tok avgjørelsen om å utvide medvirkningsmetoden risikorydding/trygghetsvandring til også å inkludere kartlegging av nærmiljøressurser. Denne typen medvirkning hvor deltakere tar aktivt del i og er medansvarlige for både planlegging og gjennomføring, er også et eksempel på samskaping som gir eierforhold til utviklings- og medvirkningsprosesser [26] og kan virke myndiggjørende¹¹ [15, 24].

Selv om medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet for øvrig var mer dialogbasert, kunne også disse gi reell medvirkning og bidra til myndiggjøring av deltakerne. Noen av prosjektmedarbeiderne hevdet at deltakerne muligens ikke hadde god nok kjennskap til kommunale plan- og beslutningsprosesser. Men gjennom informasjon og deltakelse i medvirkningsprosessene kunne deltakerne i ulik grad tilegne seg mer kunnskap og erfaring, og slik sett utvikle deltakende kompetanse. Som tidligere beskrevet, innebærer dette en økt opplevelse av egenkompetanse samt utvikling av kritisk eller analytisk forståelse av sosiale og politiske omgivelser [13, 14]. Myndiggjøring og deltakende kompetanse som styrkes gjennom medvirkningsprosesser, kan derfor bidra til demokratiopplæring [9] og motvirke tendensen til demokratisk underskudd som blant annet kommer til uttrykk gjennom manglende valgdeltakelse og manglende interesse for samfunnsutviklingen. Slik sett vil ikke bare det direkte demokratiet, men også det representative demokratiet styrkes gjennom medvirkningsprosesser. Samtidig er det som allerede nevnt, viktig å gi tilbakemelding til deltakerne om resultater fra medvirkningsprosessene og tydeliggjøre hvordan disse anvendes som grunnlag for vedtak [7, 8, 9]. Dersom deltakere opplever at deres innspill ikke blir tatt hensyn til, kan det føre til skuffelse, redusert motivasjon for videre engasjement og mistenksomhet ved senere invitasjoner til

---

¹¹ Myndiggjøring og bemyndigelse betyr det samme og brukes her om hverandre.

medvirkning. Resultatet kan, snarere enn å fremme myndiggjøring, bli avmakt eller maktesløshet som innebærer opplevelse av fremmedgjøring, manglende opplevelse av kontroll og en oppfatning om at egne handlinger ikke har betydning for utfallet av hendelser [15]. Derfor er det grunn til å understreke betydningen av å legge til rette for realistiske forventninger til hva deltakelse i medvirkningsprosesser innebærer og kan bety for utfallet, og at en gjennom det kan styrke tilliten til medvirkningsprosesser og bidra til langvarig engasjement og deltakelse.

Medvirkning og betydningen for å skape samhold i nærmiljøområder

Deltakelse i medvirkningsprosesser hvor en deler informasjon og erfaringer, omfatter også et sosialt aspekt som kan bidra til å styrke samhold i nærmiljøområder, enten ved at en blir kjent med nye mennesker eller forsterker bånd til de en allerede kjenner. Medvirkningsprosesser kan slik sett bidra til å styrke den sosiale kapitalen som defineres som «summen av faktiske eller potensielle ressurser som knytter seg til tilhørighet i en gruppe» [27, s. 248]. Det framheves at lokalsamfunn med høy grad av sosial kapital sannsynligvis bidrar til opplevelse av identitet og bemyndigelsesprosesser, og virker dermed helsefremmende [28]. Samtidig vil ikke nærmiljøområder alltid oppleves som en enhet og gi fellesskapsfølelse, men derimot bestå av ulike geografiske områder og nabolag hvor en opplever lite kontakt og liten grad av identitet og tilhørighet [14]. Funnene fra Nærmiljøprosjektet gir en viss indikator på at medvirkningsprosessene bidro til å styrke fellesskapsfølelse blant deltakerne. De fleste anså det som positivt å kunne medvirke i utvikling og forbedring av nærmiljøområdene, og sosialt sett opplevdes deltakelse som hyggelig og interessant, og ga mulighet for å bli kjent med flere i nærmiljøet. Det viste seg at hvem og hvor mange som deltok i gjestebud hadde betydning for en del. Dersom deltakere kjente hverandre fra før og gjestebudet hadde relativt få deltakere, bidro det til å skape trygghet og gjorde det lettere for enkelte å si sin mening. For andre hadde ikke dette så stor innvirkning. Disse framhevet derimot at det hadde større betydning med mangfold og ulike perspektiver på bakgrunn av forskjellige erfaringer, og at dette var vesentlig for gode diskusjoner. Mange deltakere sa at det opplevdes meningsfylt å møte andre i samme situasjon og få innblikk i deres erfaringer og utfordringer. Gjestebudene ble av enkelte opplevd som litt upersonlig, og noen deltakere opplevde det som uvant å diskutere viktige temaer med fremmede. Men generelt sett erfarte deltakerne at medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet skapte samhold og felles forståelse for temaer som de opplevde som viktige for helse og trivsel, og kanskje bidro det også til å fremme sosial kapital.

Prosjektmedarbeidernes deltakelse i medvirkningsmetodene

Prosjektgruppene hadde forskjellig tilnærming til gjennomføring av medvirkningsmetodene. I medvirkningsmetoder som for eksempel informasjonsmøter, intervjuer og dialogkonferanser, hadde prosjektmedarbeiderne en naturlig plass og var tilstede under gjennomføringen. Mens i de fleste

gjestebudene derimot, ble ansvaret for gjennomføring overlatt til deltakerne slik det opprinnelig ble gjort i Svelvik kommune som utviklet gjestebudmetoden [24]. Flere prosjektmedarbeidere mente at gjestebud er en velegnet medvirkningsmetode fordi deltakerne selv har styringen og i liten grad påvirkes av prosjektmedarbeiderne. Samtidig opplevde prosjektmedarbeiderne i Færder, som involverte seg relativt sterkt i gjennomføringen av gjestebudene, at erfaringene var todelt. For noen deltakere representerte prosjektmedarbeidernes tilstedeværelse en styrke og ble oppfattet som et signal om å bli tatt på alvor av kommunen. Andre deltakere mente derimot at prosjektmedarbeidernes involvering virket hemmende på dem og på diskusjonene, slik at de ikke kunne snakke fritt. Denne todelte erfaringen synliggjør en viktig diskusjon innen folkehelsearbeid – skal styringen av folkehelseprosjekter og medvirkningsprosesser være ovenfra-og-ned eller nedenfra-og-opp, eller kanskje en kombinasjon [23]? Hva som er riktigst og best kommer i mange tilfeller an på situasjonen og formålet. Eksemplet fra Færder viser at det ikke er ett svar eller en løsning. Noen ønsker støtte i forhold de er usikre på og trenger at andre tar kontroll og styring. Andre kan derimot oppleve andres styring og kontroll som hemmende, som ufrihet og noen ganger som umyndiggjørende. Dette blir i noen sammenhenger forklart ut fra modeller om personlighetstyper og om personer har et indre eller et ytre kontrollfokus, og ut fra det reagere forskjellig på egenkontroll og styring versus andres kontroll og styring [15]. En annen forklaringsmodell kan handle om hvor utviklet en persons deltakende kompetanse er [13]. Det vil med andre ord si i hvilken grad en opplever å ha god egenkompetanse og tilstrekkelig grad av kritisk eller analytisk forståelse av sosiale og politiske omgivelser. Dersom en har en velutviklet deltakende kompetanse, vil nok andres kontroll og styring lett kunne oppfattes som hemmende. Derimot kan de som opplever at de mangler nødvendig kompetanse og forståelse, ha behov for støtte eller fasilitering, særlig når en befinner seg i situasjoner hvor en mangler kunnskap og erfaring (15, 19). Flere prosjektmedarbeidere i noen av prosjektkommunene, og uavhengig av type medvirkningsmetode, erfarte at deres tilstedeværelse under gjennomføring av medvirkningsmetodene hadde en positiv effekt og ga bedre grunnlag for kunnskapsinnhenting. I de fysiske møtene kunne de avklare ting deltakerne lurte på, og de kunne presisere og tilpasse spørsmål som var vanskelig å forstå. Dessuten erfarte noen prosjektmedarbeidere at innledninger om temaene forut for gjennomføringen, ga deltakerne bedre forutsetninger for å diskutere og gi innspill til kommunenes folkehelseoversikter, planer og tiltak.

Fasilitering kan også skje uten prosjektmedarbeidernes tilstedeværelse, blant annet ved å bidra til å gjøre gjennomføringen enklest mulig for deltakerne. Et eksempel er forberedelse av spørsmål som stilles. For eksempel sa en del gjestebuddeltakere at de opplevde spørsmålene som noe upresise og utydelige, for lange, for mange, for få eller gjentakende. Andre ga uttrykk for at de gjerne skulle fått spørsmålene på forhånd slik at de kunne forberedt seg bedre. Dette er relativt enkle grep som kan

gjøre deltakelse lettere og ha stor betydning for medvirkning. Samtidig skal en ikke underkjenne at det å lage enkle og lett forståelige spørsmål kan være en tidkrevende og møysommelig prosess.

Andre typer fasilitering er for eksempel å skape trygghet i forhold til det som skal skje. Som resultatene fra medvirkningsprosessene viser, følte noen deltakere usikkerhet i forhold til hva medvirkningsmetodene og framgangsmåtene innebar. For å skape trygghet mente både deltakere og prosjektmedarbeidere at det var viktig med god og tilpasset informasjon slik at deltakerne visste hva de gikk til.

5.2 Å legge til rette for et langsiktig og systematisk folkehelse- og nærmiljøarbeid

Erfaringer fra Nærmiljøprosjektet i Vestfold viser at et systematisk og langsiktig folkehelse- og nærmiljøutviklingsarbeid forutsetter flere forhold. I denne delen drøftes kompetanseutvikling for prosjektmedarbeidere og fylkeskommunens rolle som kompetansebygger, behovet for ulike kunnskapsformer i nærmiljøutvikling og folkehelsearbeid, nødvendigheten av å forankre både folkehelseaspektet og medvirkningstankegangen i kommuneorganisasjonen og i folkehelseoversikter og planer, samt behovet for samarbeid med frivillig sektor.

Kompetanseutvikling for prosjektmedarbeidere og Vestfold fylkeskommunes rolle som kompetansebygger

Resultatene fra Nærmiljøprosjektet viser at et vellykket langsiktig og systematisk nærmiljøutviklingsarbeid, inkludert medvirkningsprosesser, krever et bredt kompetansespekter som omfatter planlegging, rekruttering og gjennomføring av medvirkningsprosesser. I tillegg kreves kompetanse i å bearbeide og analysere innhentet data, og å sammenstille og kritisk vurdere denne kunnskapen med annen relevant kunnskap inkludert forskningsbasert kunnskap. Samtidig kreves kompetanse i planprosesser og forankringsarbeid, og forståelse og kompetanse om forvaltning og ulike forvaltningsprosesser. Listen er lang og det er naturlig at prosjektmedarbeiderne i Nærmiljøprosjektet opplevde ikke å ha all nødvendig kompetanse for å optimalisere slikt arbeid. De ga uttrykk for at særlig arbeidet med å analysere og sammenfatte de kvalitative dataene i mange tilfeller var krevende.

I prosjektperioden bidro Vestfold fylkeskommune med kompetansebygging for prosjektkommunene gjennom ulike seminarer, nettverkstilknytning, prosjektledermøter og veiledning. Vestfold fylkeskommune hadde derfor en svært sentral rolle som tilrettelegger for kompetansebygging. For å bidra til å utvikle eller videreutvikle nødvendige kompetanseformer ble eksterne kompetansemiljøer engasjert for å holde kompetansehevende seminarer og kurs som også inkluderte veiledning i planlegging og gjennomføring av medvirkningsmetodene. Evalueringen viser at prosjektmedarbeiderne opplevde at kurs og seminarer som fylkeskommunen arrangerte, ga verdifulle bidrag til kompetanseheving, og at dette hadde vært essensielt for å kunne gjennomføre

prosjektet. Likeledes erfarte de at fylkeskommunens prosjektmedarbeidere ga verdifull og hensiktsmessig støtte og veiledning underveis i hele prosjektperioden. Dette gjaldt både på prosjektledermøtene og ellers. Kompetansehevingstiltakene og fasiliteringen som fylkeskommunen bidro med, er et eksempel på bemyndigelsesprosesser på system-, organisasjons- og samfunnsnivå [11, 14, 15]. Slik prosjektmedarbeiderne og kommunene erfarte det gjennom Nærmiljøprosjektet, viser hvor stor betydning kompetansehevingstiltak, støtte og veiledning har for mestring både på individ- og systemnivå, og for å kunne løse problemer og utfordringer – faktorer som er essensielle i bemyndigelsesprosesser [18, 22].

Prosjektmedarbeiderne ga uttrykk for at de i prosjektperioden hadde utviklet sin kompetanse på mange områder, både gjennom de kompetansehevende tiltakene og prosessene, og gjennom de erfaringene de gjorde seg underveis i prosjektarbeidet. Funnene fra Nærmiljøprosjektet viser betydningen av å være bevisst på hva slags kompetanse som kreves for å kunne gjennomføre velfungerende medvirkningsprosesser som et ledd i et optimalt folkehelsearbeid. Evalueringen viser at det i tillegg er nødvendig å sette av tilstrekkelig tid og ressurser for å kunne oppnå nødvendig kompetanse. Dersom det er aktuelt å engasjere eksterne aktører i folkehelseprosjekter, er det viktig at dette gjøres som et ledd i det kompetansehevende arbeidet internt i kommunene. På bakgrunn av denne evalueringen er det rimelig å anta at det er særlig viktig at kompetansen fra eksterne aktører overføres til og forblir i kommuneorganisasjonen, og at de eksterne brukes som veiledere framfor at de gjennomfører selve arbeidet.

Behovet for ulike kunnskapsformer i nærmiljøutvikling og folkehelsearbeid

Gjennom innbyggerbaserte medvirkningsmetoder kan en innhente viktig kunnskap om innbyggers opplevde barrierer, tilgjengelige ressurser og ønskete tiltak [10, 11]. Resultatene fra medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet viser at prosjektkommunene gjennom innhenting av kvalitativ lokalkunnskap fra medvirkningsprosessene styrket kunnskapsgrunnet, og at de dermed fikk et bedre beslutningsgrunnlag for nærmiljøutviklingen og folkehelsearbeidet. Kombinert med den eksisterende kvantitative kunnskapen gir den kvalitative lokalkunnskapen både oversikt over utbredelse og en dypere forståelse av ulike fenomener og sammenhenger, og kan slik sett danne utgangspunkt for et optimalt nærmiljøutvikling og folkehelsearbeid [5, 6].

Prosjektkommunene valgte å kombinere flere medvirkningsmetoder, som for eksempel kartleggingsmetoder i kombinasjon med mer dialogbaserte medvirkningsmetoder, som for eksempel gjestebud. Dette resulterte i et rikt kunnskapsgrunnlag, og bidro samtidig til at prosjektmedarbeiderne fikk mer utdypende og utfyllende kunnskap, og bedre forståelse for innbyggernes erfaringer, utfordringer, ønsker og behov, samt kunnskap om ulike forhold ved nærmiljøene. Evalueringen viste at kombinasjonen av metoder i tillegg fungerte validerende. Det vil

si at funnene fra en medvirkningsmetode bekreftet og styrket funnene fra en annen metode. Medvirkningsmetodene som ble anvendt i Nærmiljøprosjektet i Vestfold ga i ulik grad tilfang til kvalitativ kunnskap. Kartleggingen av uteområder som i flere tilfeller foregikk forut for gjennomføring av dialogbaserte metodene, ga verdifull kunnskap og et godt grunnlag for de øvrige metodene som intervjuer, dialogkonferanser eller gjestebud. Likevel var det de dialogbaserte metodene som ga rikest kunnskapstilfang. Både resultatene fra Nærmiljøprosjektet, tidligere erfaringer fra gjestebudmetoden og andre gruppebaserte tilnærminger, viser at gruppediskusjoner eller gruppesamtaler i større grad enn for eksempel individuelle intervjuer, kan gi et større mangfold av perspektiver og lettere stimulere til nye tanker og kreativitet [19, 24]. Dette fordi deltakerne bringer inn ulik erfaringsbakgrunn og kompetanse samt ulike meninger og holdninger til diskusjonene. Samtidig var prosjektmedarbeiderne tydelige på at det nettopp var kombinasjonen av de ulike metodene som ga et utfyllende bilde av innbyggernes meninger og erfaringer om nærmiljøkvaliteter og -utfordringer.

I tillegg til de nevnte kunnskapsformene, er også andre kunnskapskilder nødvendig for et optimalt nærmiljø- og folkehelsearbeid. Både fagansattes kompetanse, kunnskap om den lokale konteksten og forskningsbasert kunnskap må danne grunnlaget for dette arbeidet [6]. Mangfold og kombinasjon av kunnskapsformer og -kilder må derfor ha en sentral og prioritert plass i nærmiljø- og folkehelsearbeid.

[Integrering av resultatene fra medvirkningsprosessene i folkehelseoversikter, planer og tiltak](#)
Med utgangspunkt i blant annet Folkehelseloven [1] var ett av målene for Nærmiljøprosjektet at kvalitativ lokalkunnskap skulle forankres i folkehelseoversikter og ulike kommunale planer for å styrke kommunenes systematiske og langsiktige folkehelse- og nærmiljøarbeid. Resultatene fra evalueringen viser at prosjektkommunene arbeidet mye med integrering av kunnskapen fra medvirkningsmetodene i folkehelseoversikter og planverk. Samtidig viste evalueringen at kommunene anvendte den kvalitative kunnskapen ulikt, på ulike plannivåer og til ulike tider eller faser i planprosessene. I Horten ble for eksempel den kvalitative kunnskapen fra medvirkningsmetodene i Åsgårdstrand innlemmet i områdereguleringsplanen for Åsgårdstrand og skulle også danne grunnlag for tiltak som skulle iverksettes i implementeringsfasen av denne planen. Den kvalitative kunnskapen som ble innhentet fra gjestebudene i Borre, skulle opprinnelig integreres i planutviklingen for dette nærmiljøområdet. Dette arbeidet stoppet imidlertid opp og ble utsatt en periode blant annet i påvente av avklaringer om jernbanetrasé og ny jernbanestasjon i området. Planutviklingsarbeidet startet opp igjen i slutten av 2018. Den kvalitative kunnskapen fra begge nærmiljøområdene ble derimot ikke integrert i folkehelseoversikten i Horten fordi oversiktsdokumentet ble utarbeidet før resultatene fra nærmiljøprosjektet forelå. I andre kommuner

som eksempelvis Sandefjord, ble resultatene fra medvirkningsmetodene integrert i kommuneplanens samfunns- og arealdel, i ny fortettingsstrategi og i Byromsplanen, inkludert delplan for lekeplasser og aktivitetsområder. Som nevnt ble Nærmiljøprosjektet i Sandefjord gjennomført samtidig med kommunesammenslåingen, og det pågående arbeidet med oversiktsdokumentet og ny kommuneplan, inkludert arbeidet med integreringen, ble derfor gjort i den grad det var mulig med hensyn til hvor på tidsaksen planarbeidet og planprosessene befant seg.

Eksemplene og evalueringen for øvrig viser at integrering av den kvalitative kunnskapen fra medvirkningsprosesser kan være utfordrende, og at kommunene i ulik grad og til ulik tid kom i gang med forankringen av kunnskapen fra medvirkningsprosesser i løpet av prosjektperioden. Erfaringene tilsier at det i enkelte tilfeller også var noe vanskelig å integrere den kvalitative kunnskapen i eksisterende strukturer for planarbeid fordi dette tradisjonelt er basert på bruk av kvantitative data. Planleggerne erkjente at deres eksisterende formater og rutiner for utarbeidelse av planer var tilpasset kvantitativ kunnskap, og at det derfor var behov for endringer for å tilpasse disse for integrering av kvalitativ kunnskap.

Evalueringen viser videre at flere forhold kan lette arbeidet med å forankre innbyggerbasert kunnskap i folkehelseoversikter og kommunale planer. En viktig faktor er å tilpasse medvirkningsarbeidet tidsmessig med kommunenes planprosesser. Som eksemplene viser, kom rulleringen av oversiktsdokumenter og planer i noen tilfeller i utakt med medvirkningsprosessene, og skapte dermed utfordringer med integreringen av kunnskapen. Det skyldtes blant annet at Nærmiljøprosjektet var et nasjonalt prosjekt som skulle gjennomføres i en avgrenset og bestemt tidsperiode, og derfor ikke koordinert med rullering av oversiktsdokumenter og planprosesser. Det gir grunnlag for å hevde at en i det ordinære systematiske og langsiktige nærmiljø- og folkehelsearbeidet må etterstrebe å koordinere gjennomføring av medvirkningsmetoder med planutvikling og planrulleringen.

Evalueringen viser at mye av den kunnskapen som ble samlet inn gjennom medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet, resulterte i små eller store tiltak. Noen tiltak ble implementert umiddelbart og utenom forankring i planer, mens andre var mer langsiktige og ble integrert i planer. Et par eksempler på kommuner som iverksatte umiddelbare tiltak, er Tjøme og Tønsberg. På Tjøme ble utbedringstiltak på to nærmiljøstrender umiddelbart iverksatt etter kartleggingen, med blant annet oppgradering av utstyr og rydding av kratt ved stiene. I Tønsberg iverksatte Bydrift straks etter risikorydding/trygghetsvandringene på Sem, opprydding og istandsetting av sosiale møteplasser, og fjernet hindre og potensielle risikofaktorer. Dette var mye takket være prosjektgruppens

representant fra Bydrift som så potensialet og mulighetene for rask implementering i umiddelbare tiltak.

Tidligere forskning har vist at implementering av funn fra medvirkningsprosessene i planer og tiltak er viktig for å opprettholde deltakernes tillit til beslutningstakerne [9]. Argumentene og forklaringene for rask implementering av tiltak i Nærmiljøprosjektet var for å skape tillitt til medvirkningsarbeidet hos innbyggerne, men også fordi tiltakene ikke var for omfattende og heller ikke krevde finansiering utover det kommunene hadde til rådighet i sine ordinære budsjetter. Dette viser at kommunenes eventuelle ledige ressurser og kapasitet for gjennomføring av umiddelbare tiltak, kan bidra til å fremme medvirkningsprosesser og folkehelsearbeid.

Forankring i kommuneorganisasjonen

Evalueringen synliggjør også at god forankring av folkehelsearbeidet og medvirkningstilnærmingen i ulike deler av kommuneorganisasjonen er en viktig faktor som kan lette integreringen av innbyggerbasert kunnskap. Fra prosjektstart og gjennom hele prosjektperioden arbeidet prosjektmedarbeiderne systematisk med å forankre både Nærmiljøprosjektet og tilhørende medvirkningsprosesser og resultater i kommuneorganisasjonen. Gjennom aktiv informasjonsdeling og prosjektmedarbeidernes egeninitierte involvering av administrative ledere og andre ansatte fra ulike kommunale sektorer, bidro prosjektmedarbeiderne til en positiv endring av holdninger og kunnskap i kommunen slik at andre kommunale aktører kunne se hvordan bruk av folkehelse relatert kunnskap kunne danne grunnlag for aktiviteter og tjenester i deres egne sektorer. For folkehelsearbeidet inkludert nærmiljøutvikling og innbyggermedvirkning, er det essensielt at de ulike kommunale sektorene er godt kjent med prinsippene for folkehelsearbeid og den rollen de ulike sektorene har i dette [3]. Dette gjelder særlig de som utarbeider planer fordi de gjennom planutviklingen har en unik mulighet til å bidra til en strategisk og langsiktig tilnærming i folkehelsearbeidet. Men også for øvrige kommunale sektorer er det høyst relevant å innhente kunnskap fra innbyggermedvirkningsprosesser. Evalueringen viser flere eksempler fra prosjektkommunene på godt samarbeid mellom prosjektmedarbeiderne og andre kommunale sektorer, og at dette ga en ekstra gevinst. Et eksempel er Sandefjord hvor planleggerne så nytten av prosjektmedarbeidernes kompetanse fra Nærmiljøprosjektet og inviterte derfor en av dem inn i arbeidet med byplanutviklingen. Andre eksempler er Horten, Larvik og Tønsberg hvor planleggere var medlemmer i prosjektgruppene. Prosjektarbeidet og forankringsarbeidet inspirerte også andre sektorer til i større grad å anvende medvirkningsprosesser i utviklingsarbeid i kommunen, eksempelvis planavdelingen i Tønsberg som tok i bruk gjestebudmetoden i forbindelse med planutvikling for by-fortetting. Dette er eksempler som reflekterer en styrket forankring av medvirknings- og folkehelseperspektivet i kommunene, og resultatene fra Nærmiljøprosjektet

antyder at det systematiske og langsiktige folkehelsearbeidet kan styrkes ytterligere gjennom tett samarbeid mellom de ulike kommunale sektorene. Noe erfaringene fra Nærmiljøprosjektet i Tønsberg er et godt eksempel på.

Når det gjelder forankring av medvirkningsaspektet i den kommunale virksomheten, peker denne evalueringen og tidligere prosjekter på at det er et behov for institusjonalisering av medvirkningsperspektivet [9]. Begrunnelsen er å unngå avhengighet av spesielt interesserte ansatte eller tildeling av tidsbegrensete prosjektmidler. Norske kommuner bør derfor se til andre nordiske land som har gjennomført vellykkete institusjonaliseringstiltak gjennom opprettelse av medvirkningskoordinatorstillinger, utforming av kommunal medvirkningsstrategi, avsetting av øremerkete midler til gjennomføring av medvirkningsprosesser, og gjennom utforming av skriftlige prosedyrer for innbyggermedvirkning [9]. Selv om ikke alle disse kriteriene er oppfylt, har Larvik kommune startet prosessen med å institusjonalisere medvirkningsprosesser, blant annet ved etablering av metodebanken på kommunens internettsider. Hensikten er å synliggjøre og fremme medvirkningsperspektivet og medvirkningsmetoder både internt i kommunen og for eksterne aktører og innbyggere.

Oppfordringen om institusjonalisering og erfaringene fra Nærmiljøprosjektet viser at systematisk og langsiktig kommunalt folkehelsearbeid som inkluderer og tar medvirkningsperspektivet på alvor, ikke kan baseres på spesielt interesserte medarbeidere eller prosjektbasert finansiering, men på villet politikk, institusjonalisering av rutiner og avsetting av tilstrekkelige ressurser.

Samarbeid med frivillig sektor

I Folkehelseloven ansees frivillig sektor som en viktig aktør i folkehelsearbeidet, og det understrekes at kommunene skal legge til rette for at folkehelsearbeidet kan drives i samarbeid med frivilligheten [1]. Denne evalueringen viser at frivillig sektor hadde en sentral rolle i Nærmiljøprosjektet i Vestfold, både i form av enkeltstående personer og representanter fra velforeninger og nærmiljøutvalg. Disse deltok aktivt i ulike grupper og faser i prosjektet, og bidro med sin kompetanse i planlegging og gjennomføring av medvirkningsmetodene, og i noen tilfeller også i evaluering av medvirkningsmetodene. Dette viser at frivillig sektor har verdifull kompetanse og engasjement som både kan og bør brukes komplementært til annen kompetanse i kommunal sektor. Frivillig sektor kjenner sine nærmiljøområder og kan i mange tilfeller lettere identifisere sentrale temaer og områder som har stor betydning for utvikling av helsefremmende lokalsamfunn og nærmiljøer. Funnene fra Nærmiljøprosjektet viste dessuten at de frivilliges kunnskap kan legge et solid grunnlag for spørsmålstillinger og diskusjoner i medvirkningsprosesser, og dermed for den kvalitative kunnskapen som innhentes. Et tett samarbeid med frivillig sektor kan derfor ha stor betydning for å lykkes med det systematiske og langsiktige folkehelsearbeidet.

5.3 Refleksjoner knyttet til evalueringsarbeidet

Mangfoldet av medvirkningsmetoder og ressursmessige begrensninger for evalueringsarbeidet, har lagt rammer for hvordan evalueringen kunne gjennomføres. Innenfor de rammene vi hadde til rådighet lot det seg ikke gjøre å følge medvirkningsprosessene så tett som kanskje hadde vært ønskelig. Men for å optimalisere evalueringsarbeidet innenfor de rammene vi hadde, valgte vi å utforme kvalitative spørreskjemaer, også kalt læringsnotater. Vi forventet at data innsamlet på denne måten ville gi oss tilstrekkelige og fyldige data fra deltakere og prosjektmedarbeidere i kommuner og fylkeskommunen, og at vi gjennom deres egne beskrivelser ville få tilstrekkelig forståelse for medvirkningsprosessene og deres erfaringer med disse. Vi erfarte at beskrivelsene fra prosjektmedarbeiderne i hovedsak var fyldige og rike, mens deltakernes beskrivelser varierte både når det gjaldt omfang og dybde. I tillegg ble ikke alle medvirkningsprosessene evaluert av deltakerne, og i noen tilfeller fikk vi prosjektmedarbeidernes oppsummering av deltakernes tilbakemeldinger. Totalt sett mener vi at vi likevel har fått god innsikt og forståelse for prosessene som har foregått i Nærmiljøprosjektet, ikke minst fordi vi har fulgt prosjektet tett gjennom «følge-med-rollen». Vi mener derfor at funnene kan ha overføringsverdi og bidra med nyttig og relevant kunnskap for andre norske kommuners medvirkningsprosesser i nærmiljø- og folkehelsearbeid.

6.0 Avslutning og oppsummering

Evalueringen viser at prosjektkommunene og fylkeskommunen i Vestfold i høy grad har oppnådd de nasjonale og regionale målene for Nærmiljøprosjektet. Prosjektkommunene innhentet i løpet av prosjektperioden verdifull kvalitativ kunnskap om nærmiljøer og lokalsamfunn basert på innbyggermedvirkning og medvirkningsmetoder. Prosjektkommunene iverksatte mange ulike aktiviteter og prosesser, og flere ulike medvirknings- og datainnsamlingsmetoder ble utprøvd både i form av kartlegging og dialogbaserte medvirkningsprosesser. Medvirkningsaspektet ble særlig ivaretatt gjennom de dialogbaserte medvirkningsmetodene, mens kartleggingsmetodene hvor medvirkningsperspektivet ikke hadde samme framtrædende rolle, la et fundament for og fungerte utfyllende og validerende for de dialogbaserte medvirkningsmetodene.

Gjennom prosjektet har kommunene fått et bredt kvalitativt kunnskapsgrunnlag for folkehelseoversikter og planverk, og i mange tilfeller, også for umiddelbare tiltak som ble gjennomført utenom planutviklingsprosesser. Integreringen av kunnskapsgrunnlaget varierte i de ulike prosjektkommunene. Det var variasjon i forhold til hvilke planer og på hvilke nivåer den kvalitative kunnskapen ble integrert, og om den ble integrert i folkehelseoversiktene. Dette skyldtes i stor grad at medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet var i utakt med rullering av oversiktsdokumenter og planverk.

Evalueringen viser videre at arbeidet og medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet har stimulert til tverrsektorielt samarbeid innad i kommunene, og da i særlig grad med kommunenes planavdelinger. Det kan også spores endring i holdninger og oppmerksomhet i ulike kommunale sektorer knyttet til betydningen av medvirkningsperspektivet og folkehelsearbeid, noe som skyldtes prosjektmedarbeidernes utrettelige innsats for å gjøre nærmiljøarbeidet og medvirkningsperspektivet kjent og aktuelt.

Underveis i prosjektperioden har de prosjektansvarlige i Vestfold fylkeskommune bidratt med viktig kompetanseheving, veiledning og støtte for prosjektmedarbeiderne og kommunene. Fylkeskommunen har arbeidet strukturert og kunnskapsbasert, arrangert kurs og seminarer, etablert et formelt nettverk gjennom prosjektledergruppen og har også vært tilgjengelig for prosjektmedarbeiderne ved behov. Fylkeskommunen har dermed bidratt til at prosjektmedarbeiderne og kommunene har kunnet gjennomføre Nærmiljøprosjektet på en velfungerende måte.

Gjennom evalueringen er det spesielt et punkt som framstår som særlig viktig eller kritisk for optimal gjennomføring av folkehelseprosjekter som inkluderer medvirkningsperspektivet, og det er informasjon og informasjonsarbeid. I første rekke gjelder det informasjon som utgår til de ulike

aktørene som er involvert i prosjektet, enten dette er i forkant eller etterkant av prosjektgjennomføring. Men det gjelder også informasjon til kommunens innbyggere generelt. Evalueringen viser at tross iherdig innsats fra prosjektmedarbeiderne på dette området, er det likevel rom for forbedring. Mangelfull informasjon hadde i noen tilfeller innflytelse på rekrutteringen til medvirkningsmetodene og på deltakernes forståelse for metodene. Evalueringen tyder også på at informasjon om resultatene fra medvirkningsmetodene og hvordan de ble integrert i folkehelseoversikter og planverk, burde ha vært vektlagt i større grad. Særlig fordi det har betydning for videre engasjement og interesse, men også fordi det har betydning for demokratisk deltakelse i samfunnet. Ved at mennesker og nærmiljøer opplever å bli invitert til medvirkning og bli sett og hørt, kan det bidra til myndiggjøring for både enkeltmennesket og lokalsamfunnet. Dette betyr at prosjektmedarbeidere til enhver tid må planlegge informasjonsprosesser og kvalitetssikre disse underveis, enten det er de selv som står for informasjonsarbeidet eller om de overlater hele eller deler av det til andre. Informasjonsarbeid er utfordrende i alle sammenhenger og krever at en stiller spørsmålene: Har informasjonen nådd fram til de det gjelder? Er informasjonen forstått av de som er tiltenkt å få den? Hvis ikke, hva gjør vi da?

Et siste punkt som er viktig i folkehelsearbeid og nærmiljøutvikling, er det sosiale aspektet og «livet mellom husene». Ikke alle nærmiljøer innbyr til fellesskap, tilhørighet og identitet, men kan tvert imot bidra til opplevelse av ensomhet og fremmedgjøring. Evalueringen viser at medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet bidro til at mennesker ble bedre kjent og fikk større forståelse gjennom å høre om andres erfaringer, ressurser, utfordringer og meninger, og ved at de diskuterte og sammen ga innspill til kommunen om sine oppfatninger og sine ønsker og behov relatert til sitt nærmiljøområde. Kanskje er det slik at kommunene gjennom økt satsing og bruk av kvalitative innbyggermedvirkningsmetoder ikke bare ivaretar medvirkningsperspektivet, men også fremmer helse ved bidra til å skape tettere sosial bånd som gir fellesskapsfølelse, tilhørighet og identitet i nærmiljøområdene og i lokalsamfunnene.

Referanser

1. Lovdata. *Folkehelseloven*. (2011) Available from: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>.
2. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. *Plan- og bygningsloven* (2008) Available from: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>.
3. Helse- og omsorgsdepartementet. *Meld. St. 19 (2014-2015). Folkehelsemeldingen-Mestring og muligheter*. 2014
4. Helse- og omsorgsdepartementet. *Meld. St. 34 (2012-2013). Folkehelsemeldingen - God helse - felles ansvar*. 2013
5. Johannessen, A., P.A. Tufte, and L. Christoffersen (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Vol. 4. Oslo:Abstrakt
6. Denison, E. (2013). *Kunnskapsbasert folkehelse—eksempel fysisk aktivitet*. Norsk epidemiologi, **23** (2).
7. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2014). *Medvirkning i planlegging. Hvordan legge til rette for økt deltakelse og innflytelse i kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven. Veileder*.
8. Arnstein, S.R. (1969). *A ladder of citizen participation*. Journal of the American Institute of planners, **35**(4): p. 216-224.
9. Klausen, J.E., et al. (2013). *Medvirkning med virkning*. Innbyggermedvirkning i den kommunale beslutningsprosessen.
10. Sørensen, M., et al. (2002). *Empowerment in health promotion work*. Tidsskrift for den Norske lægeforening, **122**(24): p. 2379-2383
11. Rappaport, J. (1987). *Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology*. American journal of community psychology, **15**(2): p. 121-148.
12. Bartholomew, L., et al. (2001). *Intervention mapping*. Mountain View, CA: Mayfield
13. Kieffer, C. (1984). Citizen empowerment: a developmental perspective. *Prevention in Human Services*, **3**, 9-36
14. Green, J., et al. (2015). *Health promotion: planning and strategies*. London: SAGE Publications Ltd. (Ed. 3)
15. Stang, I. (1998). *Makt og bemyndigelse – om å ta pasient og brukermedvirkning på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget
16. Stang, I. (2003). *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* Bergen. Fagbokforlaget
17. WHO (1986). *Ottawa Charter for Health Promotion. First International Conference on Health Promotion*. Ottawa, 21 November 1986 – WHO/HPR/HEP/95.1 www.who.int/hpr/NPH/docs/ottawa_charter_hp.pdf
18. Rappaport, J. (1984). Studies in empowerment: Introduction to the issue. *Community Mental Health Review*, **3**, 1-7
19. Stang, Ingun (2009). *Being in the same boat: An empowerment intervention in breast cancer self-help groups*. Dissertation for the degree of philosophiae doctor (PhD), University of Bergen, Norway <http://hdl.handle.net/1956/9063>
20. Freire, P. (1974). *De undertrykte pedagogikk. Hvordan gi analfabeter og kuede selvtilit og politisk forståelse*. Oslo: Gyldendal. Original title: *Pedagogy of the oppressed*. New York: Grove Press 1970
21. Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Aschehoug

22. Gibson, C.H. (1995). The process of empowerment in mothers of chronically ill children. *Journal of Advanced Nursing*, 21, 1201-1210
23. Laverack, G. (2004). *Health Promotion Practice. Power & Empowerment*. London: SAGE Publications Ltd.
24. Horten, A.S.V. (2013). *Involvering av innbyggere i kommuneplanens samfunnsdel-erfaringer å lære av?* Norwegian University of Life Sciences, Ås
25. Helsedirektoratet (2015). *Deltaking, støtte, tillit og tilhørighet – En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i levekårsundersøkelsene*.
<https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/deltaking-stotte-tillit-ogtilhorighet>
26. Kobro, L.U. (2018). *La oss gjøre det sammen! Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon*.
27. Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ed JG Richardson, 241-258. New York: Greenwood Press
28. Campbell, C. and C. MacPhail (2002). Peer education, gender and the development of critical consciousness: participatory HIV prevention by South African youth. *Social Science & Medicine* 55 (2): 331-345
29. Gibson, T. (1991). *Planning for Real: the approach of the Neighbourhood Initiatives Foundation in the UK*. RRA Notes, 11: p. 29-30.

Vedlegg

Vedlegg 1

Spørsmål til innbyggerne

Til kommuneansatte som har ansvar for gjennomføring av metoden: Vi ønsker at det samles inn svar på nedenforstående spørsmål fra innbyggere som deltar/har deltatt i ulike medvirkningsmetoder. For å gjøre analysearbeidet overkommelig, ønsker vi fortrinnsvis svar fra grupper av deltakere, men svar fra enkeltindivider er også i orden om det passer bedre. Ved gruppebesvarelser er det ønskelig at dere understreker at vi ønsker å få frem gruppemedlemmenes ulike meninger. Det er viktig for analysen at vi har litt bakgrunnsinformasjon om informantene. Vi ønsker derfor at dere noterer ned ca aldersgruppe, kjønn, om de er av annen etnisk/kulturell bakgrunn, evt annen info som dere anser som relevant.

1. Hva er din/deres opplevelse av å delta i ..... (metoden)? Skriv gjerne flere ting.
2. Hvordan tror du/dere deltakelsen i ..... (metoden) kan bidra til at din/deres stemme blir hørt av dem som bestemmer i kommunen?
3. Hva synes du/dere fungerte bra/dårlig i gjennomføringen av ..... (metoden)? Har du/dere tips til endringer?
4. Annet du/dere vil tilføye?

Vedlegg 2

Spørsmål til ansatte i kommunen som har ansvar for å gjennomføre metoden

Vi ønsker også her helst gruppebesvarelser. Det er fint om nyansene i gruppemedlemmenes meninger kommer frem. Svar kun på spørsmål som er relevante ift den aktuelle metoden.

1. Hva har dere gjort? Beskrivelse av metoden, målgruppen, tema, samarbeid i organisering og gjennomføring osv.
2. Hvilke erfaringer har dere fra planlegging og gjennomføringen av metoden:
  - Hva har fungert godt? Hvorfor tror dere det har vært slik?
  - Hva har fungert mindre godt? Hvorfor tror dere det har vært slik?

Tenk på forhold som samarbeid med ulike aktører i planlegging og gjennomføring av metoden, praktisk gjennomføring av metoden, hvorvidt dere har nådd ønsket målgruppe, i hvilken grad dataene dere sitter igjen med kan brukes i det videre oversikts- og planarbeidet osv. Ha også et spesielt fokus på hvordan valgte metode ivaretar innbyggermedvirkning.

3. Hvordan kan tilsvarende metode gjennomføres neste gang for at det skal fungere bedre? Ville dere valgt andre metoder for innbyggermedvirkning? I tilfelle hvorfor det?
4. Annet dere vil tilføye?

Vedlegg 3

Spørsmål til kommuneansatte som er involvert i Nærmiljøprosjektet

I læringsnotat 2b er spørsmålene som i tidligere læringsnotat (2a) knyttet til perspektiver i Nærmiljøprosjektet som Helsedirektoratet ønsker skal belyses. Det er viktig at dere besvarer spørsmålene så utfyllende som mulig. Dersom det er mulig ønsker vi at alle i kommunen som er/har vært involvert i prosjektgruppen er med på å besvare spørsmålene. Vi ber om at besvarelsene sendes oss innen 15.august.

På forhånd takk for bidraget!

1. Hvilke tiltak er allerede iverksatt som følge av medvirkningsmetodene i Nærmiljøprosjektet? Beskriv hvilke av medvirkningsmetodene de gjennomførte tiltakene er basert på. Er de gjort i samsvar med det innbyggerne ønsker, eller har det vært nødvendig å endre i forhold til dette? I tilfelle endring ift innbyggernes ønsker, hvorfor var det nødvendig?
2. Eventuell hvilke annen type kunnskap enn fra medvirkningsmetodene er benyttet for utvikling og gjennomføring av tiltak?
3. Har kunnskapen fra medvirkningsmetodene blitt integrert i kommunens ulike planer? For eksempel kommuneplanens arealdel og samfunnsdel, virksomhetsplaner, etc. Hvordan og hvorfor? Hvilken kunnskap har ikke blitt integrert og hvorfor?
4. Hvilke forhold letter integrering av kunnskapen fra medvirkningsmetodene i ulike planer, og hvilke forhold hemmer integreringen?
5. Har noen av de framtidige tiltakene blitt prioritert framfor andre i kommunens planer (prioritert rekkefølge)? I tilfelle hvordan og hvorfor?
6. Hvordan har de kvalitative dataene (ikke kvantitative) fra medvirkningsprosessene blitt integrert i kommunens oversikt over folkehelsen?
7. Hvilke erfaringer har dere hatt i prosessen med å bruke dataene fra medvirkningsmetodene til henholdsvis:
  - a. utvikling og gjennomføring av tiltak?
  - b. utvikling av/innspill til planer?
  - c. utvikling av/innspill til folkehelseoversikten?
8. Hvordan har dere i kommunen erfart fylkeskommunens rolle som kompetansebygger for kommunen i forbindelse med Nærmiljøprosjektet?

Vedlegg 4

Spørsmål til fylkeskommunalt ansatte

Ad hovedspørsmål 1:

1. Hvordan mener dere innbyggermedvirkning/-deltakelse er ivaretatt gjennom medvirkningsmetodene som er brukt i kommunene?
2. Hvordan vurderer dere metodene har vært mht. informasjonsinnhenting:
  - a. Muligheter?
  - b. utfordringer?

Ad hovedspørsmål 2:

1. Hva mener dere kan fremme bruk av kvalitativ kunnskap fra medvirkningsmetodene i kommunenes:
  - a. Folkehelseoversikter
  - b. Planer
  - c. Tiltak
2. Hvilke utfordringer mener dere kan være knyttet til inkludering av kvalitativ kunnskap fra medvirkningsmetodene i:
  - a. Folkehelseoversikter
  - b. Planer
  - c. Tiltak
3. Har dere oversikt over hvilke kommuner som har kvalitative kunnskap fra medvirkningsmetodene i sine folkehelseoversikter, planer og tiltak? I tilfelle hvilke?

Ad hovedspørsmål 3:

1. Hvordan har fylkeskommunen ivaretatt kompetansebygging i:
  - a. Kommunene
  - b. Fylkeskommunen
2. Hvordan har fylkeskommunen gitt støtte og veiledning til kommunene i løpet av prosjektet?
3. Hvordan har samarbeidet med Universitetet i Sørøst-Norge fungert i forhold til Følge-med-rollen?

Skriftserien nr. 25
2019

—
Evaluering av Nærmiljøprosjektet i Vestfold fylke
—

Forfattere: Ingun Stang
Catherine Lorentzen
—

ISBN 978-82-7860-368-0
ISSN 2535-5325

—
usn.no

